

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

**Dąbrowa Chełmińska – Kijewo Królewskie – Pruszcz - Unistaw
2008**

Opracowanie sfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 w zakresie działania 2.7. „Pilotażowy Program Leader+”

SPIS TREŚCI

I.	Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)	4
	I.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	4
	I.2. Opis procesu budowania partnerstwa	5
	I.3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD	6
	I.4. Rada LGD Zakole Dolnej Wisły i jej struktura organizacyjna	7
	I.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego	9
	I.6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego	16
	I.7. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji	17
II.	Opis obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności	23
	II.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD Zakole Dolnej Wisły	23
	II.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe	23
	II.3. Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej	31
	II.4. Specyfika obszaru	42
III.	Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy	44
IV.	Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	48
V.	Określenie misji LGD	63
VI.	Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR	63
VII.	Uzasadnienie podejścia zintegrowanego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	68
VIII.	Uzasadnienie podejścia innowacyjnego dla planowanych w ramach LSR przedsięwzięć	70
IX.	Procedura wyboru projektów przez LGD w ramach działania 4.1, w tym przyjęte przez LGD kryteria lokalne wraz z opisem procedury ich zmiany	72
X.	Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.	88
XI.	Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.	89
XII.	Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR.	92
XIII.	Zasady i sposób dokonywania oceny własnej	94
XIV.	Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR	99
XV.	Planowane działania/przedsięwzięcia realizowane przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze LSR	114
XVI.	Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.	116
XVII.	Informacja o załącznikach.	118

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi aktualizację Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich LGD Zakole Dolnej Wisły wypracowanej przez lokalną społeczność w 2006 roku i przedłożoną do Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) do oceny w ramach działania „Pilotażowy Program Leader+” (SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich na lata 2004-2006”). W związku z pozytywną oceną dla ZSROW i LGD zadania zaplanowane w strategii zostały wdrożone dzięki wsparciu finansowemu ze środków UE. Dwa lata działalności grupy, pierwsze wspólne doświadczenia w realizacji wielu działań utwierdziły nas w przekonaniu, że podejście oddolne i trójsektorowe jest skuteczne i daje realne efekty dla zrównoważonego rozwoju obszaru Zakola Wisły.

Zrealizowane zadania przyczyniły się do aktywizacji licznej grupy mieszkańców i promocji obszaru w Polsce i za granicami. Doceniliśmy także znaczenie planowania strategicznego opartego na oddolnych inicjatywach mieszkańców. Strategiczne cele, jakie grupa sformułowała w 2006 roku, są nadal aktualne, wymagają dalszych wysiłków i wspólnych działań, aby zostały w pełni zrealizowane. Lokalna Grupa Działania poprzez swoich członków, partnerów, sympatyków, chce uczynić obszar LGD atrakcyjnym miejscem zarówno dla swoich mieszkańców jak i osób z zewnątrz.

Niniejsze opracowanie jest efektem ponownego „powrotu do źródeł” – do opinii i pomysłów mieszkańców na rozwój obszaru „Zakola Dolnej Wisły”. Dwa lata działalności LGD wymagają pewnych podsumowań i wprowadzenia zmian tam, gdzie są one potrzebne. Zmiany te wynikają również z nowej sytuacji prawnej Unii Europejskiej i Polski w zakresie funduszy dla rozwoju wsi i rolnictwa - Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1 oraz ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dziennik Ustaw z 11 kwietnia 2007 Nr 64 poz. 427). Strategia została opracowana przez zespół ekspertów z szerokim zaangażowaniem przedstawicieli LGD, gmin partnerskich oraz mieszkańców obszaru działania LGD.

I. Charakterystyka lokalnej grupy działania (LGD) jako jednostki odpowiedzialnej za realizację lokalnej strategii rozwoju (LSR)

I.1. Nazwa i status prawny LGD oraz data jej rejestracji i numer w Krajowym Rejestrze Sądowym

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” posiada osobowość prawną w formie stowarzyszenia, które zostało powołane podczas zebrania założycielskiego w dniu 16.02.2006 roku w Watorowie k. Kijewa Królewskiego. W Krajowym Rejestrze Sądowym Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 26.05.2006 pod numerem 0000257579.

W związku ze zmianą wymagań formalno-prawnych w zakresie Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Stowarzyszenie dokonało stosownych zmian w statucie i strukturze organizacyjnej zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów ustawy z 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.), ustawy z 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.Urz. UE L 277 z 21.10.2005, str. 1), ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873) oraz na podstawie statutu.

Celem działania LGD jest realizacja lokalnej strategii rozwoju. Członkami stowarzyszenia są zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Organem decyzyjnym stowarzyszenia jest Rada. Zarząd pełni funkcje zarządcze, natomiast Rada pełni funkcje decyzyjne. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji tj. projektów składanych przez beneficjentów osi 3 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich: „Różnicowanie działalności w kierunku nierolniczej”; Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”; „Odnowa i rozwój wsi” oraz „małych projektów” z osi 4.

Skład osobowy Rady odpowiada zasadzie reprezentatywności trzech sektorów i co najmniej 50% składu tego organu stanowią przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych. Nadzór nad Stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

I.2. Opis procesu budowania partnerstwa

Działania związane z budowaniem partnerstwa na rzecz rozwoju obszaru gmin Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz i Unisław rozpoczęły się na początku 2006 roku, kiedy to z inicjatywy samorządu gminy Kijewo Królewskie podjęto rozmowy na temat utworzenia lokalnej grupy działania.

Pierwsze spotkanie podmiotów zainteresowanych współpracą partnerską zostało zorganizowane 17 stycznia 2006 r. w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Kijewie Królewskim. Przybyły na nie 44 osoby z terenu 4 gmin. Całość działań stojących przed partnerami LGD nakreślił animator grup leaderskich z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. W ramach warsztatów strategicznych przeprowadzono 6 spotkań warsztatowych, w których uczestniczyli członkowie partnerstwa i 8 spotkań roboczych koordynatorów z poszczególnych gmin. Już od początku istnienia grupa inicjatywna działała prężnie na polu promocji produktów tradycyjnych. Na jednym ze spotkań warsztatowych została określona lista produktów, które zamierzaliśmy promować. Pierwszą „akcją” było wystawienie stoiska podczas seminarium „**Z ekologią na co dzień**” zorganizowanego 7 kwietnia 2006 r. w siedzibie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Przysieku. Partnerzy LGD wystawili tam powidła królewskie i gzińskie, smalec z lubczykiem, chleb gziński oraz nalewkę miodowo-miętową. Należy podkreślić, że na tym etapie działań jak i w późniejszym czasie, koszty zawiązania LGD i opracowania ZSROW ponosili tak organizacyjnie, jak i finansowo partnerzy LGD.

Solidniej grupa przygotowała się już do następnej imprezy – **Rajdu Zakolem Dolnej Wisły**. Na patrona przedsięwzięcia został zaproszony Wiceminister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Jan Krzysztof Ardanowski. W organizacji imprezy pomogło wsparcie finansowe udzielone w formie grantu przez Fundację Fundusz Współpracy oraz wsparcie licznych lokalnych sponsorów. Impreza składała się z dwóch części. Pierwszą był tytułowy rajd rowerowy terenem Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego. Uczestnicy rajdu zapoznawali się po drodze z atrakcjami przyrodniczymi obszaru by po przyjeździe na metę w Ostromecku wziąć udział w konkursie z wiedzy o zwiedzonym obszarze.

W tymże Ostromecku, w pięknym Pałacu rodu Schoenbornow Alvenslebenow, odbyła się także konferencja poświęcona zagadnieniom rozwoju wsi ze szczególnym uwzględnieniem programu Leader +. W konferencji uczestniczył wiceminister Jan Krzysztof Ardanowski oraz kilkunastu ekspertów ds. rozwoju wsi m.in. z Torunia, Bydgoszczy i Koszalina. Wszystkie wystąpienia zostały zaadresowane do około 100 zaproszonych przedstawicieli Lokalnych Grup Działania z województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz partnerów zrzeszonych w LGD „Zakolu Dolnej Wisły”.

W sierpniu 2006 roku LGD została zaproszona do współpracy przy organizacji **Festiwalu Smaku w Grucznie**, gdzie promowała inicjatywę współpracy partnerskiej oraz dziedzictwo kulturowe regionu. Natomiast we wrześniu 2006 roku LGD wzięła udział w konkursie organizowanym przez ODR dla kujawsko-pomorskich LGD na najciekawsze stoisko z produktem lokalnym i zajęła II miejsce. Dzięki działaniom promocyjnym LGD „Zakole Dolnej Wisły” stało się znane w całym województwie, pozyskało wielu nowych członków i partnerów, którzy zaangażowali się w organizację stoisk z lokalnym produktem i rękodziełem. Aktywne działania LGD możliwe były dzięki wsparciu ze strony samorządu lokalnego, przedsiębiorców i lokalnych liderów.

Sukces LGD w II schemacie Pilotażowego Programu Leader+ w listopadzie 2006 roku był silnym impulsem do dalszych działań na rzecz budowania partnerstwa i realizacji przedsięwzięć zaplanowanych w ramach strategii. Dzięki realizacji wielu zadań zawartych w strategii LGD „Zakole Dolnej Wisły” zyskała wiarygodność wśród mieszkańców i pozyskała wielu nowych członków, których jest już ponad 130 (założycieli 84).

W dniu 17 lipca 2008 roku Stowarzyszenie dokonało zmian statutowych dostosowujących LGD do nowych funkcji i zadań związanych z realizacją LSR. Zmiany statutowe dają możliwość członkostwa w stowarzyszeniu osobom fizycznym i prawnym na równych prawach, a także powołują do życia nowy organ decyzyjny w formie Rady Stowarzyszenia, do którego wyłącznej kompetencji będzie należał wybór operacji finansowanych w ramach LSR.

I.3. Charakterystyka członków LGD i sposób rozszerzania/zmiany składu LGD

Charakter LGD „Zakole Dolnej Wisły” określają członkowie Stowarzyszenia, zarówno osoby prawne jak i osoby fizyczne, będące reprezentantami różnych środowisk i sektorów.

~~Wykaz członków partnerstwa w załączniku nr 2.~~

Duży autorytet i możliwości działania zapewnia partnerstwu obecność w jego składzie podmiotów z sektora publicznego, w tym przede wszystkim samorządów lokalnych 4 gmin – Dąbrowy Chełmińskiej, Kijewa Królewskiego, Pruszczka i Unisławia. Poza gminami sektor publiczny reprezentują przedstawiciele sołectw, szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ośrodków kultury, ośrodków pomocy społecznej, bibliotek publicznych, Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Parku Krajobrazowego. Najliczniej w stowarzyszeniu jest prezentowane środowisko społeczne – stowarzyszenia gminne i wiejskie, towarzystwa przyrodnicze i historyczne, organizacje sportowe, koła gospodyń wiejskich i ochotnicze straże pożarne.

Członkami stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, w tym właściciele gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych, lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy.

LGD Zakole Dolnej Wisły jest stowarzyszeniem otwartym na nowych członków. Poszerzenie składu partnerstwa jest priorytetem zarówno dla władz stowarzyszenia, jak i dla wszystkich dotychczasowych członków. Proces rozszerzenia składu LGD można rozpatrywać w dwóch płaszczyznach. Pierwsza płaszczyzna to formalno-prawna. Tu o rozszerzeniu mówią zapisy w statucie LGD:

§ 15.4 Członków zwyczajnych i wspierających przyjmuje w drodze uchwały Zarząd Stowarzyszenia na podstawie pisemnej deklaracji.

Stowarzyszenie może być rozszerzane o członków zwyczajnych:

§ 15. 1. Członkami zwyczajnymi mogą być:

- 1) osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych i nie pozbawione praw publicznych, które złożą deklarację członkowską i utożsamiają się z działalnością stowarzyszenia
- 2) osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, które:
 - a) przedstawią uchwałę organu stanowiącego, zawierającą deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia
 - b) złożą deklarację członkowską
 - c) wskażą osobę reprezentującą ją w Stowarzyszeniu
 - d) działają lub mają siedzibę na terenie LGD „Zakole”

§15.3. Członkiem wspierającym może być osoba prawna zainteresowana działalnością Stowarzyszenia, która zadeklarowała na jego rzecz pomoc finansową, rzeczową lub organizacyjną. Osoba prawna działa w Stowarzyszeniu przez swojego przedstawiciela.

Drugą płaszczyzną są działania podejmowane przez LGD, których celem jest pozyskanie nowych członków. Są to działania o charakterze informacyjno-promocyjnym, podejmowane przez władze stowarzyszenia i poszczególnych jego członków.

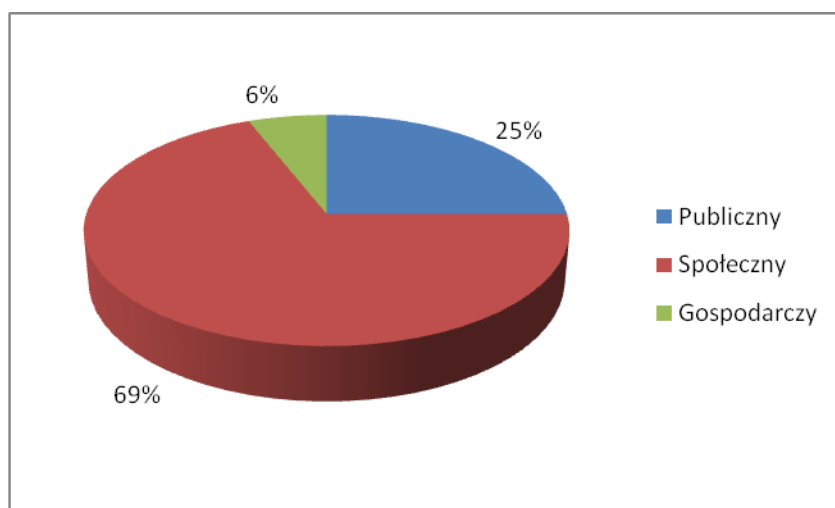
I.4. Rada LGD Zakole Dolnej Wisły i jej struktura organizacyjna

Jednym ze statutowych organów Stowarzyszenia LGD Zakole Dolnej Wisły jest Rada, do której wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), które mają być realizowane w ramach LSR.

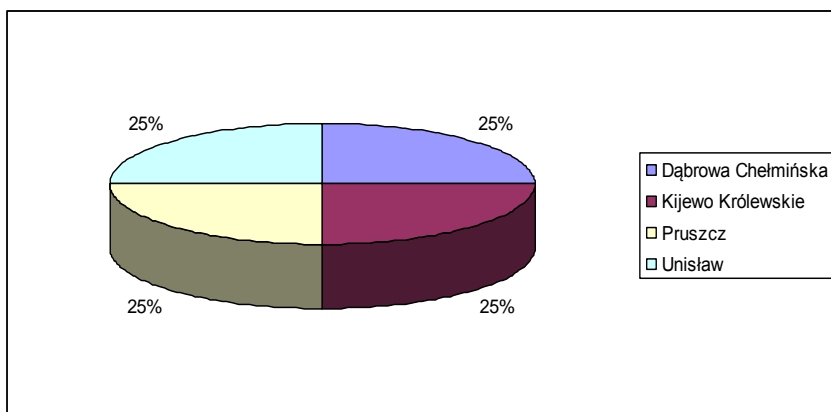
Skład Rady Stowarzyszenia LGD Zakole Dolnej Wisły:

Lp.	Nazwisko i imię	Podmiot delegujący	Gmina	Sektor
1	Beata Krzemińska	Osoba fizyczna	Unisław	Społeczny
2	Zbigniew Bartel	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chełmińska	Społeczny
3	Arleta Bizoń	Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz	Pruszcz	Społeczny
4	Ilona Borowska	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie	Kijewo Królewskie	Społeczny
5	Barbara Kapanowska	Osoba fizyczna	Unisław	Społeczny
6	Mariola Epa - Pikuła	Firma „EuroPartner”	Kijewo Królewskie	Gospodarczy
7	Wojciech Fałczyk	Osoba fizyczna	Kijewo Królewskie	Społeczny
8	Sebastian Kendra	Gmina Pruszcz	Pruszcz	Publiczny
9	Mieczysław Misiaszek	Gmina Kijewo Królewskie	Kijewo Królewskie	Publiczny
10	Jakub Danielewicz	Gmina Unisław	Unisław	Publiczny
11	Adam Pszczoliński	Osoba fizyczna	Pruszcz	Społeczny
12	Janina Bulińska	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chełmińska	Społeczny
13	Maria Szczygielska	Osoba fizyczna	Pruszcz	Społeczny
14	Paweł Marwitz	Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu	Unisław	Publiczny
15	Beata Tomaszewska	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chełmińska	Społeczny
16	Zbigniew Łuczak	Osoba fizyczna	Dąbrowa Chełmińska	Społeczny

Wykres: Procentowy udział poszczególnych sektorów.

Wykres: Procentowy udział poszczególnych Gmin.

Rada LGD „Zakole” składa się z 16 osób (statutowo 12-20 osób) i jest organem decyzyjnym w Stowarzyszeniu – wybiera projekty w ramach LSR do realizacji. W składzie rady zachowane są proporcje „sektorowe” wymagane w Rozporządzeniu Rady (WE) Nr 1698/2005 art. 62 ust. 1b. Sektor publiczny reprezentuje 4 członków Rady, sektor społeczny 11 i sektor prywatny 1 członków. Sektor społeczno-gospodarczy stanowi 75% członków Rady. W skład Rady wchodzi 8 kobiet i 8 mężczyzn i tym samym zachowany jest również parytet równowagi płci. Każda z Gmin wchodzących w skład LGD reprezentowana jest przez 4 osoby.

Statut LGD (załącznik nr 1) reguluje zakaz łączenia funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzie i organie kontroli. § 24a pkt 11. **Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej ani Zarządu.**

Regulamin Rady (załącznik nr 2) w § 4 pkt. 2 stanowi, że **„Żaden z członków Rady nie może być zatrudniony w Biurze LGD.**

I.5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz organu decyzyjnego

I.5.1. Zasady powołania członków organu decyzyjnego, uregulowane zapisami statutowymi

Wybór członków Rady, Zarządu Stowarzyszenia i członków Komisji Rewizyjnej odbywa się w głosowaniu tajnym, większością kwalifikowaną 50%+1 głosów, przy obecności co najmniej 50%+1 liczby wszystkich członków Stowarzyszenia uprawnionych do głosowania uczestniczących w Walnym Zebraniu. (§20, pkt.2)

I.5.2. Zasady odwołania poszczególnych członków organu decyzyjnego, uregulowane zapisami statutowymi.

Poszczególni członkowie Rady, Zarządu Stowarzyszenia lub Komisji Rewizyjnej mogą zostać odwołani w głosowaniu tajnym, większością kwalifikowaną 50%+1 głosów, przy obecności co najmniej 50%+1 liczby wszystkich członków Stowarzyszenia uprawnionych do głosowania lub w II terminie 50 % + 1 liczby obecnych. (§20 pkt. 4)

I.5.3. Procedura wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji

Opisana została w § 17 Regulaminu Organizacyjnego Rady.

Przed rozpoczęciem obrad związanych z wyborem operacji na działania 4.1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju wszyscy członkowie Rady są zobowiązani złożyć dodatkowo deklarację bezstronności i poufności na ręce Przewodniczącego Zebrania. W sytuacji, gdy członek Rady lub podmiot, którego reprezentuje ubiega się o wybór operacji w ramach działania 4.1. Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju, podejmowana jest procedura wyłączenia członka Rady od udziału w głosowaniu, polegającym na zabraniu prawa głosu w dyskusji oraz możliwości udziału w głosowaniu nad wyborem tej operacji. **Członek Rady, którego udział w dokonywaniu wyboru operacji może wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności, na czas dyskusji i głosowania nad operacją opuszcza pomieszczenie Rady.**

Z mocy prawa wykluczeniu podlegają:

- a) osoby składające wniosek
- b) osoby spokrewnione w pierwszej linii z wnioskodawcą, osoby z którymi dany członek Rady Stowarzyszenia pozostaje w związku małżeńskim lub stosunku pokrewieństwa w linii prostej lub w stosunku powinowactwa, jest związany z tytułu przysposobienia, opieki, kurateli,
- c) osoby zasiadające w organach osoby prawnej, będące członkami władz, przedstawicielami lub pracownikami osób prawnych składających wniosek
- d) osoby reprezentujące daną gminę w składzie Rady

W przypadkach innych niż wymienione w § 17 pkt. 9 Regulaminu Rady o wykluczeniu decyduje głosowanie Rady.”

I.5.4 Opis rozdziału funkcji pomiędzy poszczególne organy LGD (w tym wykazanie rozdzielenia funkcji decyzyjnej (organ decyzyjny Rada) od zarządczej (zarząd)

Najwyższą władzę w stowarzyszeniu ma **Walne Zebranie Członków**, do którego kompetencji należy:

- 1) określanie głównych kierunków działania i rozwoju stowarzyszenia,
- 2) uchwalenie statutu i jego zmian,
- 3) wybór i odwoływanie członków wszystkich władz stowarzyszenia,
- 4) udzielanie absolutorium władzom Stowarzyszenia,
- 5) ustalanie wysokości składek członkowskich,
- 6) podejmowanie uchwały o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku,
- 7) uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia,

- 8) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Rady, Zarządu Stowarzyszenia i Komisji Rewizyjnej w szczególności dotyczących projektów realizowanych przez Stowarzyszenie w ramach programów operacyjnych oraz Lokalnej Strategii Rozwoju,
- 9) uchwalanie budżetu,
- 10) podejmowanie uchwał w sprawach finansów stowarzyszenia a w szczególności zaciągania przez nie zobowiązań,
- 11) rozpatrywanie wniosków i postulatów zgłoszonych przez członków stowarzyszenia lub jego władze
- 12) rozpatrywanie odwołań od uchwał Rady,
- 13) podejmowanie uchwał w każdej sprawie podniesionej pod obrady we wszystkich sprawach niezastrzeżonych do kompetencji innych władz stowarzyszenia.

Organem zarządzającym projektami jest **Zarząd Stowarzyszenia**, który ma następujące kompetencje:

- 1) realizacja uchwał Walnego Zebrania Członków oraz Decyzji Rady Stowarzyszenia,
- 2) przygotowanie projektu budżetu Stowarzyszenia
- 3) sprawowanie zarządu nad majątkiem Stowarzyszenia,
- 4) podejmowanie decyzji w sprawie nabycia lub zbycia majątku nieruchomości i ruchomego,
- 5) podejmowanie decyzji w sprawie zaciągania zobowiązań,
- 6) podejmowanie uchwał w sprawach przyjmowania i wykluczania członków,
- 7) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu Członków,
- 8) uchwalanie regulaminów przewidzianych w statucie,
- 9) reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz
- 10) powoływanie w razie potrzeb komisji problemowych

I.5.5. Procedura naborów pracowników LGD

Lokalna Grupa Działania opiera swoje sprawne funkcjonowanie na zespole ekspertów zatrudnionych do realizacji przedsięwzięć zawartych w LSR. Członkowie organu decyzyjnego mają do dyspozycji Zarząd, który pełni funkcje zarządzające i czuwa nad wykonaniem decyzji podjętych przez Radę (odnośnie projektów) oraz Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia (odnośnie funkcjonowania LGD). Zarząd do skutecznej realizacji zadań zatrudnia pracowników Biura Stowarzyszenia o określonych kwalifikacjach i doświadczeniu. LGD będzie umożliwiać osobom chętnym zdobycie doświadczenia zawodowego w Biurze LGD. We współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy będzie prowadzony program staży zawodowych i przygotowania zawodowego.

Zarząd Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w celu sprawnego wdrażania strategii może zatrudniać na umowy cywilno-prawne koordynatorów gminnych oraz inne osoby, których zatrudnienie jest niezbędne do prawidłowego wykonania wdrażanych działań.

W skład biura wchodzi dwa stanowiska pracy: Kierownik biura, pracownik biura

Wszyscy pracownicy Biura LGD zatrudniani będą zgodnie z następującą procedurą:

1. Opublikowanie ogłoszenia o naborze na stanowisko w biurze LGD (ogłoszenie podane do publicznej wiadomości przez zamieszczenie na stronie internetowej LGD, zgłoszenie w Powiatowym Urzędzie Pracy, biuletynach gminnych, ogłoszenie na tablicach ogłoszeń w Urzędach Gmin).

2. Ogłoszenie będzie zawierać następujące dane:

- rodzaj stanowiska, na które poszukiwany jest pracownik,
- zakres głównych obowiązków,
- wymagania konieczne,
- wymagania pożądane,
- termin i miejsce składania ofert, nie krótszy niż 14 dni od dnia ogłoszenia
- wykaz dokumentów, które należy złożyć wraz z ofertą, (CV, list motywacyjny, dokumenty potwierdzające kwalifikacje konieczne, dokumenty potwierdzające wymagane doświadczenie, dokumenty potwierdzające znajomość języków obcych, oświadczenie kandydata o niekaralności, oświadczenie o wyrażeniu zgody na przetwarzanie na potrzeby postępowania konkursowego danych osobowych, zgodnie z ustawą dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.), zaświadczenie lub oświadczenie kandydata o stanie zdrowia umożliwiającym pełnienie obowiązków.

3. Na podstawie złożonych ofert, w terminie do 14 dni od daty zakończenia naboru, Zarząd przeprowadzi ocenę formalną złożonej dokumentacji. Z przeprowadzonej oceny sporządzony zostanie protokół. Na stronie internetowej Stowarzyszenia zostanie umieszczona lista osób spełniająca wymogi formalne wraz z podaniem terminu i miejsca przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej.

4. Osoby spełniające wszystkie wymogi będą telefonicznie lub pocztą elektroniczną zaproszone na rozmowę kwalifikacyjną, która zostanie przeprowadzona w siedzibie LGD. Decyzje o wyborze kandydata na stanowisko podejmuje Zarząd.

6. Z rozmowy kwalifikacyjnej sporządza się protokół.

7. Wyłoniony kandydat otrzymuje zawiadomienie o akceptacji na stanowisko w Biurze LGD, w formie pisemnej w terminie 7 dni od daty przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej.

8. Podaje się do publicznej wiadomości wynik postępowania, przez ogłoszenie na stronie internetowej LGD.

Wymagania konieczne i pożądane w odniesieniu do kandydatów do pracy w Biurze LGD

2. Stanowisko pracy: **Kierownik biura**

Wymagania konieczne	Wymagania pożądane
1. Wykształcenie: wyższe	1. kierunek: administracyjny
2. Znajomość obsługi komputera; Word, Exel, PowerPoint, Internet Eksplorer	2. Dyspozycyjność
3. doświadczenie zawodowe: minimum 2 lata	3. Dobra znajomość obszaru LGD
4. Znajomość specyfiki organizacji pozarządowej, podejścia Leader, wdrażania i rozliczania projektów unijnych,	4. Znajomość zagadnień wynikających z PROW 2007-2013 i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na właściwe wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju
5. Niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.	5. Prawo jazdy + możliwość odbywania podróży służbowych własnym samochodem

2. Stanowisko pracy: **Pracownik biura**

Wymagania konieczne	Wymagania pożądane
1. Wykształcenie: wyższe lub średnie	1. kierunek: administracyjny, ekonomiczny
2. Znajomość obsługi komputera; Word, Exel, PowerPoint, Internet Eksplorer	2. Prawo jazdy kat. B + samochód
3. doświadczenie zawodowe: minimum 6 miesięcy	3. Znajomość komunikatywna j. angielskiego
4. Znajomość zasad obsługi kancelaryjnej biura, kreatywność,	4. Znajomość zagadnień wynikających z PROW 2007-2013 i podejścia LEADER w stopniu pozwalającym na profesjonalną obsługę organów LGD i beneficjentów
5. Niekaralność za przestępstwa popełnione umyślnie.	5. Zameldowanie na obszarze LGD

Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia trudności w zatrudnianiu pracowników spełniających wymagania konieczne.

W przypadku stwierdzenia braku kandydatów spełniających wymogi konieczne i pożądane, przewiduje się wszczęcie następującej procedury:

1. Jeśli w trakcie postępowania nie zostanie wyłoniony kandydat spełniający wszystkie wymogi konieczne i pożądane, Zarząd dokonuje wyboru spośród kandydatów, którzy złożyli oferty.

a/ następuje ponowne sprawdzenie dokumentów kandydatów,

b/ dokonuje się wyboru kandydatów, którzy w najmniejszym stopniu odbiegają od ustalonych wymogów.

Zakłada się, że kandydaci powinni spełniać wszystkie wymogi konieczne, oraz co najmniej trzy wymogi pożądane. Jeśli nie posiadają znajomości zagadnień w zakresie PROW 2007-2013, mogą zostać zatrudnieni na czas określony pod warunkiem uzupełnienia wiedzy w tym zakresie (kursy, szkolenie, inny tryb doksztacenia).

2. Sporządza się protokół z ponownego postępowania merytorycznego.

3. Wyłonione osoby zaprasza się na rozmowę kwalifikacyjną,
4. Z przeprowadzonego postępowania sporządza się protokół.
5. Wyłoniony kandydat otrzymuje zawiadomienie o zatrudnieniu,
6. Wynik postępowania podaje się do publicznej wiadomości.

W pierwszym naborze poszukiwane będą osoby związane z obszarem działania LGD. W razie problemów z pozyskaniem kandydatów o odpowiednich kwalifikacjach ogłoszenia zostaną rozpowszechnione na terenie gmin sąsiadujących z gminami wchodzącymi w skład LGD „Zakole” z możliwością rozciągnięcia obszaru rekrutacji na całe województwo a kryteria w niewielkim stopniu złagodzone.

Na czas poszukiwania kandydatów spełniających warunki rekrutacji może zostać zatrudniony pracownik o niższych kwalifikacjach na czas określony a większość obowiązków przejmie członek Zarządu.

1.5.6. Opisy stanowisk precyzujące podział obowiązków i zakres odpowiedzialności na poszczególnych stanowiskach pracy

Zakres czynności i odpowiedzialności służbowej na stanowisku Kierownik Biura.

1. Wykonywanie czynności zleconych przez Zarząd Stowarzyszenia oraz wynikających z zadań statutowych.
2. Kierowanie pracą biura.
3. Odpowiedzialność za wykonanie wszelkich czynności związanych z pracą biura i działalnością stowarzyszenia.
4. Wykonywanie czynności związanych z obsługą PROW w zakresie działania osi IV Leader.
5. Obsługa finansowa Stowarzyszenia.
6. Rozliczanie projektów i działań realizowanych przez Stowarzyszenie.
7. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych.
8. Przestrzeganie Ustawy o rachunkowości, zamówieniach publicznych i Ustawy o ochronie danych osobowych oraz innych przepisów prawa i aktów wewnętrznych.
9. Przygotowywanie projektów uchwał, sporządzanie protokołów, sprawozdań itp.
10. Zachowanie tajemnicy służbowej.
11. Obsługa imprez plenerowych i innych przedsięwzięć poza siedzibą biura i czasem pracy biura.
12. Prowadzenie innych spraw wynikających z potrzeb funkcjonowania Biura LGD oraz wykonywanie bieżących poleceń przełożonego nie wynikających z zakresu zadań i czynności a wynikających z żywego interesu Stowarzyszenia i realizacji zadań statutowych.

13. Na zajmowanym stanowisku kierownik biura ponosi odpowiedzialność służbową za terminowe oraz prawidłowe pod względem merytoryczno-formalno-prawnym załatwianie spraw i wykonywanie poleceń.
14. Kierownik jest zobowiązany do czuwania nad przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy i ochrony przeciwpożarowej w myśl art.211 Kodeksu Pracy.
15. Na zajmowanym stanowisku kierownik biura jest podporządkowany Zarządowi Stowarzyszenia.

Zakres obowiązków i odpowiedzialności służbowej na stanowisku Pracownik Biura

1. Wykonywanie czynności zleconych przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Kierownika Biura.
2. Przyjmowanie, rejestrowanie i rozdzielanie korespondencji wpływającej do Biura Stowarzyszenia,
3. Prowadzenie ewidencji delegacji służbowych.
4. Prowadzenie teczek akt zgodnie z ich wykazem rzeczowym oraz dobrą praktyką biurową.
5. Obsługa kancelaryjna Biura.
6. Przygotowywanie i obsługa posiedzeń Walnego Zgromadzenia, Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz innych posiedzeń, spotkań, konferencji itp. organizowanych przez stowarzyszenie.
7. Prowadzenie ewidencji uchwał Zarządu Stowarzyszenia, uchwał Rady Stowarzyszenia, uchwał Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania Członków.
8. Wykonywanie czynności związanych z obsługą PROW w zakresie działania osi IV Leader.
9. Prowadzenie spraw związanych z techniczną realizacją projektów stanowiących przedmiot działalności Stowarzyszenia.
10. Prowadzenie archiwum Stowarzyszenia.
11. Przestrzeganie Ustawy o rachunkowości, zamówieniach publicznych i Ustawy o ochronie danych osobowych oraz innych przepisów prawa i aktów wewnętrznych.
12. Gromadzenie kopii faktur, rachunków i dokumentów równoważnych.
13. Sporządzanie raportów kasowych z bieżących wydatków biura
14. Sumienne i terminowe wykonywanie zadań w ramach pracy Biura, jak również zachowanie tajemnicy służbowej.
15. Obsługa imprez plenerowych i innych przedsięwzięć poza siedzibą biura i czasem pracy biura.
16. Gromadzenie i udostępnianie dokumentów z zakresu działania Stowarzyszenia.
17. Prowadzenie dokumentacji członkowskiej
18. Utrzymywanie czystości biura LGD.
19. Prowadzenie innych spraw wynikających z potrzeb funkcjonowania Biura LGD oraz wykonywanie bieżących poleceń przełożonego nie wynikających z zakresu zadań i czynności a wynikających z żywego interesu Stowarzyszenia i realizacji zadań statutowych.

20. Na zajmowanym stanowisku pracownik ponosi odpowiedzialność służbową za terminowe oraz prawidłowe pod względem merytoryczno-formalno-prawnym załatwianie spraw i wykonywanie poleceń.
21. Pracownik jest zobowiązany do przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy i ochrony przeciwpożarowej w myśl art.211 Kodeksu Pracy oraz do dbania o czystość i higienę na stanowisku pracy.
22. Na zajmowanym stanowisku pracownik jest podporządkowany Zarządowi Stowarzyszenia i Kierownikowi Biura.

I.5.7 Zasady funkcjonowania biura, w tym warunki techniczne, lokalowe

Stowarzyszenie wynajmuje biuro znajdujące się przy Urzędzie Gminy w Kijewie Królewskim, które jest wyposażone w podstawowe sprzęty umożliwiające swobodną pracę personelu. Sprzęt został pozyskany poprzez realizację Pilotażowego Programu Leader+ w 2007 roku. Podstawę działania Biura stanowią Statut, uchwały Walnego Zebrania, uchwały Zarządu. Biuro służy do realizacji celów Stowarzyszenia oraz wykonywania zadań określanych przez Zarząd oraz w uchwałach Walnego Zebrania. Biuro prowadzi bieżące sprawy Stowarzyszenia oraz zapewnia pełną obsługę Stowarzyszenia i Zarządu w zakresie spraw organizacyjnych, finansowych i administracyjnych.

Liczba pomieszczeń: 4

Powierzchnia: 18,41 m², 18,81 m², 8,41 m², 5,52 m² – razem 51,15 m²

Opis pomieszczeń: sala obsługi klienta, sala spotkań, poczekalnia, WC.

Liczba stanowisk pracy: 2

Miejsce archiwizowania dokumentów: szafa zamykana na klucz.

Dostęp do telefonu, Internetu: tak

Dostępny sprzęt biurowy: zestaw komputerowy, 1 komputer przenośny (notebook), kserokopiarka z funkcją skanera i drukarki, drukarka laser-kolor.

Adres biura: 86-253 Kijewo Królewskie, Kijewo Królewskie 54

I.6. Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład organu decyzyjnego

Osoby wchodzące w skład organu decyzyjnego, a więc Rady Stowarzyszenia powinni posiadać odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie umożliwiające im trafny dobór projektów do realizacji zgłaszanych przez beneficjentów z obszaru działania LGD. Zakłada się, że co najmniej połowa członków Rady posiada wiedzę związaną z tematyką rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności rozwoju zrównoważonego w ujęciu środowiskowym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. W skład Rady wchodzi osoby działające

w różnych obszarach tematycznych ważnych dla rozwoju wsi takich jak: ekologia, kultura, gospodarka, edukacja, rolnictwo. Większość Rady posiada certyfikaty i dokumenty równoważne potwierdzające ukończone kursy, szkolenia i zajęcia praktyczne.

Osoby wchodzące w skład Rady są silnie związane z obszarem działania LGD, poprzez fakt wieloletniego zamieszkania na tym terenie. Co najmniej połowa członków Rady mieszka na tym terenie co najmniej 5 lat (potwierdzone oświadczeniem).

Członkami Rady Stowarzyszenie są osoby reprezentujące 3 sektory: społeczny, publiczny i gospodarczy. Doświadczenie tych osób w realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych jest zróżnicowane, zarówno jeśli chodzi o zakres jak i stopień zaawansowania. Nie mniej jednak co najmniej połowa posiada doświadczenie w realizacji projektów typu „Odnowa i rozwój wsi”, „Różnicowanie działalności w kierunku nierolniczej”, małe projekty w zakresie kultury, tworzenia społeczeństwa obywatelskiego i informatycznego, działania na rzecz ochrony środowiska.

W gronie Rady znajdują się osoby posługujące się w podstawowym zakresie językami urzędowymi Unii Europejskiej, zwłaszcza angielskim i niemieckim.

I.7. Doświadczenie LGD i partnerów LGD w realizacji projektów

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” funkcjonuje od lutego 2006 roku i od tego czasu podjęła wiele wspólnych działań i inicjatyw. Od 1 stycznia 2007 do 14 kwietnia 2008 roku Lokalna Grupa Działania zrealizowała projekt: **„Wykorzystanie dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego obszaru „Zakola Dolnej Wisły”** współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji. Projekt wdrażany był przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa – FAPA w ramach Działania 2.7 „Pilotażowy Program LEADER +” Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”. Całkowita wartość projektu wyniosła około **464.000 zł**.

W ramach projektu w 2007 r. zrealizowano następujące podprojekty:

1. **Ożywienie świetlic wiejskich jako centrów kulturalnych wsi.**

Projekt ten miał za zadanie ożywić wybudowane w czasach PRL a teraz często niewykorzystane świetlice wiejskie, które są we wsiach jedynymi centrami kulturalnymi, miejscami spotkań mieszkańców. W celu ożywienia świetlic przeprowadziliśmy serię 29 szkoleń z tematyki rękodzielnictwa, produktów lokalnych, kulinariów, wikliniarstwa, haftów i innych tego typu rzeczy. Spotkania – warsztaty połączone z degustacją potraw i innymi atrakcjami miały za zadanie przyciągnąć mieszkańców miejscowości i pobudzić oraz integrować społeczność lokalną.

2. Agroturystyka jako możliwość rozwoju gospodarstwa wielofunkcyjnego – wyjazdy studyjne, seminaria.

Program miał za zadanie przybliżyć mieszkańcom Zakola korzyści płynące z rozwoju agroturystyki. Zorganizowano 6 dni szkoleń w czasie, których 14 osób zapoznawało się z wszelkimi aspektami prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego i uczestniczyło w wyjeździe studyjnym do wzorcowych gospodarstw agroturystycznych w Borach Tucholskich.

3. Uprawa roślin energetycznych – seminaria promujące alternatywne i ekologiczne źródła energii wśród rolników i innych mieszkańców LGD

Celem niniejszego projektu było wdrożenie doświadczeń gminy Pruszcz na terenie trzech gmin Unisław, Kijewo-Królewskie, Dąbrowa Chełmińska w zakresie wykorzystywania słomy jako źródła odpadów poprodukcyjnych z gospodarstw rolnych. Aby osiągnąć założony cel, przeprowadzono ok. 18 godz. szkolenia uprawy i przerobu roślin energetycznych oraz zorganizowano wyjazd do kotłowni ekologicznych oraz producentów kotłów i brykietu. W szkoleniu wzięło udział 23 uczestników.

4. Wydanie kalendarza imprez kulturalno-sportowych z terenu działania LGD ZDW

Kalendarz imprez miał służyć integracji mieszkańców Zakola oraz promocji na zewnątrz. Wydanie kalendarza imprez pozwoliło po pierwsze przekazać informację szerszej grupie odbiorców, po drugie pomogło w takim ułożeniu imprez okolicznościowych dziejących się na terenie LGD Zakole Dolnej Wisły, aby nie kolidowały ze sobą terminy (np. świąt gmin lub dożynek itd.).

W marcu 2007 r. wydany został kalendarz ścienny w liczbie 4000 egzemplarzy, zawierający nazwy i daty imprez kulturalno-sportowych organizowanych na terenie Zakola Dolnej Wisły.

5. Cykl biesiad międzygminnych

Zorganizowano cykl imprez plenerowych po jednej w każdej gminie tworzącej LGD Zakole Dolnej Wisły. Imprezy służyć miały integracji mieszkańców Zakola Dolnej Wisły, którzy muszą uczyć się działać na rzecz całego terenu Zakola a nie tak jak to było tylko w swojej gminie. Organizacja biesiad pozwoliła na promocję lokalnych przedsiębiorców, producentów produktów lokalnych, twórców ludowych przez umożliwienie eksponowanie swoich towarów i usług na towarzyszących biesiadom wystawach.

6. Przeprowadzenie szkoleń z zakresu metod uprawy, przetwórstwa i sprzedaży produktów lokalnych.

Zorganizowanie serii 11 szkoleń z następujących zagadnień:

- „Od pasji do biznesu” (7 szkoleń)
- „Uwarunkowania przetwórstwa i sprzedaży bezpośredniej produktów lokalnych i tradycyjnych”
- „Marketing produktów lokalnych”
- „Tradycje kulinarne Kujaw i Pomorza”
- „Droga tradycji i smaku”

Szkolenie rękodzielnicze, Gzin 2007.

7. Tradycyjne uprawy w rejonie zakola Dolnej Wisły zachowanie tradycji i wykorzystywanie w celu pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu mieszkańców wsi

Zorganizowano 3 dwudniowe szkolenia z ww. zakresu.

8. Promocja produktów lokalnych z Zakola Dolnej Wisły

Promocja produktów lokalnych polegała na całej palecie działań. Począwszy od pomocy we wpisaniu lokalnego produktu na listę Produktu Tradycyjnego (np. wypełnienie wniosku), poprzez stworzenie jednolitej marki, branding marki, ujednoczenie opakowań dla poszczególnych produktów pochodzących z terenu LGD Zakole Dolnej Wisły (np. wspólne opakowania, naklejki na produkty), do kampanii reklamowej. Wykonano szereg materiałów promocyjnych: banery, roll-up'y, kalendarze ścienne, kartki bożonarodzeniowe itp.

LGD uczestniczyła też w ramach tego zadania w kilku imprezach promocyjnych:

- „Z ekologią na co dzień” w Przysieku
- Otwarcie linii szynobusu Toruń-Bydgoszcz
- Meeting lekkoatletyczny „Dolcan Cup”
- Dni Polskie w Estonii
- „Festiwal Smaku” w Grucznie
- „Most Harmonijkowy” w Ostromecku
- „Barwy Lata Dary Jesieni” w Przysieku
- „International Tourist Expo of Pilsen Region” w Pilźnie
- “Lepsze jutro w twoich rękach” w Chełmnie
- „Zjazd Polskich Organizacji Turystycznych” w Toruniu

prezentując produkty lokalne i tradycyjne z Zakola Dolnej Wisły.

Polskie Dni w Estonii, czerwiec 2007.

Targi w Grossetto, luty 2008.

9. Przeprowadzenie inwentaryzacji zasobów dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego oraz historycznego i dokonanie ich waloryzacji pod kątem rozwoju turystyki

Przygotowano liczące 86 stron opracowanie opisujące najważniejsze zasoby przyrodnicze, kulturalne, historyczne naszego obszaru.

10. Opracowanie i wydanie przewodnika, mapy i strony internetowej promującego atrakcje obszaru LGD ZDW

W 2007 roku przygotowano i wydano „Przewodnik turystyczny po Zakolu Dolnej Wisły” w liczbie szt.: 1000 w j. polskim i 300 w j. angielskim.

Przewodnik ten opisuje w szczegółowy sposób atrakcje naszego regionu i waloryzuje je pod kątem turystyki.

11. Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych

Dnia 5 czerwca 2007 r. w Dąbrowie Chełmińskiej przeprowadzono „Konkurs produktów lokalnych i tradycyjnych”

W wyniku przeprowadzonej procedury konkursowej przyznano nagrody następującym produktom:

Produkt kulinarny

- I miejsce - Tradycyjny chleb wiejski z Gzina
- II miejsce - Powidła Gziński
- III miejsce - Smalec z Gzinanki

- IV miejsce - Pasztet z Gzinianki
- V miejsce - Wino owocowe

Produkt rękodzielniczy

- I miejsce - Misa gliniano-ceramiczna
- I miejsce - Sploty Unisławskie
- II miejsce - Lalki na patyku

Dodatkowo LGD uzyskała środki na dodatkową działalność: Projekt realizowany w partnerstwie ze Świątlicą Terapii Zajęciowej "Iskierka" w Unisławiu. Nazwa projektu: **Integracyjny, aktywny i zorganizowany letni wypoczynek dzieci i młodzieży z zaburzeniami intelektualnymi i niedorozwojem psychofizycznym oraz dzieci i młodzieży z rodzin popegerowskich, ubogich, niewydolnych wychowawczo**. Źródło finansowania: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy Kwota dotacji: 2700,00 zł.

Od 2007 roku LGD „Zakole” jest partnerem projektu „**European Taste Trail Network**”. Projekt został zapoczątkowany w 2006 roku przez włoską LAG FarMaremma. Ma na celu promocję i waloryzację produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych. Obecnie skupia partnerów z 8 krajów: Włoch, Hiszpanii, Walii, Irlandii, Czech, Węgier, Grecji i Polski. W sierpniu 2008 r. odbyło się pierwsze w Polsce spotkanie partnerów „European Taste Trail Network”.

W październiku 2008 r. LGD „Zakole” przystąpiło do programu „**Bursztynowy Szlak Greenways**”, który ma na celu inicjowanie, wspieranie i wzmacnianie działań społeczności lokalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju regionów położonych wzdłuż korytarza biegnącego od Budapesztu przez Kraków po Morze Bałtyckie. Bursztynowy Szlak należy do środkowoeuropejskiej sieci szlaków Greenways (Central & Eastern European Greenways). Program "Central and Eastern European Greenways" (CEG) jest inicjatywą środkowo-wschodnioeuropejskiego Stowarzyszenia "Environmental Partnership for Sustainable Development" zrzeszającego sześć niezależnych Fundacji: Fundację Partnerstwo dla Środowiska w Polsce, Nadace Partnerství w Republice Czeskiej, Nadácia Ekopolis na Słowacji, Ökotárs Alapítvány na Węgrzech, Fundatia pentru Parteneriat w Rumunii oraz Фондация „ЕкоОбщност” w Bułgarii. To partnerskie przedsięwzięcie na rzecz tworzenia sieci zielonych szlaków w Europie Środkowo-Wschodniej jest budowane w oparciu o współpracę organizacji pozarządowych, samorządów, instytucji rządowych i przedsiębiorców poprzez realizację lokalnych inicjatyw na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Doświadczenie partnerów Lokalnej Grupy Działania

Szczegółowe informacje dotyczące doświadczenia partnerów LGD znajdują się w załączniku do wniosku o wybór LGD do realizacji LSR w załączniku nr 11

II. Opis i specyfika obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności

II.1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD Zakole Dolnej Wisły

„Jest takie miejsce, tam, gdzie Wisła, wysunąwszy się najbardziej na zachód, gwałtownie skręca, zasilona wodami Brdy” (cytat z Przewodnika Turystycznego Zakola Dolnej Wisły, Bydgoszcz 2007).

Tabela. 1. Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

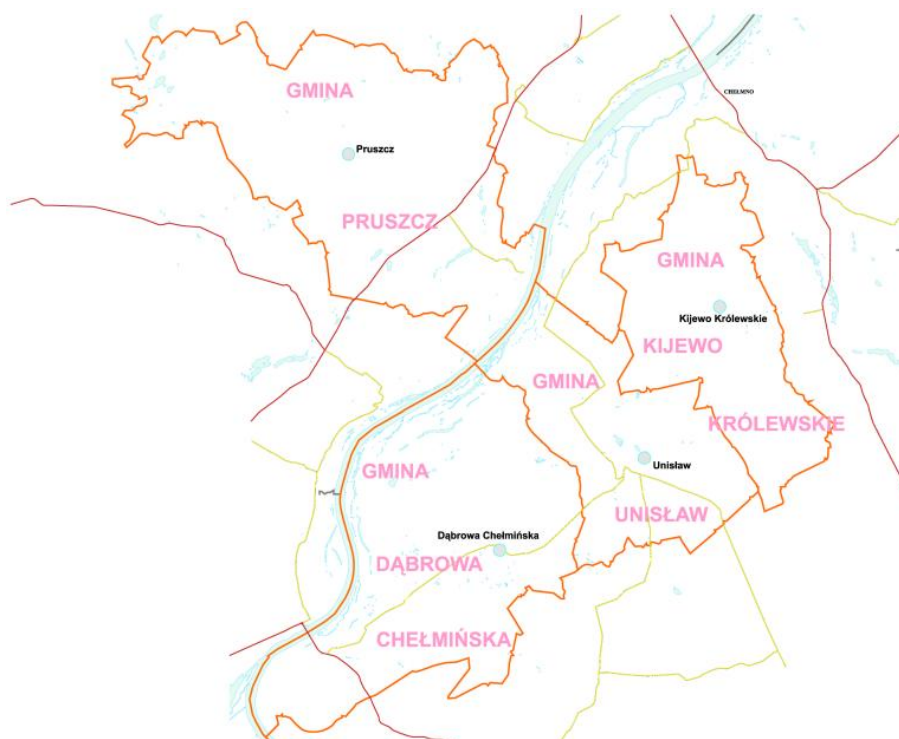
Lp.	Nazwa gminy	Kod	Ilość sołectw	Ilość miejscowości	Ludność (stan na 31 XII 2006)
1.	Dąbrowa Chełmińska	0403022	14	23	7 292
2.	Kijewo Królewskie	0404032	11	15	4 357
3.	Pruszcz	0414082	20	26	9 215
4.	Unisław	0404072	9	10	6 710
Suma			54	74	27 574

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, 2008.

II.2. Uwarunkowania przestrzenne (mapa), geograficzne, przyrodnicze, historyczne i kulturowe

II.2.1. Uwarunkowania przestrzenne

Rys. 1. Mapa schematyczna obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły (mapa turystyczna znajduje się w załączniku)

„Zakole Dolnej Wisły” terytorialnie przynależy do województwa kujawsko-pomorskiego i obejmuje teren czterech gmin wiejskich: Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz, Unisław. Obszar obejmuje LGD obejmuje powiat bydgoski (Dąbrowa Chełmińska), świecki (Pruszcz) i chełmiński (Kijewo Królewskie i Unisław)

oraz sięga obu strony doliny Wisły rozciągniętej między Bydgoszczą a Chełmnem. Łącznikiem obszaru jest Dolina rzeki Wisły, na której lewym brzegu znajduje się gmina Pruszcz, a pozostałe gminy po prawej stronie.

Znacząca część tego obszaru należy do krainy geograficzno-historycznej, leżącej pomiędzy Drwęcą a dolną Wisłą – **Ziemia Chełmińska**, częściowo obszar Kociewia (gmina Pruszcz). Łączna powierzchnia obszaru wynosi **412 km²**.

Tabela nr. 2. Uwarunkowania przestrzenne.

Lp.	Nazwa Gminy	Powierzchnia (km ²)	Powierzchnia lasów (km ²)	Powierzchnia użytków rolnych (km ²)	% udział użytków rolnych
1.	Dąbrowa Chełmińska	125	58,5	51	41%
2.	Kijewo Królewskie	72	1,4	65	90%
3.	Pruszcz	142	2,6	123	88%
4.	Unisław	73	6,2	56	78%
Suma		412	68,7	295	

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS, 2008.

II.2.2. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze Zakola Dolnej Wisły odznaczają się bogactwem i różnorodnością. Spoglądając na Zakole Dolnej Wisły z lotu ptaka, widzi się mozaikę pól, łąk, sadów i lasów przeciętych wstęgą największej polskiej rzeki - Wisły. Wyraźnie zaznacza się wzdłuż jej brzegów pas przeciwpowodziowych obwałowań, które wraz z systemem kanałów melioracyjnych i innych elementów regulujących koryto Wisły pozwoliły wykorzystać z pożytkiem urodzajne gleby terenów zalewowych. Człowiek bowiem od przeszło sześciu tysięcy lat uczestniczył w kształtowaniu krajobrazu tego obszaru. Z upływem stuleci - coraz intensywniej.

Pod względem fizyczno-geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego (1988 r.) obszar ten znajduje się w obrębie dwóch makroregionów, tj. wschodnia część leży w obszarze **Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego** (mezoregion Pojezierze Chełmińskie), zaś zachodnia część leży w obszarze **Doliny Dolnej Wisły** (makroregion – dolina Fordońska). Z tego względu na obszarze tym obserwuje się zróżnicowanie większości komponentów środowiska geograficznego.

Dolina Wisły – oddzielona jest od wysoczyzny wysoką i stromą krawędzią, opadającą ku terasie zalewowej i nadzalewowej. Terasa nadzalewowa, akumulacyjna zalega na wysokości 2 - 5 m nad poziom wód w rzece, tj. ok. 30 m npm. (najniższy punkt 27.1 m npm.). Największe wartości wysokości względnych koncentrują się w obrębie strefy zboczowej doliny Wisły i wynoszą nawet do 60 m.

Znaczną część obszaru stanowi wysoczyzna morenowa, w formie moreny dennej płaskiej i falistej. Występująca na obszarze strefa zbocza doliny Wisły, oddzielająca dno doliny od wysoczyzny, której spadki terenu przekraczają 12 %, charakteryzuje się zmienną szerokością, a jej przebieg urozmaicają formy denudacyjne rozwinięte na skutek erozyjnej działalności wód. Obszar dna doliny Wisły obejmuje koryto Wisły, terasę zalewową i terasę nadzalewową. Ważnym elementem obszaru jest wał przeciwpowodziowy, który jest formą antropogeniczną wyraźnie zaznaczającą się w krajobrazie.

Wysoczyznę, która stanowi największą jednostkę morfologiczną obszaru, budują przede wszystkim gliny piaszczyste i gliny oraz miejscami piaski gliniaste mocne, powszechnie pojawiają się również piaski gliniaste mocne pylaste i piaski średnie. Pagórki morenowe mają budowę gliniastą i charakteryzują się silnym zróżnicowaniem frakcyjnym materiału, sąsiednie pagórki uformowane zostały z piasków i żwirów w warunkach depozycji wodnej. Dno doliny Wisły wypełniają piaski rzeczne, mułki i żwiry. Na terenie terasy zalewowej i nadzalewowej występują osady holocenijskie – mady rzeczne, których wysoka zawartość próchnicy i dobre nawodnienie sprawiają, że posiadają one cenne wartości użytkowe.

Część obszaru objętego działaniem LGD Zakole Dolnej Wisły zaliczona została do **obszaru o niekorzystnych warunkach gospodarowania**: gm. w. Dąbrowa Chełmińska (strefa nizinna I) i obręb geodezyjny w strefie nizinnej w gminie Unisław - Bruki II (określone w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich, Dz. U. Nr 73 i Nr 158, z późn. zm.).

Wspólną cechą obszaru LGD jest fakt, że **udział gleb występujących w klasach I – IVb w ogólnym areale gruntów wynosi ok. 60%**. W związku z tym gleby z terenu LGD „Zakole Dolnej Wisły” są podstawowym zasobem przyrodniczym stanowiącym jej bazę rozwoju gospodarczego.

Lesistość 3 gmin wchodzących w skład Lokalnej Grupy działania „Zakole Dolnej Wisły” nie przekracza średnio 7% ogólnej powierzchni. Natomiast gmina Dąbrowa Chełmińska jest obszarem o dość mocno rozwiniętej funkcji leśnej. Całkowita powierzchnia lasów i zadrzewień w gminie wynosi 5853 ha, zajmując 46,9 % powierzchni gminy.

Na obszarze LGD znajduje się **szereg pomników przyrody**. Na szczególną uwagę zasługują: liczne okazy drzew (dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, buki zwyczajne, cisy, topole, klony, platany, jarzęby szwedzkie). Równie ważną rolę w krajobrazie LGD odgrywają parki dworskie.

Tabela nr 3. Zestawienie powierzchni parków

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia Ha	Lp.	Miejscowość	Powierzchnia ha
1	Ostromecko	34,76	9	Bajerze	3,4
2	Wolumin	0,35	10	Dorposz Szlachecki	1,0
3	Nowy Dwór	2,11	11	Kijewo Szlachecki	1,9
4	Pień	0,83	12	Kosowizna	0,7
5	Rentowo	1,11	13	Napole	1,1
6	Czemlewo	0,33	14	Płutowo	5,5
7	Szymborno	1,9	15	Stablewice	1,1
8	Unisław	1,5	16	Raciniewo	1,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin, 2008.

Ochrona przyrody

Najważniejszą formą ochrony przyrody na obszarze Zakola Wisły jest **Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego**, który został utworzony na mocy Zarządzenia Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w 2003 roku. Park ciągnie się wzdłuż Wisły na długości 100 km i zajmuje powierzchnię 55,6 tysięcy ha. Administracyjnie położony jest na terenie 16 gmin: Bydgoszcz, Osiesko, Dobrcz, **Dąbrowa Chełmińska**, **Unisław**, **Kijewo Królewskie**, **Pruszcz**, Świecie nad Wisłą, Stolno, Jeżewo, Drgacz, Grudziądz, Warlubie, Nowe, Chełmno i miasto Chełmno. Jest największym Parkiem w województwie Kujawsko-Pomorskim. Zanotowano tutaj ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych, a wśród nich wiele niezwykle rzadkich i ginących (50 spośród nich objętych jest ochroną ścisłą).

Niezwykle duże zróżnicowanie rzeźby terenu, gleb, klimatu oraz wód znajduje swoje odzwierciedlenie w bogactwie flory, a także fauny. Znamiennym jest fakt, iż rozróżnia się tutaj ponad 1000 gatunków chrząszczy, co świadczy o ogromnej mozaikowości siedlisk. Zdumiewające jest również **bogactwo występujących motyli dziennych** za sprawą urozmaiconych warunków krajobrazowych. Znalaziono tutaj 62 gatunki, co stanowi 42% wszystkich gatunków występujących na terenie kraju.

Dolna Wisła, a zwłaszcza jej dopływy są miejscem występowania coraz mniej licznych **minoga rzecznych**. Minóg rzeczny jest pierwotnym, bardzo starym kręgowcem, którego przodkowie żyli ponad 400 milionów lat temu. Innym gatunkiem, którego zanikanie w kraju przebiegało na naszych oczach jest **jesiotr zachodni**. Osobliwością składu gatunkowego ryb dolnej Wisły i jej dopływów jest sporadycznie notowana **morska płastuga – stornia**.

Terasy zalewowe Doliny Dolnej Wisły pełnią ważną rolę w zachowaniu różnorodności gatunkowej **nizinnej fauny płazów**. Melioracje drenarskie, które spowodowały obniżenie poziomu wód gruntowych wyeliminowały z krajobrazu niezbędne dla rozrodu płazów małe, zasobne w osady i roślinność zbiorniki wody. Zjawisko to szczególnie jaskrawo wystąpiło na terenach rolniczych stanowiących do niedawna rezerwar zasobów płazów. **Na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego bytują wszystkie gatunki charakterystyczne dla Nizy Środkoeuropejskiego. Na piaszczystych wiślanych wyspach dogodne warunki do gniazdowania znalazły ptaki takie jak: rybitwa białoczarna i rybitwa rzeczna, będące gatunkami zagrożonymi wyginięciem.** Obszar ten został włączony do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 jako **Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków**.

Na najbardziej wartościowych przyrodniczo obszarach utworzone zostały **rezerваты**, których zadaniem jest zachowanie pewnych fragmentów przyrody uznanych za naturalne lub mało zmienione działalnością człowieka. Obiekty te o różnych wielkościach, wyłączone są z eksploatacji gospodarczej ze względu na ich rangę ekologiczną, naukową i dydaktyczną.

W zależności od celu ochrony rozróżnia się odpowiednie typy rezerwatów. Niektóre z występujących na terenie Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego mają status rezerwatów ścisłych, gdzie nie dopuszcza się żadnej ingerencji człowieka i daje się przyrodzie możliwość kształtowania zgodnie z jej prawami. Większość obiektów to rezerваты częściowe, w których istnieje możliwość przeprowadzania zabiegów gospodarczych, wspomagających przyrodę w utrzymaniu stanu zgodnego z celem.

Rezerwat „Las Mariański”

Rezerwat "Las Mariański" położony jest na wydłużonej, pociętej poprzecznymi jarami, urwistej krawędzi, między Wysoczyzną Chełmińską a doliną Wisły. Utworzony w 1958 roku, obejmuje swoją powierzchnią 31,87 ha miejscami urwistego zbocza doliny z licznymi dolinkami i źródłami wody. Najbardziej zróżnicowane, wielogatunkowe i różnowiekowe struktury w drzewostanie porastają strome zbocza i jary, gdzie spełniają funkcje glebochronne. Ze stromego zbocza wypływa "Źródło Marii" wody mineralnej, której produkcję przemysłową jako wody stołowej (obecnie "Ostromecko") rozpoczęto w 1894 roku.

Rezerwat „Linie”

Rezerwat „Linie” ze względu na występowanie na tym terenie **brzozy karłowatej (*Betula nana*), będącej reliktem utrzymującym się od wczesnego okresu polodowcowego**. W Polsce brzoza karłowata, oprócz rezerwatu Linie, naturalnie występuje jedynie w Sudetach. W Liniach skupienie tego gatunku znajduje się na torfowisku, które objęte jest ochroną ścisłą wykluczającą jakąkolwiek ingerencję człowieka. Powierzchnia leśna, tworząca opaskę torfowiska, objęta jest ochroną częściową i reprezentowana jest przez drzewostan wprowadzony sztucznie. Dominującym gatunkiem jest dąb bezszypułkowy z domieszką brzozy oraz sosny. Wzdłuż torfowiska bytuje olch czarna oraz osika.

Rezerwat „Reptowo”

Rezerwat „Reptowo” **utworzony został dla ochrony kolonii czapli siwej (*Ardea cinerea*)**. Gatunek ten żeruje brodząc w wodzie lub po wilgotnych łąkach. Za pokarm służą czapłom siwym drobne ryby, płazy, i małe ssaki. Gniazda czapli znajdują się na sosnach w południowo-zachodniej części rezerwatu. Według danych z 1991 roku kolonię tworzą 54 gniazda na 17 sztukach drzew. Rezerwat jest również ciekawym obiektem leśnym. Gleby charakteryzują się znacznym uwilgoceniem górnej warstwy gleby po przejściu wiosennych roztopów oraz w czasie obfitych opadów deszczu.

Rezerwat „Płutowo”

Rezerwat „Płutowo” utworzony w 1956 roku, obejmuje swoją powierzchnią 17,9 ha głębokiego parowu, będącego wcięciami erozyjnymi w stromą krawędź doliny Wisły. Parów Płutowski jest rynną, której głębokość wzrasta od 3m do 35m u wylotu położonego najbliżej krawędzi doliny Wisły. Główne koryto objętego ochroną „parowu płutowskiego” biegnie na osi wschód-zachód z lekkim odchyleniem na południe. W okolicach wsi Kieśl początek swój bierze niewielki strumyk, który dalej płynie dnem parowu urozmaicając leśny krajobraz rezerwatu.

Rezerwat "Mała Kępa Ostromecka"

Charakteryzuje się bogatą awifauną łąkowa i dużą populacją czapli. Za pokarm służą czapłom siwym drobne ryby, płazy, i małe ssaki. Gniazda tego gatunku znajdują się na sosnach w południowo-zachodniej części rezerwatu. Według danych z 1991 roku kolonię tworzą 54 gniazda na 17 sztukach drzew.

Krajobraz znacznej części Wisły jest ostatnim tego typu krajobrazem naturalnej, nieuregulowanej rzeki w Europie. Rozgałęzione koryto, szereg wysp, piaszczystych łąk i starorzeczy tworzy harmonijne piękno, niespotykane wobec dokonanych przez ludzi zmian na rzekach uregulowanych. Obok Bagien Biebrzańskich i Puszczy Białowieskiej, **Dolina Dolnej Wisły stanowi przykład unikatowego krajobrazu naturalnej dużej rzeki, będąc jednym z najcenniejszych zespołów ekosystemów na europejskim kontynencie**.

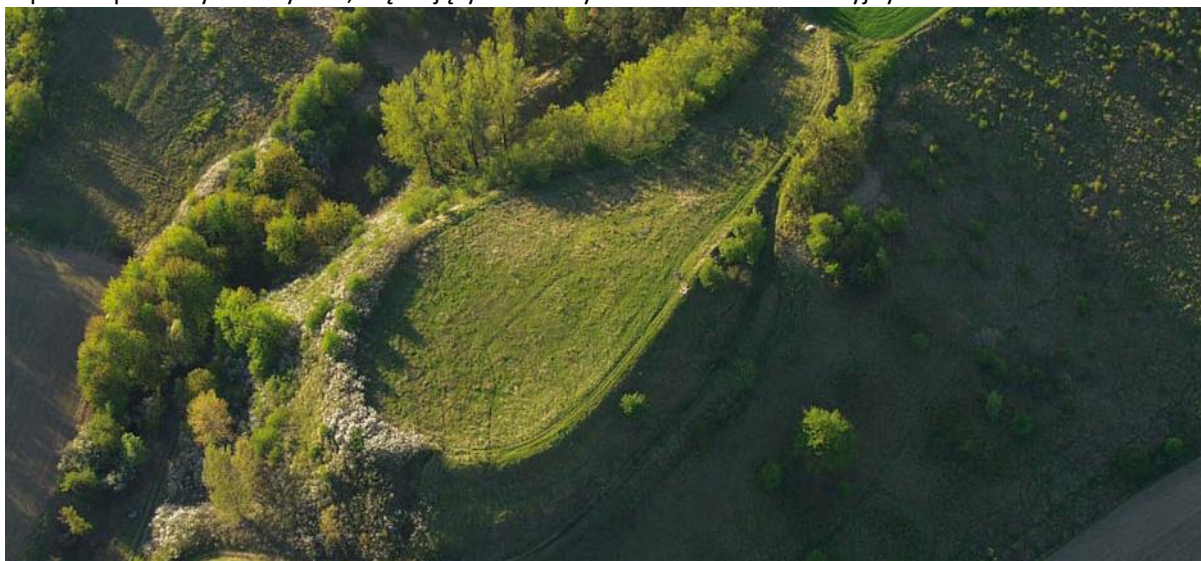
II.2.3. Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły współtworzyły różne kultury i grupy etniczne i wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy, ewangelicy. Prawy brzeg Zakola, to historyczna, ukształtowana w okresie polskiego państwa piastowskiego Ziemia Chełmińska, lewy – ziemia świecka,

stanowiąca część Pomorza Gdańskiego. Dwukrotnie w swojej historii Zakole Doliny Wisły znalazło się w granicach innych państw. Przez część wieków średnich stanowiło terytorium państwa krzyżackiego, od 1772 roku – Królestwa Prus, by w końcu po blisko 150 latach powrócić do Polski, zataczając historyczne koło. Współcześni mieszkańcy Zakola Dolnej Wisły odkrywają prehistorię swojej ziemi wraz z archeologami. Szczególne znaczenie miało odkrycie grodziska w Gzinie. Grodzisko o charakterze obronnym i kulturowym, było zamieszkane około 500-300 lat przed naszą erą i tak jak inne osady wokół należy do kultury łużycko-pomorskiej. Znalezione tutaj wiele naczyń ceramicznych, w tym kilkadziesiąt w całości. Ta wyjątkowo piękna ceramika, zdobna rytym i plastycznym ornamentem, służy dzisiaj jako wzór do współcześnie wytwarzanych w Gzinie naczyń gliniano-ceramicznych, wyrabianych ręcznie.

Wysokie stoki doliny Wisły zamieszkiwano jednak znacznie wcześniej. Obszary po obu brzegach rzeki od tysięcy lat był bowiem szlakiem przemieszczania się społeczności, traktem handlowym i dogodnym miejscem do zakładania siedzib. Prowadzone w latach 1964-65 prace wykopaliskowe stwierdziły obecność w **Topolnie**, na owalnym cyplu wysoczyzny, osadę otwartą z przełomu VIII-IX wieku. Jest to miejsce, które opowiada historię tych ziem od VI wieku p.n.e. aż do ostatecznego ćwierćwiecza X wieku. Mieszkała tu pierwotnie **ludność kultury wschodnio-pomorskiej**, pozostawiając po sobie kamienne groby skrzynkowe i kloszowe oraz wyroby świadczące o tym, że byli niezłymi metalurgami i odlewnikami. W ciągu czterech stuleci ery nowożytniej mieszkańcy Topolna prowadzili ożywione kontakty z Rzymianami, czego pozostałościami są paciorki szklane i emaliowane, towar najliczniejszy wśród rzymskich importów. Stąd też pochodzi rzadki na Pomorzu, skośnie żłobkowany na brzuścu kociołek z brązu. System osiedli warownych powstał też na prawym brzegu Wisły, z których Pień, jako gród obronny, należał zapewne do najważniejszych na obszarze Zakola.

Cennymi pozostałościami minionych, często odległych epok są tak zwane „**grodziska**” – pozostałości lub miejsca po dawnych grodach, których gęsta sieć znajdowała się na terenie LGD. Doliny rzek od wieków stanowiły dogodne miejsca dla osiedlania się ludności. Pierwszymi ludźmi przybyłymi w teren Doliny Dolnej Wisły byli zapewne paleolityczni myśliwi, wędrujący naturalnym szlakiem komunikacyjnym wzdłuż rzeki.

Grodzisko w Topolnie. Źródło „Przewodnik turystyczny”, LGD Zakole Dolnej Wisły, 2007.

Grodziska znajdujące się na terenie gmin wchodzących w skład LGD „Zakole Dolnej Wisły” to:

- **Grodzisko w Gzinie (gmina Dąbrowa Chełmińska)** – rzadki typ grodziska z okresu kultury łużyckiej, powstałego ok. 500 l. p.n.e.. Do dnia dzisiejszego przetrwały wały obronne "Grodziska" oraz majdan, na którym były półziemianki zamieszkiwane przez ówczesną ludność. Wały o wysokości do 11 m tworząc czworobok, były wzniesione na planie szachownicy. Grodzisko w Gzinie rozwinęło się w tym samym czasie, co znany w całej Polsce Biskupin z tym, że grodzisko w Gzinie było większe.
- **Grodzisko w Unisławiu (gmina Unisław)** – wczesnośredniowieczne wyżynne grodzisko koliste,
- **Grodzisko w Płutowie (gmina Kijewo Królewskie),**
- **Grodzisko „Talerzyk” w Topolnie (gmina Pruszcz)** – grodzisko wczesnośredniowieczne, pochodzące z XI w.

Wszystkie te obiekty położone są na skraju wysoczyzny morenowej, opadającej stromymi zboczami do dna doliny Wisły, lokalizacja taka miała znaczenie obronne. Grodziska stanowią dużą wartość historyczną,

kulturową i poznawczą, mogą również pełnić funkcje doskonałych punktów widokowych, jednak żadne z nich nie jest na dzień dzisiejszy zagospodarowane na cele turystyczne i dydaktyczne.

W średniowieczu większość ziem, które obecnie wchodzi w skład LGD stanowiła własność rycerską oraz kościelną. W czasie różnych zawirowań historycznych takich jak np. uwłaszczenie chłopów czy reformy agrarne środki produkcji coraz częściej i na większą skalę stawały się własnością chłopów i rzemieślników. Mimo to nadal większość środków produkcji pozostała w rękach ziemiaństwa. Materialnym śladem są pozostałości dawnych majątków w postaci **dworów oraz parków przydworskich**.

LGD „Zakole Dolnej Wisły” obejmuje tereny wiejskie o bogatych tradycjach rolniczych. Stąd charakter zabytków gospodarczych jest ściśle związany z rolnictwem lub przetwórstwem rolno-spożywczym. Niestety dynamika rozwoju gospodarczo-społecznego pociąga za sobą nieuchronne zmiany w otoczeniu, najczęściej zmiany nieodwracalne, wiele obiektów tego dziedzictwa niszczy i nie ma pomysłu na ich zagospodarowanie.

Po pierwszym rozbiórze Polski, w roku 1772, ziemie Zakola Dolnej Wisły znalazły się w granicach Królestwa Prus, gdzie zmianie uległy stosunki własnościowe i osadnicze. Wsie królewskie, szlacheckie i kościelne przeszły w posiadanie osadników niemieckich, zaś ich rozplanowanie zwykle odpowiadało typowi tzw. rzędówki, co widoczne jest we wsiach Grabówko, Brzozowo czy Kijewo Szlacheckie. Natomiast druga połowa XIX wieku, to czas uprzemysłowienia folwarków. Powstały liczne gorzelnie, cegielnie i browary, podnoszące zyski mało opłacalnej, nieprzetworzonej produkcji rolnej. W 1882r. ruszyła nowoczesna cukrownia w Unisławiu, rozwijała się sieć drogową oraz lokalne linie kolejowe.

Po II wojnie światowej w 1945 r. ziemie Zakola weszły w skład utworzonego wówczas województwa pomorskiego, a po ostatniej reformie administracyjnej w roku 1999 – województwa kujawsko-pomorskiego. Jednym z tragicznych skutków II wojny światowej były masowe migracje ludności. Polacy zmuszeni do opuszczenia tak zwanych Kresów Wschodnich, w związku ze zmianą granicy polsko-rosyjskiej, przybywali między innymi na obszar Zakola Dolnej Wisły, który z kolei musieli opuścić Niemcy. Imigranci z Wileńszczyzny, a także z Polski centralnej spotkali się z tymi, którzy postanowili tu pozostać. Zmienił się obszar ziem, z których odeszli, zmieniała się też ziemia, na którą przybyli, przynosząc z sobą tradycje i zwyczaje innych regionów. Dziś, po ponad półwieczu, budując swoją „małą ojczyznę”, mieszkańcy Zakola odkrywają jej korzenie i chronią historyczną i etnograficzną tożsamość.

Obszar LGD położenie wzdłuż Wisły miało w historii znaczenie strategiczne. **Od samego początku trwałego osadnictwa wykorzystywane były walory obronne doliny otoczonej morenowymi wzgórzami.** Od okresu łużyckiego człowiek budował tu najpierw obronne grody, później zamki, by ostatecznie na początku XX wieku wzniesić umocnienia i bunkry Twierdzy Chełmno. Niezwykle ważna jest również ciągłość i charakter osadnictwa. Ziemia, objęta działalnością LGD charakteryzuje **ciągłość zamieszkiwania od epoki kamiennej**. Zmieniali się tylko mieszkańcy. Każde po sobie następujące kultury pozostawiały trwałe ślady. Stąd tyle ciekawych stanowisk archeologicznych.

Cennym elementem materialnego dziedzictwa kulturowego są zachowane **gotyckie oraz barokowe kościoły rzymsko-katolickie**, jak też **zboje ewangelickie**, czy **mennonickie domy modlitwy**. Piękną ozdobą tutejszego terenu są liczne **kapliczki i krzyże przydrożne**. Liczne cmentarze rzymsko-katolickie, ewangelickie oraz mennonickie wskazują na zakorzenione poczucie przywiązania miejscowej ludności do ziemi, na której się osiedlili.

Do kultury niematerialnej zaliczyć można przede wszystkim to, co przetrwało w zbiorowej pamięci ludności. Są to przede wszystkim **stare obrzędy religijne**. Kulturowane **odpusty parafialne** zwykle o bardzo starej tradycji oraz **pielgrzymki**. Z uwagi na położenie LGD na odwiecznych szlakach komunikacyjnych są to pielgrzymki, przechodzące przez teren LGD jak również lokalne pielgrzymki do miejscowych sanktuariów. Nabożeństwa odprawiane są w kościołach, ale również w pięknej scenerii polnych lub przydrożnych krzyży czy kapliczek, na przykład tak zwane „**Nabożeństwa Majowe**”.

W obecnym czasie daje się zauważyć częste próby powrotu do korzeni. Młodzież przy wsparciu miejscowych animatorów kultury stara się zachować jak najwięcej wspomnień starszych osób, a nawet próbuje odtworzyć dawne zwyczaje. Ważne jest wspieranie tego typu inicjatyw.

Kolejnymi charakterystycznymi dla LGD „Zakole Dolnej Wisły” zabytkami są **gotyckie kościoły**. Budowane w bardzo wielu miejscowościach z polnego kamienia i cegły przetrwały do naszych czasów. Na uwagę zasługują w szczególności w kościoły w miejscowościach:

- **Czarze** – kościół został zbudowany na początku XIV w., wieża była nadbudowana w 1638 r., a odbudowana w dzisiejszym kształcie w 1974. Kościół gotycki, orientowany, murowany z cegły

w układzie gotyckim z użyciem cegły zendrówki. W części prezbiterialnej wzniesiony na kamiennym fundamencie. Najcenniejszym zabytkiem jest gotycka Pieta z pierwszej połowy XV w.

- **Ostromecko** – niewielki kościół, wzniesiony zapewne w roku 1445, gotycki, z barokową wieżą zwieńczoną baniastym dachem z lat 1763-64. Na zewnątrz opięty jest szkarpami o jednym uskoku z barokowym profilowanym gzymsem koronującym. Wewnątrz znajduje się **Rzeźba Tronującej Matki Boskiej z Dzieciątkiem**, który należy do najciekawszych przykładów gotyckiej rzeźby z połowy XIV wieku w tym regionie.
- **Kijewo Królewskie** – kościół parafialny pod wezwaniem św. Wawrzyńca zbudowany został na przełomie XIII i XIV wieku. Zniszczony przez pożar w 1616r. został odbudowany przez Dominikanów z Chełmna w 1674r.
- **Unisław** – kościół parafialny pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła pochodził również z XIII w. Kościół w Unisławiu uległ zniszczeniu w czasie wojen szwedzkich. Jego ponowna konsekracja po odbudowie zniszczeń miała miejsce w 1728 r. Na początku XX w. kościół przebudowano w stylu neogotyckim.

Pisząc o kościołach nie możemy zapomnieć o **zabytkowych cmentarzach katolickich, mennonickich i ewangelickich**, których duża ilość występuje na terenie LGD, jednak ich stan często jest bardzo zły. Osobną grupą zabytków o charakterze sakralnym są **nierzwykłe liczne kapliczki oraz krzyże przydrożne**. Właściwie daty ich powstania oraz fundatorów są trudne do ustalenia, ale są one często bardzo stare na przykład w Grabowie (gmina Pruszcz) znajduje się piękna murowana, kwadratowa o sklepieniu krzyżowym kapliczka, która według tradycji powstała w 1610 roku z fundacji kseni benedyktynek chełmińskich Magdaleny Mortęskiej.

Zważywszy na fakt, że większość ziemi znajdowała się w rękach rycerskich, a później szlacheckich nie może zabraknąć pięknych **pałaców i dworów często otoczonych malowniczymi ogrodami**. W każdej z gmin znajduje się tego typu obiekty, ale stan ich jest bardzo zróżnicowany.

- **Gmina Dąbrowa Chełmińska:**

- Bolumin - murowany dwór z II połowy XIX w.
- Czemplewo - prostokątny parterowy murowany dworek z około połowy XIX w. z dachem naczółkowym krytym dachówką.
- Nowy Dwór – murowany dworek z około połowy XIX w.
- Widoczny z daleka jest wzniesiony na skarpie wiślanej pałac „Stary” w **Ostromecku**, jeden z dwóch, które wraz z parkiem tworzą najciekawsze założenie rezydencjalne w Zakolu Doliny Wisły. Stary pałac, zwany myśliwskim zbudowany został w latach 1758-1766 w stylu rokoko, przebudowany w XIX w.; przy pałacu mur oporowy z XVII-XVIII w. oraz park krajobrazowy z I połowy XVIII w. Pałac Nowy zbudowany w 1849 r. w stylu późno klasycystycznym z dobudowanymi później: salą balową, pałacykiem myśliwskim i kaplicą; murowany z cegły, otynkowany, z tarasami od strony 21-hektarowego parku (XVII w.) W pałacu kolekcja współczesnego malarstwa i grafiki oraz zbiór zabytkowych fortepianów i pianin. W głębi parku neoromański mauzoleum grobowe rodziny Schoenborn-Alvensleben z 1878r. Obecnie pałac wraz z parkiem jest własnością Miejskiego Ośrodka Kultury w Bydgoszczy i stanowi wspaniałą scenę dla wielu wydarzeń kulturalnych i lokalnych.

Pałac w Ostromecku. Źródło: Przewodnik Turystyczny, LGD Zakole Dolnej Wisły, 2007.

Gmina Kijewo Królewskie:

- Bajerze – pałac murowany z 4 ćwierci XIX wieku; park o układzie krajobrazowym, założony w pierwszej połowie XIX wieku z okazami drzew w wieku ponad 200 lat; budynki gospodarcze: między innymi kuźnia ze stajnią, murowana z końca XIX wieku.
- Dorposz Szlachecki – układ dróg wewnętrznych; park założony około 1840 roku; dwór murowany z I połowy XIX w.
- Napole – dwór murowany z połowy XIX w.; zachowany drzewostan parku;
- Płutowo – dwór murowany z początku XX wieku; park z drzewostanem w wieku około 100 lat z okazami drzew pomnikowych; budynek mieszkalny rządcy z początku XX w.
- Trzebcz Królewski – dwór murowany z II połowy XIX wieku; park z drzewostanem 70 – 100 lat.
- Trzebcz Szlachecki – pałac murowany z drugiej połowy XIX w.; park o układzie krajobrazowym z drzewostanem w wieku 100 lat;

Gmina Pruszcz:

- Luszkowo - w niewielkim parku krajobrazowym (1,0 ha) z kulistym podjazdem obsadzonym kasztanami i aleją dojazdową z ruinami dworu drewnianego z ok. 1850 r., konstrukcji zrębowej, obrzucony gliną.
- Łaszewo - murowany, klasycystyczny dwór z 1 połowy XIX w., parterowy, posiada elewację frontową pięcioosiową, z szerszą osią środkową z wejściem o wysuniętym ganku, wspartym na czterech kolumnach, zwieńczoną niskim, trójkątnym przyczółkiem. Przy krótszym boku neogotycka przybudówka. Dach naczółkowy kryty dachówką. Park (0,54 ha) z XIX w.
- Łowinek - w otoczeniu resztek parku krajobrazowego ruina rozebranego w 1965 r. dworu rokokowo-klasycystycznego z XVIII w.

Gmina Unisław:

- Głazewo – dwór murowany z początku XIX w. oraz część parku w tego samego okresu;
- Gołoty – dwór murowany z 2 połowy XVIII w. oraz park przydworski z okazałymi okazami drzew;
- Grzybno – dwór murowany z 1880 roku oraz założenia ogrodowe;
- Raciniewo – dwór murowany z końca XIX w. w parku krajobrazowym;
- Stablewice – dwór murowany z 1852 roku oraz park krajobrazowy z ponad 100 letnimi okazami drzew;
- Unisław – dawny folwark biskupów chełmińskich po sekularyzacji domena królewska (pałac murowany – administratora dóbr oraz park krajobrazowy z ponad 100 letnimi okazami drzew);

Oprócz budynków mieszkalnych na uwagę zasługują **stare budynki gospodarcze** takie jak **spichlerze, kuźnie, młyny, gorzelnie** znajdujące się przy większości dworów i pałaców, o których była mowa powyżej, jak również stanowiących odrębne zabytki dawnej architektury użytkowej na obszarach wiejskich np. **zespół zabudowań cukrowni w Unisławiu koniec XIX w.**, murowany budynek przemysłowo – produkcyjny z 1892 roku w Ostromecku, **mleczarnia murowana w Kokocku pocz. XX w.**, czy **warsztat kołodziejski z początku XX w. w Szymbornie** (Gmina Kijewo Królewskie).

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły kontynuuje liczne **tradycje związane z rozwojem wysokiej jakości rolnictwem**. Szczególne zasługi w tym zakresie mają partnerzy LGD - Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły i Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego.

Tradycja sadownictwa

Cechą charakterystyczną dla obszaru Zakola Dolnej Wisły są żywe do dziś tradycje sadownictwa. Przed I wojną światową oraz w okresie międzywojennym przy każdym gospodarstwie w strefie zboczowej (na skarpie) i na dnie doliny zakładano sady o różnej powierzchni. Owoce wykorzystywano na własne potrzeby lub przerabiano, a nadmiar spławiano do Gdańska. Po II wojnie światowej wiele osób wycinało drzewa, zastępując lokalne odmiany niskopiennymi, mało odpornymi na choroby i przemarzanie, sprowadzanymi z Europy Zachodniej. Skuteczne działania na rzecz ratowania starych odmian drzew owocowych w ostatnich latach podjęli członkowie Towarzystwa Przyjaciół Dolnej Wisły, działającego przy Parku Krajobrazowym. Po zinventaryzowaniu i oznaczeniu kilkudziesięciu odmian jabłoni, gruszy i śliw założono ich szkółkę. Stąd materiał nasadzeniowy jest dostarczany do sadów mieszkańców Zakola, którzy zdecydowali się na powrót do uprawy starych odmian i odtworzenie tradycyjnych sadów przydomowych.

Tradycja smażenia powideł śliwowych – Produkt tradycyjny z Doliny Dolnej Wisły

"...śliwki węgierki mieszane drewnianym bocianem smażone w kuprowym kotle na ognisku, specyficzny smak, zapach, ciemna barwa i gęsta konsystencja. Doskonałe do rogalików lub prosto ze słoika".

Tradycja smażenia powideł w nadwiślańskim pasie liczy ponad sto lat. Na przełomie wieku XIX i XX skarpy nad Wisłą obsadzono drzewami owocowymi, które wspaniale rodziły dzięki wyjątkowo korzystnym warunkom klimatycznym i glebowym. W ponad dwu tysiącach przydomowych sadów wykształcił się lokalny szczep śliwki węgierki o bardzo smacznych owocach, a przy tym odporny na szkodniki, do dziś niczym niepryskany. Tak jak wówczas smaży się je w kotle kuprowym (miedzianym), zawieszonym nad ogniem podsycanym liściastym drewnem. By śliwki nie przywierały miesza się je drewnianym mieszadłem, tzw. „bocianem”. Od kilkunastu lat przywrócono tradycję smażenia powideł, a nawet zarejestrowano Powidła z Doliny Dolnej Wisły na Liście Produktów Tradycyjnych.

Tradycje pszczelarskie

Równie silne są na tym obszarze tradycje pszczelarskie. Miody w rejonie Dolnej Wisły pozyskiwane od stuleci. Sprzyjało temu ukształtowanie terenu, żyzne gleby i specyficzny mikroklimat, duże powierzchnie dziko rosnących roślin, często nie spotykanych się w innych częściach kraju. Kilkudziesięciu pszczelarzy z Doliny Dolnej Wisły od kilku lat prezentuje bogactwo produktów pszczelich podczas corocznych obchodów „Święta Miodu”. Z inicjatywy pszczelarzy, samorządów i stowarzyszeń w ramach ochrony krajobrazu kulturowego regionu Doliny Dolnej Wisły, utworzono mini skansen uli z rekonstrukcją „Dому pszczół”. Miody z Doliny Dolnej Wisły także mają statut produktów tradycyjnych i zostały wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tradycyjne rękodzielnictwo – Pracownia ceramiki w Gzinie

Tworzywem dla lokalnych twórców dziś, jak i dawniej, jest bogactwo ziemi, na której żyją i wszystko to, co pod ręką – w kuchni, spiżarni, zagrodzie. Przede wszystkim drewno, kamień, glina i piasek, len, wełna, juta. Z kryjących się w ziemi złóż mineralnych od stuleci wyrabiano naczynia. Chętnie się po nie sięga i teraz, choć nie z przyczyn praktycznych, ale dla ich piękna, a przede wszystkim niepowtarzalności, która nierozdzielnie wiąże się z rękodzielnictwem. Z czystej gliny, piasku i szamotu powstają misy w Gzinie. Lepione są wedle jednej z najstarszych technik ręcznej roboty. Zwana jest ona wstążeczkową. Niektóre z nich odtwarzają ceramikę z wykopalisk archeologicznych, prowadzonych w miejscu prastarego grodziska w Gzinie. W Czarzu w drewnie lipowym pracuje **lokalny rzeźbiarz**. Swoista estetyka i ryt tych dzieł odzwierciedlają łagodny charakter artysty. W **Grzybnie lokalny twórca tworzy głównie w polnym kamieniu**, przydając mu rozmaite formy, inspiracje czerpie z przyrody. W **Brzozowie** kultywowana jest stara sztuka ludowa, która wywodzi się z **tradycja lepienia figurek z chleba**. Zręczność nabyta z obserwacji i pod okiem matki, w połączeniu z wyobraźnią, przekładają się na oryginalne unikatowe dzieła sztuki rękodzielniczej. Dotyczy to zwłaszcza dzierganych na tym obszarze serwet i obrusów.

II.3. Ocena społeczno - gospodarcza obszaru, w tym potencjału demograficznego i gospodarczego obszaru oraz poziomu aktywności społecznej

II.3.1. Charakterystyka ludności zamieszkującej obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju

Wszystkie gminy należące do Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” są gminami wiejskimi. Siedziby Urzędów Gmin zostały ustanowione w największych miejscowościach każdej z gmin, pełniących jednocześnie funkcje administracyjne, edukacyjne i kulturalne.

Według stanu na dzień 31.12.2006 r. obszar działania Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” zamieszkuje 27 767 mieszkańców, wielkość ta stanowi 1,34% mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Liczbę ludności zamieszkującej obszar działania LGD prezentuje tabela nr 1. Średnia gęstość zaludnienia na terenie „Zakola Dolnej Wisły” wynosi 68 osób na km². Spośród wszystkich gmin należących do LGD, najwyższą gęstość zaludnienia posiada Gmina Unisław, która wynosi 93 osoby na km². Liczba ta jest niższa od średniej wojewódzkiej wynoszącej 115 osób na km² i średniej krajowej 122 osoby na km² (w miastach wynosi ona około 1 105, a na terenach wiejskich 50 osób).

Tabela nr 4. Dane demograficzne obszaru działania LGD, stan 31.XII.2006 (osoby zameldowane na pobyt stały)

Gmina	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia (osoba/km ²)	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Kobiety na 100 mężczyzn
Dąbrowa Chełmińska	7 292	58	5,9	101
Kijewo Królewskie	4 357	60	4,1	101
Pruszcz	9 215	65	-2,1	106
Unisław	6 710	93	2,8	107
Razem	27 574	Średnio 69 os/km ²	Średnio 2,7	Średnio 103,75

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgru=1336&p_dane=0

Wskaźniki demograficzne gmin wchodzących w skład LGD są dość korzystne, jedynie ujemny przyrost naturalny wśród mieszkańców Gminy Pruszcz odbiega od wskaźników pozostałych gmin. Obszar LGD znajduje się pod silnym wpływem aglomeracji Toruńsko-Bydgoskiej. Stąd od kilku lat rośnie zainteresowanie mieszkańców okolicznych miast zamieszkaniem na terenach wiejskich Zakola Dolnej Wisły. Spośród wszystkich gmin największy wzrost liczby mieszkańców w porównaniu do 2004 roku zanotowano w gminie Dąbrowa Chełmińska, która jest gminą podmiejską. Atrakcyjna lokalizacja w sąsiedztwie Bydgoszczy sprawiła, że duża grupa osób migrowała z miasta na obszar wiejskie wybierając czyste środowisko i bliski kontakt z przyrodą. Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na zwiększenie liczby stałych mieszkańców jest wzrost liczby urodzeń, spowodowany zakładaniem rodzin przez osoby z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych. Zmniejszenie liczby mieszkańców gminy Kijewo Królewskie i Pruszcz spowodowane jest migracją zarobkową osób w wieku produkcyjnym za granicę kraju oraz starzeniem się społeczeństwa. Strukturę migracji ludności zamieszkującej obszar Zakola Dolnej Wisły przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Struktura migracji ludności zamieszkującej teren Zakola Dolnej Wisły w okresie 2004-2007

Gmina	Liczba stałych mieszkańców			
	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Dąbrowa Chełmińska	7 082	7 171	7 292	7 415
Kijewo Królewskie	4 345	4 346	4 357	4 373
Pruszcz	9 244	9 250	9 215	9 227
Unisław	6 730	6 705	6 710	6 725
Razem	27401	27472	27 574	27 740

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgru=1336&p_dane=0

Strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar „Zakola Dolnej Wisły” pod względem potencjału produkcji i wykorzystania zasobów ludzkich w gospodarce prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 6. Struktura wieku ludności pod względem produkcyjnym (31.XII.2006)

Gmina	Ludność w wieku		
	przedprodukcyjnym	Produkcyjnym	poprodukcyjnym
Dąbrowa Chełmińska	25,6 %	62,8%	11,6 %
Kijewo Królewskie	23,5 %	64,3%	12,2%
Pruszcz	22,8 %	63,4%	13,8%
Unisław	22,0%	64,2%	13,8%

Źródło: http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.wymiary?p_kate=3&p_grup=7&p_pgru=1336&p_dane=0

Z przedstawionej powyżej tabeli wynika, iż analizowany obszar charakteryzuje się korzystnym odsetkiem ludności w wieku produkcyjnym, wynoszącym w przypadku gminy Kijewo Królewskie 64,3% i Unisław 64,2% i wysokim odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym 25,6% na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska.

Wartość wskaźnika feminizacji w gminie Pruszcz wynosi 106, a w gminie Unisław 107, natomiast dla gminy Dąbrowa Chełmińska i Kijewo Królewskie wynosi 101. Średnia wartość wskaźnika feminizacji dla obszaru Zakola Dolnej Wisły została ustalona na poziomie 103. Analizując strukturę wieku ludności zamieszkującej obszar Zakola Dolnej Wisły można zaobserwować znaczny odsetek kobiet w wieku poprodukcyjnym w stosunku do mężczyzn. Natomiast odwrotnie przedstawia się struktura wieku ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, gdzie mężczyźni stanowią większy odsetek ludności zamieszkujących obszar Zakola Dolnej Wisły.

II.3.2. Poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia

Problem bezrobocia dotyka nadal obszaru LGD „Zakola Dolnej Wisły”, a w szczególności gmin Kijewo Królewskie, Pruszcz i Unisław, które zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 r. w sprawie określenia powiatów (gmin) zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym (Dz. U. z dnia 30 grudnia 1999 r. Nr 110, poz. 1264 z późniejszymi zmianami) zostały uznane za gminy zagrożone wysokim bezrobociem strukturalnym. Liczbę osób bezrobotnych na terenie Zakola Dolnej Wisły według stanu na dzień 31.12.2007 roku przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 7. Struktura liczby bezrobotnych z terenu Zakola Dolnej Wisły zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy

Gmina	Liczba bezrobotnych	Mężczyźni	Kobiety	z prawem do zasiłku	w tym kobiety
Dąbrowa Chełmińska	266	125	141	42	18
Kijewo Królewskie	190	86	104	52	21
Pruszcz	429	155	274	84	-
Unisław	315	121	194	66	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy.

Spśród osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy największą grupę osób stanowią kobiety, które ze względu na mniejszą ilość ofert pracy mają większe problemy ze znalezieniem zatrudnienia, a także osoby starsze, którym ciężko zmienić swoje przyzwyczajenia i kwalifikacje. Liczbę osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w latach 2005-2007 przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela nr 8. Zmiany liczby bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy w okresie 2005-2007

Gmina	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP wg stanu na dzień		
	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007
Dąbrowa Chełmińska	527	496	266
Kijewo Królewskie	377	308	190
Pruszcz	819	580	429
Unisław	716	630	315

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowych Urzędów Pracy.

Analizując powyższe dane należy zwrócić szczególną uwagę na znaczne zmniejszenie liczby bezrobotnych na terenie wszystkich gmin. Największy spadek liczby osób bezrobotnych o 56% zanotowano na terenie gminy Unisław oraz o 50% na terenie gminy Kijewo Królewskie i Dąbrowa Chełmińska. Stopę bezrobocia dla powiatów objętych działalnością Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w latach 2003-2007 przedstawia tabela nr 9. Przyczyn zmniejszenia bezrobocia można szukać w przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, czego rezultatem jest migracja zarobkowa oraz ożywienie gospodarcze spowodowane funduszami strukturalnymi i licznymi inwestycjami. Istotnym elementem zmniejszenia bezrobocia na terenie powiatu chełmińskiego, bydgoskiego i świeckiego jest utworzenie SHARP Crystal Park na terenie Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Ostaszewie pod Toruniem, która rozpoczęła produkcję w styczniu 2007 roku jako najnowocześniejsza w Polsce japońska fabryka telewizorów LCD.

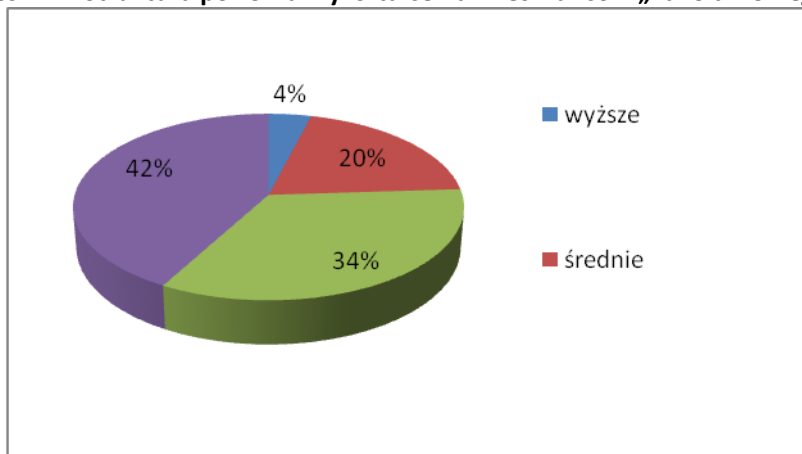
Tabela nr 9. Stopa bezrobocia na terenie powiatu należących do Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”

Obszar	Stopa bezrobocia według stanu na dzień					
	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.08.2008
Powiat bydgoski - ziemski (gmina Dąbrowa Chełmińska)	22,8%	21,1%	19,9%	16,1%	11,6%	8,3%
Powiat chełmiński (gmina Kijewo Królewskie, Unisław)	27,6%	28,1%	28,5%	25,1%	17,1%	16,5%
Powiat świecki (gmina Pruszcz)	27,0%	25,8%	23,9%	20,1%	16,3%	14,0%
Województwo kujawsko-pomorskie	24,7%	23,6%	22,3%	19,2%	15,2%	12,6%
Polska	20,0%	19,0%	17,6%	14,8%	11,4%	9,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Urzędów Pracy.

Bardzo ważnym czynnikiem przy analizach rynku pracy jest poziom wykształcenia mieszkańców, niestety dane na ten temat pochodzą z ostatniego spisu powszechnego w 2002 roku. Szczegółową strukturę poziomu wykształcenia mieszkańców „Zakola Dolnej Wisły” przedstawia poniższy wykres. Bardzo niski poziom ludności z wyższym i średnim wykształceniem oraz wysoki z podstawowym i bez wykształcenia wynikają z dużego udziału ludności pracującej w rolnictwie, gdzie nie wymagane były wyższe kwalifikacje. Jednak problem coraz niższej rentowności małych gospodarstw rolnych powoduje, że coraz więcej osób jest zmuszona odejść od rolnictwa, przekwalifikować się i szukać zatrudnienia w innych obszarach gospodarki. Z niskiego poziomu wykształcenia wynika wciąż dość wysoki poziom bezrobocia w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej.

Wykres nr 1. Struktura poziomu wykształcenia mieszkańców „Zakola Dolnej Wisły”

Źródło: Opracowanie danych z Narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań, 2002.

II.3.3. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W systemie opieki zdrowotnej na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” funkcjonuje 9 publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Całodobową opiekę medyczną mieszkańcom gmin Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Pruszcz, Unisław zapewniają szpitale powiatowe w Chełmnie i Świeciu oraz szpital wojewódzki w Bydgoszczy.

Tabela nr 10. Placówki opieki zdrowotnej działające na obszarze LGD

Nazwa jednostki
Gminna Przychodnia - Samodzielny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Chełmińskiej
Gminna Przychodnia w Czarżu
Gminna Przychodnia w Ostromecku
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kijewie Królewskim
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk” w Pruszczu
NZOZ „Nowy Szpital” Ośrodek Zdrowia w Pruszczu
NZOZ „Nowy Szpital” Ośrodek Zdrowia w Serocku
Ośrodek Zdrowia w Grucznie
Gminny Ośrodek Rehabilitacji w Pruszczu
Gminny Ośrodek Zdrowia w Unisławiu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z gmin, 2008.

Działające na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” zakłady opieki zdrowotnej zapewniają pacjentom usługi w zakresie m.in.: podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych, rehabilitacji leczniczej, leczenia stomatologicznego, profilaktycznych programów zdrowotnych. Osoby znajdujące się w trudnych sytuacjach życiowych mają możliwość korzystania z opieki świadczonej przez **Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej** działające w Dąbrowie Chełmińskiej, Kijewie Królewskim, Pruszczu i Unisławiu, które pomagają mieszkańcom pokonywać problemy natury socjalnej.

II.3.4. Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” nad zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego mieszkańcom czuwają: Komenda Miejska Policji w Bydgoszczy - Posterunek Policji w Dąbrowie Chełmińskiej, Komenda Powiatowa Policji w Świeciu - Posterunek Policji w Pruszczu oraz Komenda Powiatowa Policji w Chełmnie - Posterunek Policji w Unisławiu (m.in. gminy Kijewo Królewskie, Unisław).

Ochronę przeciwpożarową zapewniają Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chełmnie, Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Świeciu, Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy, wspomagane przez 25 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z obszaru objętego działalnością LGD „Zakola Dolnej Wisły”, z których 18 należy do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

II.3.5. Edukacja i wychowanie

Infrastrukturę oświatową Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” stanowi łącznie 28 placówek, w tym 2 szkoły ponadgimnazjalne istniejące przy Zespole Szkół w Unisławiu.

Tabela nr 11. Liczba szkół na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” w 2007 r.

Gmina	Szkoły Podstawowe	Szkoły Gimnazjalne	Licea Ogólnokształcące	ZSZ
Dąbrowa Chełmińska	5	3	0	0
Kijewo Królewskie	4	1	0	0
Pruszcz	5	2	0	0
Unisław	4	1	1	1
Obszar LGD	18	8	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

Istniejąca infrastruktura edukacyjna na obszarze LGD „Zakola Dolnej Wisły” została dostosowana do aktualnej sytuacji demograficznej oraz zmian wynikających z reformy oświaty z 1998 r. W godzinach popołudniowych mieszkańcy obszaru należącego do LGD mają możliwość korzystania z oferty usług świadczonych przez świetlice wiejskie, świetlice środowiskowe, Gminne Centra Informacji oraz Gminne Ośrodki Kultury.

II.3.6. Sport i rekreacja

Na obszarze Zakola Dolnej Wisły najbardziej atrakcyjnym terenem dla turystyki, wypoczynku i rekreacji jest szczególnie część terenu położona na terenie **Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego**. Walorami tego terenu jest wysoka atrakcyjność widokowa krajobrazu, cenne przyrodniczo kompleksy leśne i zasoby dóbr kultury. Obszar odznacza się dobrą dostępnością komunikacyjną. Charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, występowaniem lasów o średnich i dużych walorach wypoczynkowych, licznymi elementami ochrony przyrody (rezerваты, pomniki przyrody) i ochrony kulturowej (obiekty architektury, budownictwa i techniki, stanowiska archeologiczne, zespoły dworsko-pałacowe oraz miejsca martyrologii). Urozmaicona rzeźba terenu, duże różnice wysokości względnej i znaczne nachylenie stoków stwarzają **lokalne predyspozycje do rozwoju sportów paralotniarskich, szybowcowych oraz dla turystyki narciarskiej**.

Największą atrakcją turystyczną na obszarze „Zakola Dolnej Wisły” jest stacja narciarska w Unisławiu umożliwiającą uprawianie sportów zimowych, w tym narciarstwa zjazdowego, snowtubingu i łyżwiarstwa, ciesząca się ogromnym zainteresowaniem i popularnością. Kolejną atrakcją jest zakładowa baza lotnicza „Adriany S.A.” w Watorowie (gmina Kijewo Królewskie), która oferuje między innymi loty turystyczne samolotami i kursy pilotażu. Na istniejącą bazę sportową i rekreacyjną obszaru objętego działalnością LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się stadiony i boiska do piłki nożnej, siatkówki i koszykówki, hale sportowe oraz sale gimnastyczne. Stan techniczny większości tych obiektów wymaga gruntownej modernizacji i nowoczesnego wyposażenia, aby spełniał oczekiwania mieszkańców, zwłaszcza osób aktywnie uprawiających sport. Aktywność sportowa jest duża o czym świadczy 18 klubów sportowych, działających w formie stowarzyszeń sportowych, stwarzających możliwość czynnego uprawiania sportu i krzewienia kultury fizycznej.

II.3.7. Kultura

Na sieć placówek kulturalnych działających na terenie LGD „Zakole Dolnej Wisły” składają się 10 bibliotek publicznych, 2 ośrodki kultury oraz 36 świetlic wiejskich. Najbardziej aktywnymi instytucjami kultury **Gminne Ośrodki Kultury w Pruszczu i Unisławiu**, które organizują liczne koncerty, festyny, imprezy kulturalne oraz wystawy. Na terenie gmin Dąbrowa Chełmińska i Kijewo Królewskie aktywność kulturalna przejawia się w czynnie działających świetlicach wiejskich, oferujących mieszkańcom wiele atrakcji kulturalnych i społecznych.

Analizując istniejącą infrastrukturę kulturalną terenu „Zakola Dolnej Wisły” należy stwierdzić, że dostęp do kultury, zarówno dla mieszkańców, jak i turystów jest ograniczony i niewystarczający, a stała oferta kulturalna jest bardzo skromna.

II.3.8. Organizacje pozarządowe

Działalność organizacji społecznych na terenie „Zakola Dolnej Wisły” ma ogromne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich, gdyż poprzez instytucje służące samoorganizacji lokalnych społeczności, zapewniają

przełamywanie określonych problemów społecznych i stanowią uzupełnienie działań samorządowych między innymi w zakresie promocji obszarów wiejskich, dostępu do kultury, aktywności fizycznej i sportu oraz pomocy osobom niepełnosprawnym.

Do najbardziej aktywnych stowarzyszeń działających na terenie objętym działalnością Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” należą:

- **Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz** utworzone w roku 1998, które realizuje projekty, m.in. w zakresie kursów obsługi komputera, warsztatów i seminariów dla osób związanych z rolnictwem i działających w otoczeniu rolnictwa

- **Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie** istniejące od 2004 roku, realizujące m.in. bezpłatne poradnictwo, usługi szkoleniowe i doradcze dla przedsiębiorców i osób chcących założyć własną działalność gospodarczą i właścicieli firm, warsztaty historyczne, bezpłatne poradnictwo prawne dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

- **Stowarzyszenie „Pierwiosnek” z Trzebca Szlacheckiego**, które powstało w marcu 2005 r., realizujące imprezy m.in. pod hasłem „Zdrowy styl życia – pokaz żywieniowy” oraz pokaz stroików bożonarodzeniowych przeprowadzony przez szkołę florystyczną z Torunia,

- **„Klub Przyjaciół Brzozowa”** (gmina Kijewo Królewskie) przekształcone w 2002 roku z Koła Gospodyń Wiejskich, zajmujące się aktywizacją mieszkańców i promocją miejscowości,

- **Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”** utworzone w 2003 roku, które prowadzi oddział zerowy dla dzieci w wieku od 4 do 6 lat z terenu wsi Grzybno, realizuje projekt dokumentujący relacje najstarszych mieszkańców wsi Grzybno, który przedstawia „historie naszych ojców” i stanowi pamiątkę dla przyszłych pokoleń.

- **Unisławskie Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych "Światowid"**, które zostało zarejestrowane w marcu 2002 roku, realizuje liczne projekty w zakresie dziedzictwa historyczno-kulturowego.

- **Klub Sportowy „Unislawia” w Unisławiu** utworzony w 1963 roku, prowadzi działania związane ze szkoleniem sportowym dzieci i młodzieży w grach zespołowych, tj. piłce nożnej i rugby. Dodatkowo organizowane są działania aktywizujące lokalną społeczność wokół sportu poprzez rozgrywki „Unisławskiej Gminnej Ligi Halowej Piłki Nożnej”.

Tabela nr 12. Wykaz organizacji pozarządowych działających na obszarze Zakola Dolnej Wisły

	Nazwa organizacji		Nazwa organizacji
DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	Koło Gospodyń Wiejskich w Ostromecku	KIJEWO KRÓLEWSKIE	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie
	Koło Gospodyń Wiejskich w Dąbrowie Chełmińskiej		Klub Przyjaciół Brzozowa
	Koło Gospodyń Wiejskich w Wałdowie Królewskim		Koło Gospodyń Wiejskich w Brzozowie
	Koło Gospodyń Wiejskich w Czarzu		Koło Gospodyń Wiejskich w Kijewie Szlacheckim
	Koło Gospodyń Wiejskich w Otowicach		Koło Gospodyń Wiejskich w Kiepiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie Chełmińskiej		Koło Gospodyń Wiejskich w Trzebczu Szlacheckim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Czarze		Koło Gospodyń Wiejskich w Kijewie Królewskim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Ostromecku		Klub Sportowy POLOT w Kijewie Królewskim
	Ochotnicza Straż Pożarna w Wałdowie Królewskim		Uczniowski Klub Sportowy „Atletic”
	Ludowy Klub Sportowy w Ostromecku		GLKS Pomowiec-Victoria w Kijewie Królewskim
	Ludowy Klub Sportowy w Nowym Dworze		Związek Harcerstwa Polskiego Komenda Hufca
	Ludowy Klub Sportowy w Czarzu		Ochotnicza Straż Pożarna w Kijewie Królewskim
	Ludowy Klub Sportowy w Dąbrowie Chełmińskiej		Ochotnicza Straż Pożarna w Brzozowie
	Ludowy Klub Sportowy w Janowie		Ochotnicza Straż Pożarna w Płutowie
	Ludowy Klub Sportowy w Boluminie		Ochotnicza Straż Pożarna w Trzebczu Szlacheckim
	Ludowy Klub Sportowy w Wałdowie Królewskim		
Ludowy Klub Sportowy w Czemlewie			

	Uczniowski Klub Sportowy „DĄBROWA” w Dąbrowie Chełmińskiej		
	Gminne Koło Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dąbrowie Chełmińskiej		
PRUSZCZ	Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych w Gołuszycach	UNISŁAW	Ochotnicza Straż Pożarna w Grzybnie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzeźnie		Ochotnicza Straż Pożarna w Kokocku
	Ochotnicza Straż Pożarna w Cieleśzynie		Ochotnicza Straż Pożarna w Unisławiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Gołuszycach		Koło Gospodyń Wiejskich w Błotach
	Ochotnicza Straż Pożarna w Luskówku		Koła Gospodyń Wiejskich w Brukach Kokocka
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łaszewie		Koła Gospodyń Wiejskich w Brukach Unisławskich
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łowinie		Koło Gospodyń Wiejskich w Głazewie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Łowinku		Koło Gospodyń Wiejskich w Gołotach
	Ochotnicza Straż Pożarna w Mirowie		Koło Gospodyń Wiejskich w Grzybnie
	Ochotnicza Straż Pożarna w Parlinie		Koło Gospodyń Wiejskich w Kokocku
	Ochotnicza Straż Pożarna w Pruszczu		Koło Gospodyń Wiejskich w Unisławiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Serocku		Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Koło w Unisławiu
	Ochotnicza Straż Pożarna w Topolno		Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”
	Ochotnicza Straż Pożarna w Wałdowie		Towarzystwo Oświatowe "Od Nowa"
	Ochotnicza Straż Pożarna w Zawadzie		Unisławskie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Światowid"
	UNISŁAW		Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz
Stowarzyszenie „Aktywna Młodzież”		Gminne Koło „Caritas”	
LKS „Start” Pruszcz		Klub Sportowy „Unislavia”	
Uczniowski Klub Sportowy Pomorzanie Serock		Uczniowski Klub Sportowy „Kmicic”	
LKS „ Pomorzanie” Serock		Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Iskierka” w Unisławiu	
Koło Gospodyń Wiejskich Luskówko		Stowarzyszenie Unisław Team	
Koło Gospodyń Wiejskich Łowin		Koło łowieckie „Bażant” w Unisławiu	
Koło Gospodyń Wiejskich Niewieścín			
Koło Gospodyń Wiejskich Mirowice			
Koło Gospodyń Wiejskich Topolno			
Koło Gospodyń Wiejskich Zawada			
Koło Gospodyń Wiejskich Serock			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin.

Analizując powyższe informacje można stwierdzić, że obszar Zakola Dolnej Wisły jest bogaty w organizacje pozarządowe, które działają na rzecz mieszkańców swojego regionu. Do najaktywniejszych organizacji należą Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne oraz Kluby Sportowe. Największym problemem organizacji pozarządowych jest mała aktywność społeczna młodych ludzi w działalności na rzecz samych organizacji. Gotowość mieszkańców do pracy społecznej koreluje z aktywnością obywatelską wyrażoną frekwencją w wyborach parlamentarnych i samorządowych.

Tabela nr 13. Frekwencja w wyborach parlamentarnych

Gmina	Wybory parlamentarne		
	Frekwencja w dn. 23.09.2001 r.	Frekwencja w dn. 25.09.2005 r.	Frekwencja w dn. 21.10.2007 r.
Dąbrowa Chełmińska	36,35%	29,93%	43,69%
Kijewo Królewskie	44,49%	33,13%	41,96%
Pruszcz	46,69%	34,31%	48,51%
Unistaw	42,27%	30,14%	45,72%
Obszary wiejskie w skali woj. kuj-pom.	40,45%	31,42%	40,89%
Woj. kujawsko-pomorskie	44,57%	36,82%	50,65%
Obszary wiejskie w skali kraju	42,93%	36,18%	45,27%
Polska	46,28%	40,57%	53,88%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Tabela nr 14. Frekwencja w wyborach samorządowych

Gmina	Wybory samorządowe		
	11.10.1998 r.	27.10.2002 r.	12.11.2006 r.
Dąbrowa Chełmińska	39,65%	39,88%	36,80%
Kijewo Królewskie	49,87%	53,61%	42,53%
Pruszcz	44,52%	42,63%	39,81%
Unistaw	42,05%	43,32%	45,51%
Polska	59,00%	44,24%	39,52%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Na podstawie powyższych danych można określić wskaźnik kapitału społecznego oraz aktywność obywatelską za pomocą frekwencji w wyborach samorządowych i parlamentarnych, która na przełomie lat 1998-2007 waha się i wynosi około 30-54%. W czasie ostatnich wyborów parlamentarnych, przeprowadzonych w 2007 roku, najwyższą frekwencję 48,5 % zanotowano w gminie Pruszcz, natomiast najniższą 42% w gminie Kijewo Królewskie. Wyniki aktywności obywatelskiej na terenie Zakola Dolnej Wisły były niższe od frekwencji na terenie całego województwa kujawsko-pomorskiego i kraju, natomiast porównywalne z wynikiem uzyskanym na obszarach wiejskich w skali kraju. W okresie ostatnich kilkunastu lat najwyższą frekwencję 53,6% zanotowano w czasie wyborów samorządowych w 2002 roku w gminie Kijewo Królewskie, natomiast najniższą frekwencję 29,9% w czasie wyborów parlamentarnych w 2005 roku na terenie gminy Dąbrowa Chełmińska.

II.3.9. Gospodarka obszaru

Obszar LGD ma typowo rolniczy charakter i jest dostatecznie wyposażony w obiekty obsługi rolnictwa, jak i również obiekty przetwórstwa rolno – spożywczego. Przy dużym potencjale produkcji rolniczej obszaru oraz pomocy finansowej ze środków krajowych oraz unijnych, rolnictwo jak i też przetwórstwo rolne powinno ulec poprawie jakościowej. Nie bez znaczenia na możliwość rozwoju gospodarczego obszaru LGD ma wpływ atrakcyjne położenie w sąsiedztwie dużych ośrodków miejskich tj. Bydgoszcz, Toruń, Świecie, Chełmno, a także infrastruktura komunikacyjna poszczególnych gmin. Spajającym elementem cały obszar LGD jest Wisła, która także stanowi drogę wodną o znaczeniu krajowym. W celu reaktywowania swojej funkcji transportowej wymaga jednak modernizacji do IV klasy żeglownej.

Najważniejszą branżą gospodarczą obszaru LGD jest rolnictwo. Użytki rolne zajmują znaczące obszary gmin i znaczący procent mieszkańców pracuje w gospodarstwach rolnych.

Tabela nr 15. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych na terenie LGD

Wyszczególnienie	Ogółem			
	Dąbrowa Chełmińska	Kijewo Królewskie	Pruszcz	Unisław
Użytki rolne	5007	6513	12387	5580
grunty orne	3790	6011	11144	4724
Sady	101	54	234	126
Łąki	787	229	622	420
pastwiska	329	219	387	310

Źródło: Dane z Urzędu statystycznego stan na 31 grudnia 2005r.

Użytki rolne stanowią **71%** powierzchni LGD. W ramach użytków rolnych, grunty orne stanowią **62%**, sady **1%**, łąki **5%** oraz pastwiska **3%**. Cechą charakterystyczną obszaru jest duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Na dzień 31.12.2007 r. na całym obszarze LGD funkcjonowało 3335 gospodarstw rolnych: Dąbrowa Chełmińska – 1007, Kijewo Królewskie – 671, Pruszcz – 1031, Unisław- 626.

Tabela 16. Struktura wielkości indywidualnych gospodarstw rolnych, stan na 31.12.2006r.

Gmina	Wielkość gospodarstw						
	do 2 ha	2ha- 5ha	5ha- 10ha	10ha- 15ha	15ha – 20ha	20ha- 50ha	powyżej 50ha
Dąbrowa Chełmińska	363	280	77	173	46	65	3
Kijewo Królewskie	179	117	187	96	43	46	3
Pruszcz	238	207	192	154	89	120	31
Unisław	240	244	272	181	75	45	11
Razem	1020	848	728	604	253	276	48

Źródło: Dane z poszczególnych referatów podatków.

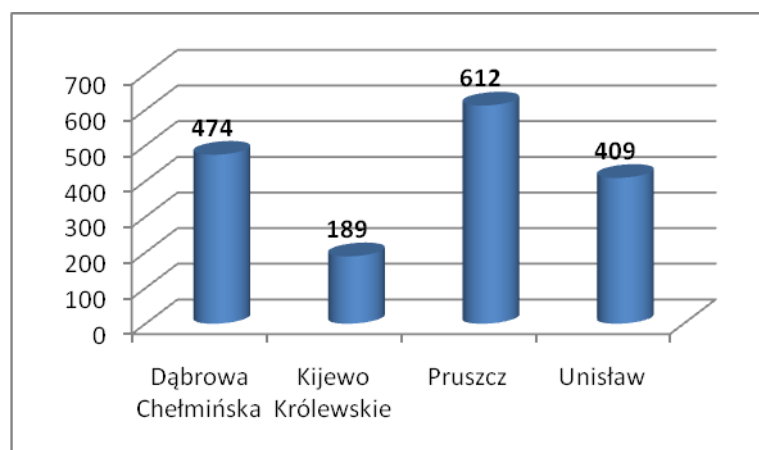
Na podstawie zamieszczonej powyżej tabeli zaobserwować możemy stosunkowo dużą liczbę gospodarstw od 2- 10ha w stosunku do gospodarstw powyżej 10ha. Zakole Dolnej Wisły jest obszarem typowo rolniczym, na którym w strukturze zasiewów dominującą rolę odgrywają rośliny zbożowe. Natomiast do podstawowych działów hodowlanych LGD Dolnej Wisły należą: trzoda chlewna, bydło mleczne, drób.

Na terenie LGD dwie gminy: Dąbrowa Chełmińska oraz Unisław znajdują się obszary objęte niekorzystnymi warunkami gospodarowania (ONW). Natomiast jedynie w gminie Pruszcz obowiązuje Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. *dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego* - potocznie zwana **Dyrektywą "azotanową"**. Dyrektywa ta obliuguje rolników do posiadania płyt obornikowych, zbiorników na gnojówkę i gnojownicę, którą należy przechowywać przez okres 6 miesięcy.

Podmioty gospodarcze obszaru LGD

Obszar charakteryzuje się dobrze rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości zwłaszcza w zakresie usług, handlu i przetwórstwa. Na terenie stowarzyszenia działa **1684** podmiotów gospodarczych co obrazuje wykres poniżej.

Wykres nr 2. Podmioty gospodarcze obszaru LGD.

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS, stan na 2006 r. www.stat.gov.pl

Najbardziej rozwinięta gospodarka jest na terenie Gminy Pruszcz, który wyróżnia się dobrze rozwiniętymi usługami na wokół rolniczymi oraz drobną przedsiębiorczością oraz nadal dobrze funkcjonującą spółdzielczością. Jest tu zarejestrowanych 612 podmiotów, w strukturze przedsiębiorstw zdecydowanie dominują jednostki prowadzące działalność handlową oraz wykonujące drobne usługi dla ludności. Ponadto reprezentowana jest również branża budowlana i transportowa. Ważnymi formami prowadzenia działalności gospodarczej są budownictwo i przetwórstwo. Wśród zakładów przemysłowych przeważają firmy zajmujące się przetwórstwem mięsno-spożywczym. Ekoenergetyczna polityka Gminy stymuluje rozwój gospodarczy związany z energetyką odnawialną (produkcja kotłów na biomasę, produkcja brykietu z biomasy, handel brykietem z biomasy). Do największych pracodawców zatrudniających powyżej 10 osób w Gminie Pruszcz należą: ZIEMBUD (budownictwo, roboty ziemne); Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” (rzeźnictwo, wędliniarstwo, piekarstwo); R. W. Sznajdrowscy (przetwórstwo mięsne); Zakład Przetwórstwa Mięsnego Marek Rokita (produkcja wędlin); „Falencyk” (produkcja kotłów, kominów i filtrów); Eco – Pol Składowisko odpadów niebezpiecznych – zawierających azbest; ENEA S.A. (usuwanie awarii elektrycznych), FINAKO (zakład przetwórstwa owoców i warzyw); PHU Neti Partner (produkcja brykietu opałowego). W 2008 roku Gmina wytyczyła tereny inwestycyjne w miejscowości Pruszcz na pow. 120 ha pod zabudowę związaną z działalnością gospodarczo-przemysłową.

Także Gmina **Dąbrowa Chełmińska** jest obszarem o dobrze rozwiniętej przedsiębiorczości. Znaczną większość podmiotów gospodarczych stanowią firmy osób fizycznych, wśród których przeważają działające w sferze handlu i naprawy, produkcji i w sferze budowlanej. Głównymi ośrodkami gospodarczymi gminy są miejscowości Dąbrowa Chełmińska, Strzyżawa oraz Ostromecko. Na terenie gminy zarejestrowane są 474 (Dane z Banku Danych Regionalnych GUS stan na 2006 r. www.stat.gov.pl) podmioty gospodarcze. Do największych pracodawców w Gminie Dąbrowa Chełmińska należą: Dulcet Strzyżawa (sprzedaż paliw, oleju napędowego, sprzedaż samochodów ciężarowych); P.P.U. ALGUM Otowice (produkcja foteli i krzeseł, zabudowa sal), Wody Mineralne Ostromecko, GLOBUS POLSKA Sp. z o.o. Oddział w Dąbrowie Chełmińskiej (zamrażalnie owoców i warzyw)

Natomiast na terenie **gminy Unisław** zarejestrowanych jest **409** firm, działających w branżach: usługi, handel, transport i produkcja. Podmiotami gospodarczymi mającymi znaczący wpływ na sytuację gospodarczą gminy są między innymi: „ADAMEX” w Unisławiu, „Baby’s World” Sp. z o.o. w Kokocku (produkcja art. Dziecięcych), Firma Transportowa „APIO” w Brukach Unisławskich, Przedsiębiorstwo Budowlane „Unibud” w Unisławiu, Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe „Agromix” w Unisławiu, Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Unamel” w Unisławiu, Zakład Usług Dla Ludności. Publiczny transport Ciężarowy w Unisławiu.

Najmniej rozwinięta przedsiębiorczość w gminie **Kijewo Królewskie**, gdzie działa jedynie **189** firm m.in. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe STANPOOL Spółka Jawna w Dorposzu Szlach, ADRIANA Spółka Akcyjna Kosowizna (produkcja mebli), Gospodarstwo Rolne ROLTON Spółka z o.o. w Płutowie, Gminna Spółdzielnia SCH w Kijewie Król., z/s w Brzozowie, „AZALIA” Przedsiębiorstwo P.U.H.. w Brzozowie (produkcja opakowań tekturowych), Zakład „STOLMAR” Sp. Jawna Kijewo Królewskie (stolarstwo). Cechą charakterystyczną sytuacji gospodarczej gminy Kijewo Królewskiej jest jej zdominowanie przez jeden podmiot – „Adrianę S.A.”

w Kosowiznie. Zakład produkuje meble tapicerowane, ale i rozszerza swoją działalność, m.in. prowadzi działalność w sektorze budowlanym. Z firmą kooperuje wiele niewielkich firm, z których większość to niewielkie zakłady osób fizycznych. Kryzys firmy w 2008 roku spowodował jednak ograniczenie działalności gospodarczej i redukcje zatrudnienia.

Wnioski z analizy: 1) wysoki odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, 2) bezrobocie spowodowane brakiem kwalifikacji zawodowych, 3) rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Podsumowując zebrane dane można stwierdzić, że przeprowadzanie nowych inwestycji dotyczących infrastruktury wiejskiej będzie mieć w najbliższym czasie wpływ na rozwój działalności gospodarczej na terenie działania LGD.

II.4. Specyfika obszaru objętego LSR i uzasadnienie jego spójności

Największym wyróżnikiem obszaru jest jego położenie w **Dolinie Dolnej Wisły**, która w okolicach Bydgoszczy, wysunąwszy się najbardziej na zachód gwałtownie skręca zasilona wodami Brdy. Grupa w swojej nazwie nawiązuje do tegoż właśnie zakola Wisły, które decyduje o specyfice obszaru, o jego niezwyklej przyrodzie i dziedzictwie kulturowym. Wisła jest wyznacznikiem rozwoju tego obszaru od wieków, wpływała na system osadnictwa w regionie, o rozwoju gospodarki i kultury. Wisła, która rozdziela gminy partnerskie, jest zarazem osiłą łączącą, spoiwem kształtującym ten obszar od wieków.

Zbocza nadwiślańskie są bardzo urozmaicone. W wielu miejscach rozcinają je nieckowate wgłębienia o łagodnie nachylonych zboczach albo wąskie, rozgałęzione dolinki. Te ostatnie swoją rzeźbę zawdzięczają współczesnym procesom erozji, spowodowanej opadami, wiatrem, wypływowi wód podziemnych. Tu i ówdzie przybierają one formę wąwozów o stromych ścianach, po których niekiedy spływają strumienie, i kilku kilometrowych parowów, zbiegających ku Wiśle. Osobliwością przyrodniczą doliny Wisły, niespotykaną w wielu innych rejonach Polski, są zbiorowiska ciepłolubnych muraw stepowych. W większości są to trawy bądź rośliny o sztywnych, skórzastych, często owłosionych liściach.

Naturalnym obszarem ich występowania są dalekie stepy południowo-wschodniej Europy i środkowej Azji. Kserotermy, jak je nazywają specjaliści, charakteryzują się doskonałym przystosowaniem do przetrwania suszy i wysokich temperatur. Na teren dzisiejszego Zakola przywędrowały w suchym i ciepłym okresie preborealnym około 8000 lat przed naszą erą, korzystając głównie z naturalnych „korytarzy ekologicznych” – jakimi są doliny większych rzek.

Specyfika przyrodnicza obszaru została doceniona poprzez włączenie do Sieci Natura 2000. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Mozaika środowisk - łąki, pastwiska, zadrzewienia, zakrzewienia, starorzecza, wyspy rzeczne – sprawia, że wiele gatunków ptaków zakłada tutaj gniazda lęgowe. Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Dolnej Wisły” jest ostoją podtrzymującą ponad 1% krajowej populacji dla trzcina nurogęsi, ohara, ostrygojada, rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej i zimorodka.

Bogatwo przyrodnicze Zakola Wisły przyciąga wielu miłośników przyrody, którzy mogą nie tylko wypoczywać na łonie natury, ale także badać przyrodę. Na obszarze Zakola działa bardzo aktywnie Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego oraz Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły prowadzące bogatą działalność naukową i dydaktyczną. Podmioty te propagują także aktywne formy wypoczynku i są promotorami turystyki przyrodniczej na obszarze Zakola Dolnej Wisły. Przy współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Dolnej Wisły, Dyrekcja Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego realizuje liczne projekty, m. in. Projekt zachowania i przywracania uprawy starych odmian drzew owocowych w miejscu ich pierwotnego występowania („in situ”), w ramach którego zinventaryzowano w terenie kilkadziesiąt sadów przydomowych, oznaczono szereg odmian jabłoni, grusz i śliw, stworzono kolekcję oraz szkółkę starych odmian drzew owocowych. Do ciekawszych przedsięwzięć należy odradzanie tradycyjnych metod przetwórstwa, co zachęciło mieszkańców licznych wsi do wyrobu powideł śliwkowych według starych receptur.

LGD również zaangażowało się tego typu działania, poprzez członkowstwo Parku i Towarzystwa w LGD i realizowanie wspólnych działań w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

Kolejnym wyróżnikiem obszaru LGD jest **niezwykłe dziedzictwo historyczne i kulturowe**. Ciekawostką są grodziska średniowieczne znajdujące się na terenie wszystkich gmin partnerskich. Znaleźiska z epoki brązu

(1800-700 lat p.n.e.) są jeszcze stosunkowo nieliczne. Spośród kilkunastu stanowisk kultury łużyckiej (1500 - 400 lat p.n.e.), wyróżnia się grodzisko w Gzinie (gmina Dąbrowa Chełmińska). Znacznie więcej, bo aż kilkadziesiąt, stanowisk pochodzi z czasów kultury krotoszyńskiej (550-150 lat p.n.e.) np. Topolno (gmina Pruszcz). Na terenie LGD „Zakole” występują one w miejscowościach: Gzin (gmina Dąbrowa Chełmińska), Płutowo (gmina Kijewo Królewskie), Topolno (gmina Pruszcz) oraz Unisław (gmina Unisław). Sieć grodzisk jest łącznikiem historycznym i kulturowym obszaru LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Element ten może być wykorzystany jako wątek przewodni rozwoju LGD - potencjalna atrakcja turystyczna i edukacyjna.

Kolejnym ważnym wyróżnikiem obszaru są tradycje kulinarne wynikające z rolniczego charakteru obszaru zalewowego Wisły. Bogactwo kulinarnych specjałów Zakole zawdzięcza swoim mieszkańcom. Tym, którzy żyli tu od pokoleń i tym, którzy przybyli tutaj z Wileńszczyzny i Polski centralnej, przywożąc ze sobą własne tradycje, związane także z kulturą stołu. Ten obszar nigdy nie był jednolity etnicznie, tak jak i historyczna kraina, Ziemia Chełmińska, której częścią jest prawobrzeżne Zakole. Ziemia Chełmińska przez wieki dzieliła swoje losy z Mazowszem, a na jej tożsamość wpływ miały także kultury sąsiadujących regionów, zwłaszcza Kujaw. Od połowy XVI wieku w dolinie Wisły, po obu stronach rzeki, osiedlali się menonici, przybysze z Holandii, których zasługi w osuszaniu podmokłych terenów są nie do przecenienia. Ich potomków już tutaj niemal nie ma.

Tradycyjne produkty i potrawy tutaj wytwarzane mają ów niepowtarzalny, specyficzny wyłącznie dla tego miejsca smak, wygląd i aromat. Wpływ na to ma tutejszy mikroklimat, gleba i szata roślinna, sposób pozyskiwania surowców i ich przechowywania, metody przyrządzania żywności sięgające bardzo odległych czasów. Wiele gospodyń z nadwiślańskich wsi wciąż zbiera miętę z odbudowanych w starym korycie Wisły dzikich poletek. Lubczyk, przydający charakterystycznego smaku potrawom, pełni się sam w ogródkach, bez specjalnej pielęgnacji. Hoduje się określoną rasę świnię, by zyskać z ich słoniny smalec, z którego rodzi się cała dobroć wypiekanych z jego użyciem ciasteczek. Pyszny chleb wiele zawdzięcza liściom chrzanu, na których kładzie się ciasto przed wsunięciem go do pieca.

Produktami najbardziej charakterystycznymi dla Zakola są miody i powidła z Doliny Dolnej Wisły wpisane na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Równie silne są w tym regionie tradycje pszczelarские. Miody w rejonu Dolnej Wisły pozyskiwane są od stuleci. W XII- i XIII-wiecznych kronikach spotykamy nazwy osiedli -Pasieki, Bartniki, Bartnianka, Lipowe, Pień - które miały ścisły związek z bartnictwem, najstarszą metodą pozyskiwania miodu z gniazd dzikich pszczół ulokowanych w pniach drzew (barciach). Pierwszy Przywilej Chełmiński sporządzony w Chełmnie przez Krzyżaków w 1233 roku, obok praw do nabywania ziemi, wymienia także obowiązek płacenia czynszu w wysokości jednego denara kolońskiego lub pięciu chełmińskich i dwóch „grzywien” (ok. 400 g) wosku pszczelego. Pszczelarstwo i współcześnie znajduje w Zakolu Dolnej Wisły wyjątkowe warunki rozwoju. Sprzyja temu ukształtowanie terenu, żyzne gleby i specyficzny mikroklimat, duże powierzchnie dziko rosnących roślin, czego nie spotyka się w innych częściach kraju.

Dolina Dolnej Wisły zyskała sporą sławę dzięki swoim produktom zarówno w Polsce jak i za granicą dzięki licznym działaniom i inicjatywom promocyjnym LGD oraz jej partnerów. Promocja produktów oraz kultywowanie tradycji kulinarnych to jedne z ważniejszych celów rozwojowych Zakola Wisły. Obok produktów kulinarnych na znaczeniu zyskują produkty rękodzielnicze i rzemieślnicze nadwiślańskich obszarów. Tworzywem dla lokalnych twórców tak dziś, jak i dawniej jest bogactwo ziemi, na której żyją, i wszystko to, co pod ręką - w kuchni, spiżarni, zagrodzie. Przede wszystkim drewno, kamień, glina i piasek, len, wełna, juta... Nawet drewniana łyżka, z której „po ubraniu w szmatki może powstać lalka. Niekiedy zarzucona tradycja, obecnie się odradza. Tak właśnie dzieje się w przypadku owych lal na patyku. To, co w nich ciekawe, to przeniesienie przedmiotu użytkowego – drewnianej pałki do ciasta czy łyżki – w sferę dekoracji. Niegdyś służyły dzieciom do zabawy, ale stworzone z potrzeby nie były pozbawione walorów estetycznych. Te swojskie lalki ubrane w suknie z lnu i juty, ożywione kolorowymi przepaskami, dziś stanowią ozdobę. Zręczność nabyta z obserwacji i pod okiem matki, w połączeniu z wyobraźnią, przekładają się na oryginalne unikatowe dzieła sztuki rękodzielniczej. Dotyczy to zwłaszcza dzierganych na tym obszarze serwet i obrusów, wykonywanych na przykład w Unisławiu na pięciu drewnianych drutach czy w Brzozowie na szydełku. Żywa jest też tradycja wielkanocnych pisanek, których wzór, na kształt nadwiślańskich palemek, czyli wierzbowych kotków, wyrysowuje się woskiem pszczelim na jaju, gotowanym następnie w farbie uzyskanej z łupin cebuli.

Działania podjęte w programie Leader+ w formie pilotażu potwierdziły zainteresowanie mieszkańców kultywowaniem dziedzictwa kulturowego i historycznego regionu Doliny Wisły, potrzebą powrotu do źródeł, poszukiwania tożsamości kulturowej i budowania na niej teraźniejszości.

III. Analiza SWOT obszaru objętego strategią oraz wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy

Podczas warsztatów strategicznych z szerokim udziałem społeczności lokalnych (11.02.2008 w Unisławiu) zostały przeprowadzone analizy obecnej sytuacji mieszkańców obszaru działania LGD. Analizy były prowadzone w 4 obszarach tematycznych:

1. **Jakość życia** - warunki niematerialne, duchowe, wszystko to, co wynika z pozamaterialnych, społecznych potrzeb człowieka;
2. **Standard życia** - warunki materialne, wszystko co jest kształtowane czynnikami materialnymi, np., infrastruktura techniczna i społeczna;
3. **Tożsamość społeczna** - elementy, które pozwalają wyróżnić, rozpoznawać, wskazać na odrębność kulturową i społeczną;
4. **Gospodarka** - warunki ekonomiczne możliwości zarobkowania, prowadzenie pozarolniczych działalności, tworzenie i rozwój przedsiębiorstw, wsparcie zewnętrzne, pomoc doradcza itp.

JAKOŚĆ ŻYCIA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Względnie wysoki poziom możliwości rozwijania zainteresowań i uzdolnień, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, - Duże zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów, - Prężnie działające organizacje społeczne np. OSP i KGW, - Ścisła współpraca pomiędzy organizacjami w gminach np. KGW – OSP, KGW- Kółko Rolnicze, - Wysoki poziom usług w zakresie ochrony zdrowia, - Dobrze działający Międzygminny Ośrodek Opiekuńczy w Pruszczu, - Wysoki poziom funkcjonowania Domu Pomocy Społecznej „Gołuszycze” w Gołuszycach, - Aktywne Biuro Porad Obywatelskich Zrzeszone w Związku Biur Porad Obywatelskich w Warszawie działające w Kijewie Królewskim, - Wysoki poziom aktywności mieszkańców przejawiający się w szerokim udziale w życiu sołectw, - Dość wysoki poziom integracji społeczeństwa (zbiorowe uczestnictwo w świątach np. 3 maja, święto gminy, 8 marca, dożynki), - Dobra współpraca pomiędzy sołectwami a urzędnikami gminnymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski poziom bezpieczeństwa w ruchu publicznym dla pieszych i rowerzystów – mała ilość ścieżek rowerowych i chodników, - Słaba promocja obszaru LGD, poszczególnych gmin i miejscowości, - Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, - Brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach, - Niewystarczający potencjał finansowy i organizacyjnych społeczności lokalnych na poziomie sołectw, - Małe możliwości pozyskiwania środków publicznych na inicjatywy lokalne, - Słaby dostęp mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej - Niskie nakłady w gminach na sport, kulturę i rekreację ogólnie dostępnych dla mieszkańców, - Brak kadry dydaktycznej, instruktorskiej w znacznej większości świetlic wiejskich oraz środków finansowych na ich prowadzenie, - Ograniczony dostęp do placówek opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym.

SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Duża potencjalna dostępność zewnętrznych źródeł finansowania inicjatyw wiejskich, - Wysoki popyt na usługi agroturystyczne i turystykę wiejską, - Wzrastający popyt na lokalne i tradycyjne produkty, - Promocja zdrowego stylu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ograniczone możliwości inwestycji zewnętrznych na działania społeczne, - Niska skuteczność organizacji lokalnych w poszukiwaniu funduszy zewnętrznych, - Narastająca demoralizacja młodzieży, - Postępujące osłabianie więzi społecznych na wsi, - Dominacja kultury masowej nad kulturą regionalną.

STANDARD ŻYCIA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Dobre zaplecze lokalowe w gminach – dość dobry stan budynków gminnych i jednostek organizacyjnych gmin, - Dobry stan infrastruktury oświatowej (szkoły podstawowe, gimnazja i liceum w Unisławiu), - Zadowalający dostęp do usług telekomunikacyjnych i Internetu, - Dość wysoki poziom działalności placówek oświatowych i edukacyjnych, - Dobra jakość usług gminnych ośrodków zdrowia, - Poprawiająca się estetyka posesji prywatnych, - Dogodne połączenia komunikacyjne z dużymi miastami Toruń, Bydgoszcz, Chełmno, - Poprawiająca się infrastruktura techniczna zaspokajająca podstawowe potrzeby materialne mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niski standard infrastruktury technicznej, w szczególności zły stan nawierzchni dróg lokalnych, - Niski poziom skanalizowania wsi na terenie LGD (na poziomie kilkunastu procent), - Niska jakość wyposażenia placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne, obiekty wymagające modernizacji i unowocześnienia, - Brak Domów Kultury w gminie Kijewo Królewskie i Dąbrowie Chełmińskiej, - Obiekty Gminnych Ośrodków Kultury w Pruszczu i Unisławiu wymagające modernizacji i doposażenia, - Niewystarczająca ilość obiektów sportowych, - Mała ilość i jakość placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, - Zły stan techniczny obiektów placówek opieki zdrowotnej w gminach Dąbrowa Chełmińska i Pruszcz, - Mała ilość przedszkoli w gminach, - Mała ilość przydomowych oczyszczalni ścieków jako ekologicznej alternatywy dla braku kanalizacji w wielu miejscowościach, - Niewystarczająca ilość i jakość infrastruktury mieszkalnej.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Pozyskanie zewnętrznych środków na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, - Pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych, - Spadające bezrobocie i wzrost płac, - Reaktywacja linii kolejowych ułatwiających komunikację, - Budowa alternatywnych źródeł energii np. siłownie wiatrowe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Emigracja ludzi młodych w celach zarobkowych do miast i za granicę, - Nadmierna eksploatacja dróg, - Konsumpcyjny tryb życia, - Starzenie się społeczeństwa, - Brak następcy w gospodarstwach rolnych.

TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Bogata historia, kultura i tradycje Ziemi Chełmińskiej, - Nadal kultywowane niektóre tradycje (dożynkowe, odpustowe świąteczne, święta gminne), ostatki, marzanny, obrzędy weselne, - Integracja społeczeństwa, zbiorowe uczestnictwo w świętach 3 maja, Dzień Dziecka, Dzień Kobiet, Święto Gminy, - Żywe tradycje religijne m.in. pielgrzymki do sanktuariów maryjnych, - Bogactwo lokalnych produktów kulinarnych, rękodzielniczych i rzemiosła, - Wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych poniemieckich, - Cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, - Obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły, - Aktywna działalność organizacji społecznych zainteresowanych kulturą lokalną i dbałością o kulturę. 	<ul style="list-style-type: none"> - Słabo podtrzymywane tradycje wspólnych spotkań, - Wiele zapomnianych świąt i tradycji ludowych, - Brak lokalnego stroju, języka, lokalnej twórczości zespołów artystycznych, - Brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar - Niski poziom zainteresowania ludzi młodych swoją „małą ojczyzną”, - Przejmowanie obcych zwyczajów niszczących kulturę lokalną, - Brak atrakcyjnych i ogólnie dostępnych opracowań na temat tradycji lokalnych - Niski poziom przynależności do organizacji społecznych, pozarządowych i innych form życia społeczeństwa obywatelskiego - Niska aktywność społeczna i kulturowa w małych miejscowościach oddalonych od centralnych ośrodków gminnych.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Zwiększenie zainteresowania kulturą i historią lokalną wśród lokalnych liderów i pasjonatów historii, - Możliwość pozyskania środków publicznych na rozwój lokalnych społeczności i kultury, - Zmiana wizerunku wsi na coraz pozytywniejszy, - Zainteresowanie kulturą lokalną ze strony turystów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Globalizacja świata, - Dominacja kultury masowej i uniwersalnej, - Zanikanie więzi międzyludzkich w społecznościach lokalnych, - Anonimowość i wykorzenienie społeczeństw.

GOSPODARKA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Atrakcyjne położenie obszaru LGD w pobliżu aglomeracji miejskich (Toruń, Bydgoszcz, Chełmno, Świecie) powoduje wzrost zapotrzebowania na lokalne produkty i usługi, - Bliskość trasy S5 (Pruszcz) stwarza możliwości rozwoju różnego rodzaju inwestycji - Rozwój budownictwa indywidualnego na terenach gmin wiejskich, - Napływ ludności miejskiej i wzrost liczby mieszkańców, - Wysoka kultura rolna (dobre gleby), 	<ul style="list-style-type: none"> - Mała ilość przedsiębiorstw na terenie LGD, - Mała ilość punktów skupu produktów rolnych, leśnych, zielarskich żywności tradycyjnej i rzemieślniczych, - Niedostateczne rozeznanie rynku – słaby marketing i promocja lokalnych produktów i usług, - Mała ilość producentów zainteresowanych procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów - Mała dostępność usług doradczych dla rolników i przedsiębiorców,

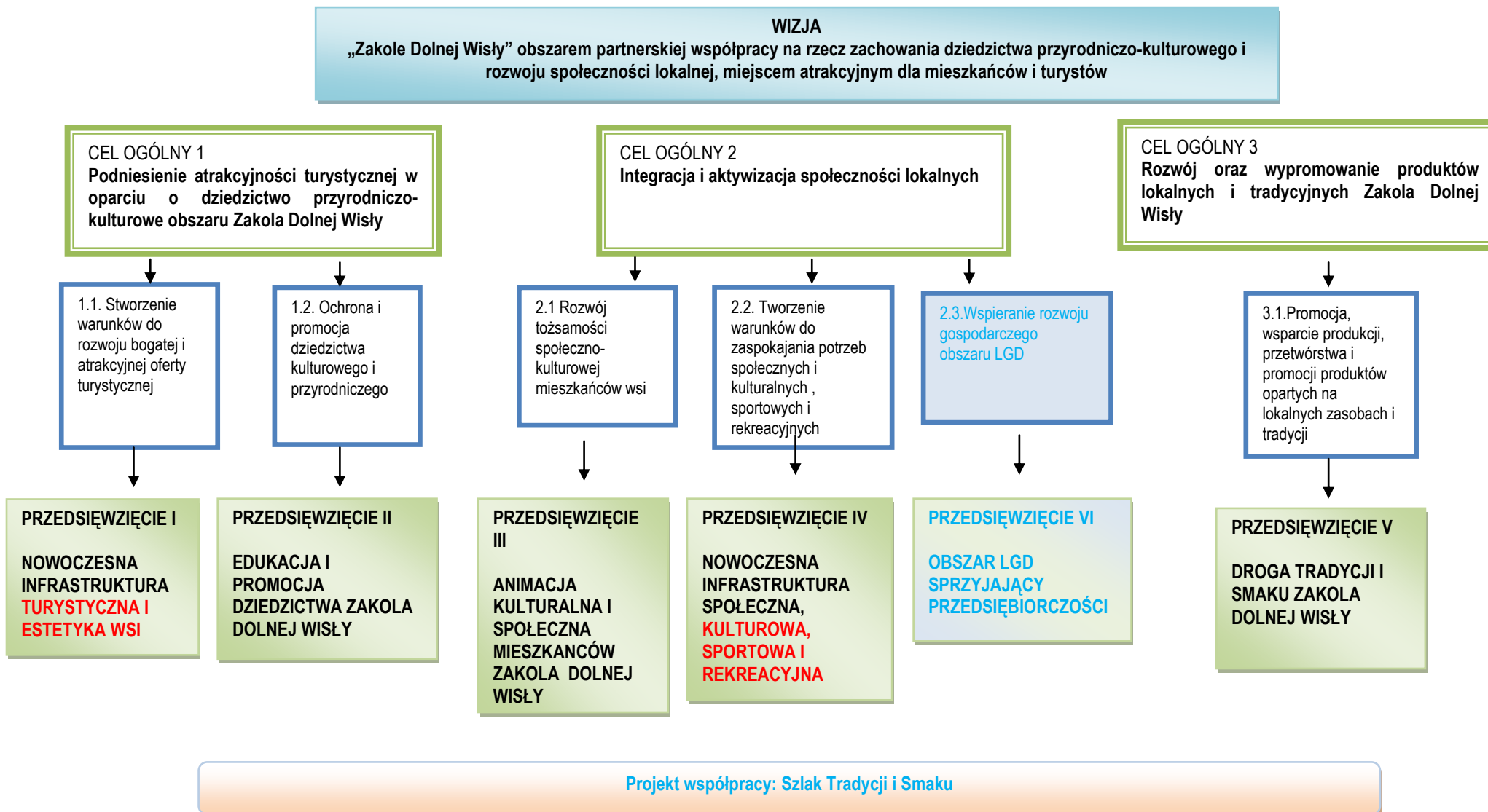
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrastające dochody społeczeństwa, 	<ul style="list-style-type: none"> - Słabe przygotowanie do korzystania programów pomocowych Unii Europejskiej, - Niska poziom przedsiębiorczości społecznej, - Niski poziom kapitału ludzkiego i finansowego.
SZANSE (OKAZJE)	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Wzrastające zapotrzebowanie na usługi lokalnych rzemieślników i produkty tradycyjne nawiązujące do kultury regionu, - Wzrastające zapotrzebowanie na zdrową żywność i aktywny styl życia, - Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gmin - Szansa na dodatkowe źródło zarobkowania w branży turystycznej i okołoturystycznej, - Wypromowanie produktów lokalnych, - Wzrastające zainteresowanie inwestorów zewnętrznych terenami wiejskimi jako obszarami działalności gospodarczej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrastające koszty prowadzenia działalności rolniczej, - Gospodarcza recesja światowa, - Zachwianie równowagi biologicznej (ocieplenie klimatu), - Opieszałość władz we wdrażaniu programów pomocowych, - Brak uregulowań prawnych pozwalających na sprzedaż lokalnych produktów.

Mieszkańcy opracowując analizę SWOT skupili się przede wszystkim na walorach przyrodniczo-kulturowych obszaru LGD, które uznali za wyróżnik - atut swojego obszaru i główny zakres działań. W tym zakresie na podkreślenie zasługują lokalne produkty i rękodzieło, które staje się ważnym wyróżnikiem i wizytówką obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły, z którymi duża część mieszkańców zaczyna się utożsamiać. Produkty jako część dziedzictwa kulturowego obszaru mogą stać się atrakcją turystyczną, a także źródłem dochodu dla części mieszkańców. Rozwijanie lokalnej kultury, tradycji, dbałość o elementy kultury materialnej i o zasoby przyrodnicze są przez mieszkańców postrzegane jako szansa na rozwój obszaru i jego promocję w Polsce i za granicami.

W analizie mieszkańcy wskazali na poważne problemy w zakresie jakości i standardu życia, zwłaszcza utrudnień w dostępie do kultury i sportu, możliwości rozwijania zainteresowań i integracji społecznej. Uznano te kwestie za znaczące dla stabilnego rozwoju społeczności lokalnej Zakola Dolnej Wisły.

Zwiększające się zainteresowanie mieszkańców okolicznych miast zwłaszcza Bydgoszczy, Torunia i Chełmna, terenami gmin Zakola jest szansą na dynamiczny rozwój funkcji mieszkalnych, ale także turystycznych i rekreacyjnych. Moda wśród „nowych mieszkańców” i turystów na aktywny styl życia na żywność zdrową, powiązaną z lokalną tradycją i kultura jest szansą zwłaszcza dla osób odchodzących od rolnictwa, posiadających niewielkie niskotowarowe gospodarstwa rolne.

IV. Cele ogólne i szczegółowe LSR oraz planowane do realizacji przedsięwzięcia i projekty współpracy

Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcia określone w LSR są spójne z celami ogólnymi i szczegółowymi, a także ze diagnozą obszaru LGD. Zasoby dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, społeczne i gospodarcze wskazane przez mieszkańców podczas planowania LRS są punktem wyjścia do rozwijania potencjału regionu przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Cel ogólny 1 : Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły

W trakcie analiz obszaru LGD zdiagnozowano jako jeden z głównych problemów rozwojowych niski poziom wykorzystania zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego dla rozwoju gospodarczego i społecznego. Istotnym brakiem jest niska świadomość kulturowa mieszkańców, słaby rozwój infrastruktury i oferty turystycznej oraz słaba promocja.

Przedsięwzięcie I

NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I ESTETYKA WSI	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły
Realizacja celów szczegółowych	1.1. Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej
Uzasadnienie	<p>W ramach PP Leader + zostały zinwentaryzowane zasoby dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru Zakola Dolnej Wisły. Poprzez wspólne działania promocyjne i informacyjne LGD i jej partnerów znacząco wzrosło zainteresowanie tym obszarów, zarówno ze strony mieszkańców jak i turystów. W związku z tym za najważniejsze zadania na najbliższy okres uznano projekty służące budowaniu kompleksowej oferty turystycznej poprzez stworzenie lub zmodernizowanie infrastruktury turystycznej, głównie placów zabaw, ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych, rozwijanie bazy noclegowej (wyremontowanie, zmodernizowanie lub doposażenie gospodarstw agroturystycznych) oraz rewitalizację budynków i obiektów zabytkowych.</p> <p>Dotychczasowe doświadczenia członków i partnerów LGD stały się potwierdzeniem, że walory przyrodnicze i kulturowe doliny Wisły są magnesem przyciągającym wielu amatorów aktywnego spędzania czasu wolnego, poszukiwaczy lokalnych ciekawostek, miłośników natury.</p> <p>Szansą więc na rozwój turystyczny gmin z obszaru ZDW jest stworzenie infrastruktury turystycznej, która zaktywizuje cały obszar objęty LSR. Na analizowanym obszarze turystyka koncentruje się wokół osobliwości tego terenu – widoki na dolinę Wisły czy ślady po średniowiecznych grodziskach. Ważne jest także tworzenie punktów widokowych, wież obserwacyjnych, urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku, itp.</p> <p>Szczególne znaczenie będzie miała waloryzacja i oznakowanie cennych obiektów zabytkowych, ciekawych miejsc historycznych, odnowienie elewacji obiektów charakterystycznych dla architektury regionu. W niniejszym przedsięwzięciu proponuje się w sposób nowatorski zrównoważony rozwój turystyki poprzez tworzenie nowoczesnej infrastruktury turystycznej przy zaangażowaniu partnerów z sektora społecznego, gospodarczego i publicznego z gmin objętych LSR, z wykorzystaniem unikatowych zasobów przyrodniczo- krajobrazowych i kulturowych całego obszaru działania LGD. Przedsięwzięcie to będzie stanowić wkład w rozwój gospodarczy subregionu.</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Małe projekty”</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie infrastruktury turystycznej - budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie ścieżek dydaktyczno-przyrodniczych - budowa, przebudowa, remont lub wyposażenie obiektów infrastruktury turystycznej np. szlaki turystyczne <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych i innych obiektów turystycznych

	<p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój bazy noclegowej (hotele, pensjonaty, kempingi, pola biwakowe, pokoje gościnne) - tworzenie i rozwój bazy gastronomicznej (restauracje, zajazdy, karczmy) <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowę, odbudowę lub oznakowanie małej infrastruktury turystycznej, w szczególności punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych lub biwakowych, tras narciarstwa biegowego lub zjazdowego tworzenie i rozwój bazy noclegowej (hotele, pensjonaty, kempingi, pola biwakowe, pokoje gościnne) - odbudowa albo odnowienie i oznakowanie obiektów wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków, w tym odnowienie dachów i elewacji zewnętrznych, <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonanie dokumentacji inwestycji związanych z rozwojem turystyki i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.
<p>Grupy docelowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - osoby fizyczne - osoby prowadzące działalność gospodarczą - organizacje pozarządowe - jednostki samorządu terytorialnego - kościoły i inne związki wyznaniowe - inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Przedsięwzięcie II

EDUKACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły
Realizacja celów szczegółowych	1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego ZDW
Uzasadnienie	<p>W ramach PP Leader + zostały zinwentaryzowane zasoby dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru Zakola Dolnej Wisły i opisane w przewodniku turystycznym. Poprzez wspólne działania promocyjne i informacyjne LGD i jej partnerów znacząco wzrosło zainteresowanie tym obszarem zarówno ze strony mieszkańców jak i turystów. W powyższej sytuacji istotne są projekty mające na celu ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz edukację w tym zakresie.</p> <p>Działanie takie jak wydawanie materiałów promujących atrakcje turystyczne obszaru Zakola Dolnej Wisły, organizowanie imprez promujących przyczynią się do realizacji założeń. Trasy turystyczne powinny spełniać także rolę edukacyjną i kulturotwórczą. Ważne jest aby w pełni zostały uwidocznione osobliwości tego terenu, np. Widoki na dolinę Wisły, ślady po średniowiecznych grodziskach. Szczególne znaczenie będzie miała waloryzacja i oznakowanie atrakcji turystycznych np. ścieżek dydaktycznych, cennych obiektów zabytkowych, ciekawych miejsc historycznych, przyrodniczych. Dotychczasowe doświadczenia członków i partnerów LGD stały się potwierdzeniem, że walory przyrodnicze i kulturowe doliny Wisły są magnesem przyciągającym wielu amatorów aktywnego spędzania czasu wolnego, poszukiwaczy lokalnych ciekawostek, miłośników natury.</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Małe projekty”</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój atrakcji turystycznych związanych z lokalnymi zasobami zwłaszcza walorami doliny Wisły - wytwarzanie produktów energetycznych z biomasy <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie i rozwój atrakcji turystycznych związanych z lokalnymi zasobami, zwłaszcza walorami doliny Wisły - inwestycje służące rozwojowi energii odnawialnej <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie lub zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz stron internetowych, przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych dotyczących obszaru objętego LSR, - organizacja szkoleń nt. turystyki, agroturystyki i profesjonalnej obsługi turystów, - organizacja imprez promujących atrakcje turystyczne Zakola, - promocja atrakcji turystycznych poprzez strony internetowe, foldery promocyjne, przewodniki.

	<p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja atrakcji turystycznych poprzez strony internetowe, foldery promocyjne, przewodniki, imprezy promocyjne, - tworzenie baz danych - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, - wykonanie dokumentacji inwestycji związanych z rozwojem turystyki i waloryzacja dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. - studiów wykonalności i planów rozwoju turystyki aktywnej,
<p>Grupy docelowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - osoby fizyczne - osoby prowadzące działalność gospodarczą - organizacje pozarządowe - jednostki samorządu terytorialnego - kościoły i inne związki wyznaniowe - inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Przedsięwzięcie III

ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKANCÓW ZAKOLA WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych
Realizacja celów szczegółowych	2.1 Rozwój tożsamości społeczno-kulturowej mieszkańców wsi
Uzasadnienie	<p>Tereny gmin, które są partnerami lokalnej Grupy Działania Zakole Dolnej Wisły są jak zresztą większość terenów wiejskich bardzo ubogie w działania mające na celu propagowanie, upowszechnianie oraz inicjowanie działań kulturalnych i integracyjnych. Na tych terenach brakuje instytucji, ośrodków oraz odpowiednio wykwalifikowanych ludzi, którzy inicjowali by, organizowali i upowszechniali by kulturę i sztukę w środowisku lokalnym. Dlatego też niezwykle ważne były projekty realizowane w ramach PP Lider + obejmujące swym zakresem ożywienie świetlic wiejskich poprzez różnego rodzaju działania przybliżające społeczności lokalne do poznawania i rozwijania dziedzictwa, sztuki i kultury terenów przez nie zamieszkiwanych.</p> <p>Bardzo istotnym działaniem będzie tworzenie baz integracyjnych dla środowisk lokalnych które to zajmować się będą stymulowaniem aktywności mieszkańców. W głównej mierze chodzi o wykorzystywanie lokali zwanych świetlicami wiejskimi, domów kultury do szeroko rozumianego animowania, wzmacniania dialogu społecznego i inicjowania wspólnych działań.</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	„Małe projekty” „Aktywizacja i nabywanie umiejętności”
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ożywienie świetlic wiejskich oraz innych instytucji społecznych i kulturalnych szkolenia, kursy, pokazy - Działania na rzecz integracji społeczności wiejskiej w różnych grupach wiekowych oraz osób niepełnosprawnych, takich jak organizacja festynów, biesiad i innych imprez integracyjnych i aktywizacyjnych - Animacja społeczności lokalnej w zakresie kultury i sztuki. - Zmniejszanie dysproporcji społecznych poprzez organizację dostępu do kultury (kina, teatry, muzea). - profilaktyka zdrowotna; - promowanie wolontariatu; <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja kultury i sztuki poprzez organizację różnego rodzaju szkoleń, pokazów, - organizacja kursów podnoszących kwalifikacje, - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, - organizacja szkoleń, kursów, konkursów, pokazów i imprez integracyjnych służących promocji tożsamości kulturowej społeczeństwa

Grupy docelowe	<ul style="list-style-type: none">- osoby fizyczne- osoby prowadzące działalność gospodarczą- organizacje pozarządowe- jednostki samorządu terytorialnego- kościoły i inne związki wyznaniowe- inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.
-----------------------	---

Przedsięwzięcie IV

NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA, KULTUROWA, SPORTOWA I REKREACYJNA	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych
Realizacja celów szczegółowych	2.2 Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych
Uzasadnienie	<p>W ramach Pilotażowego Programu Leader + zostały zinwentaryzowane zasoby dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru Zakola Dolnej Wisły i opisane w przewodniku turystycznym. Poprzez wspólne działania promocyjne i informacyjne LGD i jej partnerów znacząco wzrosło zainteresowanie tym obszarem zarówno ze strony mieszkańców jak i turystów. Podczas realizacji zadań zawartych Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla obszaru LGD Zakole Dolnej Wisły wykonano dokumentację techniczną umożliwiającą podjęcie działań zmierzających do podniesienia standardu funkcjonowania obiektów pełniących funkcje społeczno-kulturalne i sportowo-rekreacyjne.</p> <p>Kontynuacja podjętych działań stworzy warunki dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów wiejskich i aktywizacji ludności wiejskiej przez wsparcie inwestycyjne przyznawane na realizację projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej, w tym utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi. Planowane działania zapewnią poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi. Realizacja preferowanych operacji powinna wpłynąć na rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów. Dotychczasowe doświadczenia członków i partnerów LGD potwierdzają, że stworzenie mieszkańcom obszaru objętego LSR korzystnych warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych przy kultywowaniu tożsamości kulturowej przyczynia się do wzmocnienia aktywności społecznej mieszkańców wsi oraz samoorganizacji.</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Małe projekty”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie budynków pełniących funkcje rekreacyjne, sportowe i społeczno-kulturalne, w tym świetlic i domów kultury, - budowa, przebudowa, remont lub wyposażanie obiektów małej infrastruktury społecznej np. place zabaw; - budowa, przebudowa lub remont przeznaczonych do użytku publicznego ścieżek rowerowych, szlaków pieszych, placów zabaw, miejsc rekreacji oraz obiektów sportowych; - odnawianie lub budowa placów parkingowych, chodników lub oświetlenia ulicznego; - urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku; - zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w celu wykorzystania ich do rekreacji lub w celu poprawy estetyki miejscowości; - zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne;

	<ul style="list-style-type: none"> - odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków i odnawiania cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków; - rewitalizacja parków; <p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców (kawiarnie, bary, kawiarnie internetowe, kluby); - usługi na rzecz społeczności lokalnej (siłownie, kluby sportowe, fitness, przedszkola), - usługi cateringowe; - organizację szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym, - usługi doradcze; <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - usługi w zakresie ogrodnictwa, - usługi w zakresie transportu lokalnego , - usługi w zakresie sprzątnania, - usługi w zakresie opieki nad dziećmi i osobami starszymi - tworzenie miejsc spotkań dla mieszkańców <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa społeczeństwa obywatelskiego; - udostępnianie urządzeń i sprzętu komputerowego, w tym urządzeń i sprzętu umożliwiającego dostęp do Internetu; - odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków; - odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków; - przebudowa, przebudowa, remont, modernizacja, wyposażenie miejsc spotkań dla mieszkańców
<p>Grupy docelowe beneficjentów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - osoby fizyczne - osoby prowadzące działalność gospodarczą - organizacje pozarządowe - jednostki samorządu terytorialnego - kościoły i inne związki wyznaniowe - inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Przedsięwzięcie V

DROGA TRADYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły
Realizacja celów szczegółowych	3.1. Promocja, wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji
Uzasadnienie	<p>Droga Tradycji i Smaku Zakola Dolnej Wisły (DTiS) jest ważnym przedsięwzięciem stowarzyszenia. Wybrane przez Grupę projekty promują nie tylko lokalne produkty wytwarzane w tradycyjny sposób, ale również promuje region kujawsko-pomorski. Lokalna Grupa Działania od kilku lat zdobywa czołowe miejsca w konkursach na promocję regionu przy pomocy produktów lokalnych i tradycyjnych.</p> <p>W 2007 roku LGD przystąpiła do projektu European Taste Trail Network (Europejska Sieć Drogi Smaku) promującego i waloryzującego lokalnej produkty. Już wtedy członkowie Zakola postanowili utworzyć własną Drogę Tradycji i Smaku. Utworzenie DTiS pozwoli na skuteczną promocję wszystkich produktów lokalnych i tradycyjnych z terenu Zakola, bazujących na lokalnym dziedzictwie kulturalno-przyrodniczym. Skuteczna promocja zaś pozwoli na zwiększenie wartości tych produktów na rynku.</p> <p>Sama Droga Tradycji i Smaku będzie znakomitym produktem turystycznym sprzedawanym lokalnie jak i w ramach innych przedsięwzięć ponadregionalnych i międzynarodowych (np. Bursztynowy Szlak Greenways).</p>
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	<p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <p>„Małe projekty”</p> <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <p>„Projekty Współpracy”</p>
Preferowane rodzaje operacji	<p>„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”</p> <ul style="list-style-type: none"> - produkcja lub usługi związane z produktami lokalnymi i tradycyjnymi - operacje związane z rzemiosłem i rękodziełem, - operacje związane z kultywowaniem tradycyjnych zawodów <p>„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”</p> <ul style="list-style-type: none"> - produkcja lub usługi związane z produktami lokalnymi i tradycyjnymi - operacje związane z rzemiosłem i rękodziełem, - operacje związane z kultywowaniem tradycyjnych zawodów <p>„Odnowa i rozwój wsi”</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa, remont lub modernizacja infrastruktury powiązanej z tworzeniem Drogi Tradycji i Smaku - zakup i remont obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami z przeznaczeniem na cele publiczne powiązane z Drogą Tradycji i Smaku (ekomuzeum, izba tradycji zawodu itp.) <p>„Małe projekty”</p> <ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzanie na rynek oraz podnoszenia jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki, - budowa lub modernizacja małej infrastruktury związanej z Drogą Tradycji i

	<p>Smaku (ścieżek, szlaków, budowli, izb rzemiosła i tradycji itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - oznakowanie Drogi Tradycji i Smaku, - promocji i rozwoju lokalnej aktywności związanej z Drogą Tradycji i Smaku (imprezy, szkolenia, publikacje, wyjazdy itp.) - zakup i nasadzenie tradycyjnej roślinności z Doliny Dolnej Wisły związanej z Drogą Tradycji i Smaku. - zakup strojów lub innych eksponatów związanej z Drogą Tradycji i Smaku - kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła oraz twórczości ludowej <p>„Aktywizacja i nabywanie umiejętności”</p> <ul style="list-style-type: none"> - promocja lokalnych produktów, rękodzieła i rzemiosła (np. poprzez strony internetowe, publikacje, materiały reklamowe, imprezy, itp.), - uczestnictwo i organizacja szkoleń związanych z produktami lokalnymi i tradycyjnymi oraz tradycyjnymi zawodami - tworzenie baz danych lokalnych zasobów, - prowadzenie badań i analiz dotyczących zasobów lokalnych i możliwości ich wykorzystania, w tym badań etnograficznych, - działania informacyjno-doradcze w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulinarnego i tradycyjnego rzemiosła dla rozwoju gospodarstw rolnych i małych firm. <p>„Projekty Współpracy”</p> <ul style="list-style-type: none"> - wytyczenie, utworzenie, oznaczenie, promocja Drogi Tradycji i Smaku
<p>Grupy docelowe beneficjentów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - osoby fizyczne - osoby prowadzące działalność gospodarczą - organizacje pozarządowe - jednostki samorządu terytorialnego - kościoły i inne związki wyznaniowe - inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Przedsięwzięcie VI

OBSZAR LGD SPRZYJAJĄCY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	
SZCZEGÓŁOWY OPIS PRZEDSIĘWZIĘCIA	
Realizacja celu ogólnego	Cel ogólny 3 Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych
Realizacja celów szczegółowych	2.3. Wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru LGD
Uzasadnienie	Cel 2.3 został zdefiniowany na podstawie analizy SWOT, w której jako słabą stroną wskazano małą ilość przedsiębiorstw na terenie LGD oraz niski poziom kapitału ludzkiego i finansowego. Wspieranie rozwoju gospodarczego jest przedsięwzięciem odpowiadającym na zaobserwowaną wśród mieszkańców Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” potrzebę prowadzenia dodatkowej działalności pozarolniczej przez gospodarstwa rolne. Rolnictwo w dzisiejszych czasach stanowi niepewne źródło dochodu, uzależnione jest od wielu czynników zewnętrznych, na które producenci rolni nie mają wpływu, co stanowi przyczynę poszukiwania alternatywnych źródeł zarobków. Tym bardziej, że większość obszarów rolniczych na terenie LGD znajduje się w posiadaniu małych lub średnich gospodarstw. Dzięki realizacji przedsięwzięcia Lokalna Grupa Działania przyczyni się do rozwoju gospodarczego obszaru, wzrostu poziomu zatrudnienia oraz rozwoju sektora usług.
Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013	„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” „Małe projekty”
Preferowane rodzaje operacji	„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” - świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa - świadczenie usług dla ludności - świadczenie usług komunalnych - sprzedaż hurtowa i detaliczna - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych - świadczenie usług transportowych „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” - świadczenie usług dla gospodarstw rolnych lub leśnictwa - świadczenie usług dla ludności - świadczenie usług komunalnych - sprzedaż hurtowa i detaliczna - przetwórstwo produktów rolnych i leśnych - świadczenie usług transportowych
Grupy docelowe beneficjentów	- osoby fizyczne - osoby prowadzące działalność gospodarczą - osoby podlegające ubezpieczeniu w KRUS - osoby prawne - inne podmioty zgodnie z definicją beneficjentów dla poszczególnych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Matryca logiczna wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania

Cel ogólny	Wskaźniki oddziaływania	Źródła weryfikacji	Cele szczegółowe	Wskaźniki rezultatu	Źródła weryfikacji	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Źródła weryfikacji
1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe Zakola Dolnej Wisły	Wzrost liczby podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii (sekcja H PKD 2004, sekcja I PKD 2007) na obszarze LSR do 2014 r. w stosunku do 2008 r.: min.1 podmiot	Dane BDL GUS (na podstawie rejestru REGON), stan początkowy na 31.12.2008 r.	1.1 Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej	Liczba osób, które odwiedziły wybudowane, rozbudowane, przebudowane, wyremontowane, zmodernizowane, doposażone obiekty infrastruktury turystycznej w ciągu 12 miesięcy od zakończenia realizacji operacji: min 1100 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD	I. Nowoczesna infrastruktura turystyczna i estetyka wsi	Liczba wybudowanych, rozbudowanych, przebudowanych, wyremontowanych, zmodernizowanych, doposażonych obiektów infrastruktury turystycznej do 2015 r.: min. 6 obiektów	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
				Liczba osób korzystających z zagospodarowanego terenu przestrzeni publicznej w ciągu 12 miesięcy po zakończeniu realizacji operacji: min. 200 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD		Liczba operacji polegających na zagospodarowaniu terenu, przestrzeni publicznej do 2015 r.: min 2 operacje	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
				Liczba osób, które odwiedziły wyremontowane, odrestaurowane, zmodernizowane, zagospodarowane lub doposażone w ramach LSR obiekty zabytkowe lub o znaczeniu historycznym w ciągu 12 miesięcy po zakończeniu realizacji operacji: min.100 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD		Liczba wyremontowanych, odrestaurowanych, zmodernizowanych, zagospodarowanych lub doposażonych obiektów zabytkowych lub o znaczeniu historycznym do 2015 roku: min. 2 obiekty	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
			I.2 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Liczba osób będących odbiorcami przedsięwzięć edukacyjnych i promocyjnych związanych z walorami Zakola Dolnej Wisły do 2015 r.: min 1150 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD	II. Edukacja i promocja dziedzictwa Zakola Dolnej Wisły	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych i promocyjnych związanych z walorami Zakola Dolnej Wisły do 2015 r.: min 11 przedsięwzięć	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

Cel ogólny	Wskaźniki oddziaływania	Źródła weryfikacji	Cele szczegółowe	Wskaźniki rezultatu	Źródła weryfikacji	Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Źródła weryfikacji
2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych	Wzrost liczby organizacji pozarządowych na obszarze LSR do 2014 r. w stosunku do 2008 r.: min.1 organizacja	Dane BDL GUS (na podstawie rejestru REGON), stan początkowy na 31.12.2008 r.	2.1 Rozwój tożsamości społeczno-kulturowej mieszkańców wsi	Liczba uczestników przedsięwzięć edukacyjnych, kulturowych, rekreacyjnych i sportowych mających na celu aktywizację i integrację mieszkańców, sfinansowanych w ramach LSR do 2015 roku: min.300 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD	III. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły	Liczba przedsięwzięć edukacyjnych, kulturowych, rekreacyjnych i sportowych mających na celu aktywizację i integrację mieszkańców zrealizowanych do 2015 roku: min. 8 przedsięwzięć	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
			2.2 Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych	Liczba osób korzystających z wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych, utworzonych, zmodernizowanych, wyremontowanych lub wyposażonych obiektów infrastruktury społecznej, kulturowej, sportowej i rekreacyjnej sfinansowanych w ramach LSR do 2015 roku: min 1100 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD	IV. Nowoczesna infrastruktura społeczna, kulturalna, sportowa i rekreacyjna	Liczba przedsięwzięć polegających na budowie, przebudowie, rozbudowie, utworzeniu, modernizacji, remoncie lub wyposażeniu obiektów infrastruktury społecznej, kulturowej, sportowej i rekreacyjnej zrealizowanych do 2015 r.: min 8 przedsięwzięć	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
			2.3 Wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru LGD	Ilość osób korzystających z nowych lub rozwiniętych działalności pozarolniczych powstałych dzięki realizacji operacji w ramach LSR do 2015 r.: min.10 osób	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD	VI. Obszar LGD sprzyjający przedsiębiorczości	Liczba nowych lub rozwiniętych działalności pozarolniczych powstałych dzięki realizacji operacji w ramach LSR do 2015 r.: min. 1	dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD
Cel ogólny	Wskaźniki oddziaływania	Źródła weryfikacji	Cele szczegółowe	Wskaźniki rezultatu	Źródła weryfikacji	Przedsięwzięcia	Wskaźniki produktu	Źródła weryfikacji

<p>3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Wzrost liczby produktów z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, wpisanych na listę produktów tradycyjnych MRiRW, do końca 2014 r. w stosunku do 2008 r.: min.1 produkt</p>	<p>Dane MRiRW</p>	<p>3.1 Promocja, wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji</p>	<p>Liczba osób biorących udział w przedsiębiorstwach promujących/wspierających produkcję i przetwórstwo produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji do 2015 r.: min 1780 osób</p>	<p>dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD</p>	<p>V. Droga tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Liczba przedsiębiorstw promujących/wspierających produkcję i przetwórstwo produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji do 2015 roku: min. 7 przedsiębiorstw</p>	<p>dane z ankiet monitorujących od Wnioskodawców, dane LGD</p>
--	--	-------------------	---	--	--	---	--	--

V. Misja LGD

Misja LGD Zakole Dolnej Wisły

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” dba o zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, chroni środowisko oraz wzmacnia aktywność, przedsiębiorczość i poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców, wspiera rozwój produktów lokalnych i turystycznych, w konsekwencji przyczynia się do rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”.

VI. Wykazanie spójności obszaru z celami LSR

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” po zdiagnozowaniu najważniejszych aspektów obszaru swojego działania, zwłaszcza jego mocnych i słabych, które są szczególnie wiążące dla wszystkich partnerskich gmin, czyli walorów przyrodniczo-kulturowych oraz produktów lokalnych, uznała za swój główny cel **„Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły”**. Liderzy, którzy zaangażowali się w prace nad strategią najbardziej byli zainteresowani rozwijaniem działalności w tym obszarze, ponieważ uznali, że w niewielkim stopniu wykorzystane i wypromowane jest piękno nadwiślańskiego krajobrazu, miejsca dzikiej przyrody, cennej fauny i flory. Unikatowym widokiem są porastające brzegi starorzeczy trzcinowiska i zarośla wierzbowe czy zbiorowiska ciepłolubnych muraw stepowych. Ważne jest, aby te niepowtarzalne elementy przyrody zostały zachowane, aby środowisko naturalne było chronione przed działalnością człowieka.

Poza przyrodą obszar ten charakteryzuje się bogactwem historycznym i kulturowym. Dziedzictwo Zakola Dolnej Wisły współtworzyły różne kultury i grupy etniczne i wyznaniowe – plemiona polskie i staropruskie, Polacy, Niemcy, Holendrzy, katolicy, ewangelicy, wyznawcy judaizmu i menonici. Prawy brzeg Zakola, to historyczna, ukształtowana w okresie polskiego państwa piastowskiego Ziemia Chełmińska, lewy – ziemia świecka, stanowiąca część Pomorza Gdańskiego. Dwukrotnie w swojej historii Zakole Doliny Wisły znalazło się w granicach innych państw. Przez część wieków średnich stanowiło terytorium państwa krzyżackiego, od 1772 roku

– Królestwa Prus, by w końcu, po blisko 150 latach powrócić do Polski, zataczając historyczne koło.

Świadcami tych zawirowań historii są liczne zabytki i miejsca historyczne m.in. średniowieczne grodziska w każdej gminie, gotyckie i barokowe kościoły, liczne zespoły pałacowo-parkowe, kapliczki, krzyże przydrożne, zabytkowe zabudowania gospodarskie związane z silnymi tradycjami rolniczymi tego terenu.

Niestety, bogactwo materialnej i niematerialnej kultury przez ostatnie dziesiątki lat niszczyje i niewiele jest przykładów ich dobrego zagospodarowania i promowania. Głównym powodem tego stanu rzeczy są braki środków finansowych na renowację zabytków, kwestie uregulowań prawnych i ustalenia własności, ale często równie ważną barierą jest ludzka mentalność i nieświadomość wartości kultury i historii. Dlatego tak ważnym celem szczegółowym strategii jest: **1.2. Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego**, który odnosi się do powyższego opisu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru Zakola Dolnej Wisły

Z dziedzictwem kulturowym obszaru mocno wiąże się także cel 3 strategii "**Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły**". Od początku działalności LGD od 2006 roku produkt lokalny był ważnym tematem uznawanym za wyróżnik całego obszaru objętego LSR. Cel ten jest realizowany poprzez liczne działania promocyjne i szkoleniowe przez LGD od początku funkcjonowania, jednak dopiero Podejście Leader w ramach PROW na lata 2007 – 2013 dało skuteczne instrumenty wsparcia producentów lokalnych produktów, rzemieślników i rękodzielników. Dlatego cel ten jest odrębnym celem i stanowi ważny wyróżnik LGD Zakole Dolnej Wisły. Ważnym partnerem w realizacji tego celu jest Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły i Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, którzy potrafili przywrócić niektóre ginące tradycje, zainteresować nimi żywo społeczność lokalną, a nawet zrobić z tradycji produkt turystyczny. Opierając się na pozytywnych przykładach wykreowania i wypromowania powideł i miodów z Doliny Dolnej Wisły, Lokalna Grupa Działania podjęła wiele działań w tym zakresie w ramach PPL+ oraz projektu współpracy międzynarodowego „Drogi smaku”. Wiele miejsca poświęciła lokalnym producentom, dzięki temu podniosła się wartość lokalnych produktów. Dzięki też wspólnym

działaniami ułatwiono małym jednostkom produkcyjnym dostęp do rynków sprzedaży. dzięki wspólnym działaniom. Jest to nasz drugi równie ważny temat wiodący rozwoju obszaru i LGD. Zamierzamy budować i promować na cały kraj, a może i dalej, „Markę Lokalną Zakola Dolnej Wisły”, promować zarówno produkty kulinarne, jak i tradycyjne: sadownictwo, pszczelnictwo, rękodzielnictwo, tradycyjne zawody, lokalne walory przyrodniczo-kulturowe, a także lokalną aktywność.

Na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest już wiele przykładów pokazujących, w jaki sposób można wykorzystać tradycję, historię, poczucie tożsamości lokalnej do rozwoju, również w aspekcie rozwoju przedsiębiorczości.

Drugim ważnym elementem zrównoważonego rozwoju obszaru LGD jest jakość życia mieszkańców. Analizie strategicznej poddane zostały następujące czynniki:

- poczucie zadowolenia z życia (satysfakcja życiowa, samorealizacja, szczęście rodzinne, jakość więzi społecznych – np. sąsiedzkich),
- jakość miejsca zamieszkania (subiektywne poczucie komfortu zamieszkania, relacje ze społecznością, stosunek do społeczności oraz obiektywne wskaźniki jakości miejsca zamieszkania – poziom hałasu, place zabaw, zieleń, chodniki, parkingi itp.),
- dostęp do wiedzy, edukacji, informacji (także pośredni – przykładowo – poprzez dostęp do Internetu),
- dostęp do instytucji organizujących czas wolny (kino, teatr, świetlica, zajęcia pozalekcyjne, zrzeszenia typu klub seniora i inne) oraz dostęp do czasu wolnego w ogóle (np. możliwość wyjazdu na wakacje, opieka nad dziećmi w czasie wolnym itp.),
- poziom izolacji komunikacyjnej (czas potrzebny na dojazd do placówek usługowych, urzędów, miejsca pracy, odległość od środków transportu publicznego, jakość dróg, korki, bezpieczeństwo ruchu),
- możliwości realizacji zainteresowań i pasji życiowych (kluby sportowe, hobbyistyczne, koła zainteresowań). Okazało się, że obszar ten wymaga szczególnej interwencji, ponieważ we wszystkich gminach jakość życia, dostęp do usług społecznych i dobrej jakości infrastruktury publicznej została oceniona dość nisko. Stąd drugim celem strategii jest „**Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych**”.

W trakcie prac warsztatowych nad strategią uświadomiliśmy sobie, że na bazie naszej przyrody, bogatej historii i tradycyjnych produktów, możemy zbudować lepszą przyszłość dla mieszkańców Zakola, podjąć działania na rzecz poprawy jakości życia na obszarach ZDW. Wykorzystanie tych zasobów przyrodniczo – kulturowych, a zarazem ogromnego potencjału ludzkiego i aktywności społecznej możemy przyczynić się do poprawy jakości życia, odczuwanej przez mieszkańców jako zadowolenie z faktu miejsca zamieszkania na terenach Zakola Dolnej Wisły.

Powiązanie celów strategicznych ze spójnością obszaru działania LGD

Cel strategiczny 1: Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły

Bogate i niepowtarzalne walory przyrodniczo - kulturowe to największy atut Zakola Dolnej Wisły jednak wykorzystane w bardzo małym stopniu jako atrakcja kulturowo – turystyczna, konkretna oferta dla okolicznych miast. Stąd najważniejszy cel działania LGD to podniesienie atrakcyjności turystycznej tego obszaru. Działania w ramach tego celu strategicznego mają doprowadzić do stworzenia spójnej i atrakcyjnej oferty turystycznej „Zakola Dolnej Wisły”. Jego realizacja pozwoli na uzyskiwanie istotnych dochodów przez mieszkańców w tym sektorze, co w tej chwili jest mało rozpowszechnione. W ten sposób należyce wykorzystane będą walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe regionu.

Cel strategiczny 2: Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych

Podczas wspólnych spotkań z mieszkańcami poszczególnych gmin zwrócono uwagę na poprawę wizerunku terenów wiejskich oraz na zagospodarowanie wolnego czasu dzieci i młodzieży wiejskiej poprzez wyjście naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom młodych osób, m.in. poprzez ułatwienie mieszkańcom objętym ZSROW w świetlicach wiejskich dostępu do nowoczesnego sprzętu komputerowego oraz technologii przekazu informacji.

Ważnym zadaniem LGD będzie organizowanie cyklicznych biesiad międzygminnych integrujących społeczność wokół wspólnego dziedzictwa kulturowego funkcjonującego na

obszarze „Zakola Dolnej Wisły”. LGD skieruje swoje działania w kierunku poprawy jakości życia na terenach wiejskich „ZDW”, rozwijając aktywnie społeczeństwo obywatelskie, poprzez różnorodność działań społecznych. Bogata infrastruktura: gospodarcza, kulturalno – historyczna i społeczna oraz aktywność społeczności lokalnej ma niewątpliwie wpływ na rozwój regionu „Zakole Dolnej Wisły” oraz na poprawę jakości życia mieszkańców.

Cel strategiczny 3: Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

Obszar LGD Zakole Dolnej Wisły jest bogaty w produkty lokalne, charakterystyczne dla tego obszaru, związane z jego historią i tożsamością mieszkańców. Dzięki wspólnym działaniom z Zespołem Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego podjęte zostały już kroki w kierunku budowania marki lokalnej Zakola Dolnej Wisły, np. Powidła i Miody z Dolnej Wisły. LGD poprzez swoje działania zamierza przyczynić się do dalszego rozwoju i budowania marki lokalnej, która wyróżniałaby obszar Zakola Dolnej Wisły, kultywowała i rozwijała tradycje mieszkańców tego obszaru.

VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego realizowanego w ramach LSR

Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” po zdiagnozowaniu najważniejszych aspektów obszaru swojego działania, zwłaszcza jego mocnych stron, które są szczególnie wiążące dla wszystkich partnerskich gmin, czyli walorów przyrodniczo-kulturowych oraz produktów lokalnych, uznała za swój główny cel strategiczny **Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru ZDW**. Liderzy, który zaangażowali się w prace nad strategią najbardziej byli zainteresowani rozwijaniem działalności w tym obszarze, ponieważ obszar „Zakola Dolnej Wisły jest posiada bardzo bogate walory przyrodnicze, historyczne i kulturowe, ale jednocześnie wykazuje pod tym względem wiele zaniedbań, wynikających głównie z braku środków finansowych, ale także często braku świadomości wśród samych mieszkańców wartości tego, co mają.

Po pierwszych latach działalności LGD, realizacji podejścia Leader, opartego na zasadzie partnerstwa i lokalnego zarządzania środkami, członkowie LGD utwierdzili się w przekonaniu, że wspólne i zintegrowane działania na rzecz waloryzacji i promocji zasobów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego obszaru LGD, dają znacznie lepsze efekty niż dotychczas rozproszone działania różnych podmiotów, gmin i organizacji. Oparcie działań na zasobach przedstawicieli trzech sektorów już w pierwszym roku działalności przyczyniły się do wypromowania Zakola Dolnej Wisły jako obszaru o ciekawych walorach przyrodniczych, kulturowych i wielu ciekawych społecznych inicjatyw. Wspólne działania promocyjne przedstawicieli samorządów, lokalnych producentów i twórców, w formie stoisk promocyjnych, wydawnictw, festynów, podniosły poziom atrakcyjności obszaru w oczach mieszkańców i turystów.

Przede wszystkim działania na rzecz wsparcia i promocji produktów lokalnych i tradycyjnych poprzez kompleksowe i oddolne podejście zyskały na jakości. Na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” jest już wiele przykładów pokazujących, w jaki sposób można wykorzystać tradycję, historię, poczucie tożsamości do rozwoju również w aspekcie gospodarczym. Opierając się na pozytywnych przykładach wykreowania i wypromowania powideł i miodów z Doliny

Dolnej Wisły, Lokalna Grupa Działania wsparła wielu lokalnych producentów poprzez **podnoszenie wartości lokalnych produktów oraz ułatwienie producentom dostępu do rynków poprzez skuteczną promocję pod wspólną „Marką Lokalną Zakole Dolnej Wisły” Zakola Dolnej Wisły**. Grupa postawiła sobie za jeden z głównych celów wsparcie producentów i promocję produktów lokalnych z Zakola Dolnej Wisły. Członkowie grupy nadal zamierzają kontynuację działań związanych z budowaniem marki lokalnej produktów, zarówno produkty kulinarne, jak i tradycyjne sadownictwo, pszczelnictwo, rękodzielnictwo, tradycyjne zawody, lokalne walory przyrodniczo-kulturowe, a także lokalną aktywność.

W trakcie prac warsztatowych nad strategią uświadomiliśmy sobie, że na bazie naszej przyrody, bogatej historii, tradycyjnych produktów, możemy zbudować lepszą przyszłość dla mieszkańców Zakola, podjąc działania na rzecz **poprawy jakości życia na obszarach ZDW**. Wykorzystanie tych zasobów przyrodniczo – kulturowych, a zarazem ogromnego potencjału ludzkiego i aktywności społecznej możemy przyczynić się do poprawy jakości życia, odczuwanej przez mieszkańców jako zadowolenie z faktu miejsca zamieszkania w Zakolu. Jakość życia analizowaliśmy ze względu na następujące wskaźniki definicyjne:

- poczucie zadowolenia z życia (satysfakcja życiowa, samorealizacja, szczęście rodzinne, jakość więzi społecznych – np. sąsiedzkich)
- jakość miejsca zamieszkania (subiektywne poczucie komfortu zamieszkania, relacje ze społecznością, stosunek do społeczności oraz obiektywne wskaźniki jakości miejsca zamieszkania – poziom hałasu, place zabaw, zieleń, chodniki, parkingi itp.)
- dostęp do wiedzy, edukacji, informacji (także pośredni – przykładowo – poprzez dostęp do Internetu)
- dostęp do instytucji organizujących czas wolny (kino, teatr, świetlica, zajęcia pozalekcyjne, zrzeszenia typu klub seniora i inne) oraz dostęp do czasu wolnego w ogóle (np. możliwość wyjazdu na wakacje, opieka nad dziećmi w czasie wolnym itp.)
- poziom izolacji komunikacyjnej (czas potrzebny na dojazd do placówek usługowych, urzędów, miejsca pracy, odległość od środków transportu publicznego, jakość dróg, korki, bezpieczeństwo ruchu)

- możliwości realizacji zainteresowań i pasji życiowych (kluby sportowe, hobbystyczne, koła zainteresowań).

Jakość życia mieszkańców całego obszaru ZDW jest dla nas sprawą priorytetową, zwłaszcza, że wiele wskaźników wysokiej jakości życia nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości, jest to nasz temat wiodący strategii, jedno z najważniejszych wyzwań i misji działania LGD tradycyjnych jego partnerów.

VIII. Uzasadnienie podejścia innowacyjnego realizowanego w ramach LSR

Innowacyjność LSR jest widoczna w kilku jej wymiarach. Forma współpracy partnerskiej – planowanie i realizowanie projektów opartych na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, wspólne poszukiwanie nowych rozwiązań jest innowacyjne dla obszaru działania LGD Zakole Dolnej Wisły.

Innowacyjny jest również charakter działań planowanych – tworzenie spójnej i zróżnicowanej oferty turystycznej oraz zintegrowanego systemu produkcji, sprzedaży i promocji produktów tradycyjnych w formie „Drogi Smaku i Tradycji” jako wspólnej wizytówki obszaru Zakola Dolnej Wisły. Nowe funkcje dla obszaru dotychczas głównie rolniczego to poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań dla rozwoju gospodarczego, rozwoju turystyki i produktów lokalnych. Planowane jest podjęcie kompleksowych działań przedstawicieli różnych sektorów i różnych branż gospodarczych w celu stworzenia innowacyjnego przedsięwzięcia, wzorowanego na doświadczenia zagranicznych partnerów, szczególnie z Włoch i Grecji, gdzie tworzy się tematyczne szlaki turystyczne związane z promowaniem lokalnego dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego, a w szczególności z produktem tradycyjnym. Innowacyjność tegoż przedsięwzięcia na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” polega również na nowym wykorzystaniu na cele turystyczne i promocyjne tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła ludowego, które dotychczas nie znajdowało się w żadnej zorganizowanej ofercie. Połączenie zasobów przyrody, kultury,

talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowania organizacji i instytucji lokalnych, jest zupełnie nowym podejściem do rozwoju obszaru LGD.

Przedsięwzięcia służące integracji i aktywizacji społeczności lokalnej również niosą powiew świeżości. W czasach zdominowanych przez kulturę masową i globalizację powrót do tradycji, do tożsamości kulturowej, do zacieśniania relacji międzyludzkich na wsi w połączeniu z wykorzystaniem nowoczesnych środków przekazu i komunikacji, to z pewnością działania innowacyjne. Planuje się odbudowę poziomu integracji i zwiększenie poziomu zaangażowania w lokalne inicjatywy mieszkańców, zarówno tych od pokoleń zamieszkujących na terenie LGD, jak i tych, których w ostatnich latach sprowadzili się na te tereny w poszukiwaniu lepszej jakości życia w bliskości z naturą i ludźmi. Tworzenie nowoczesnych centrów aktywności i integracji społecznej poprzez stworzenie obiektów i usług społeczno-kulturalnych o wysokich standardach, ma spowodować na nowo powrót do lokalnej społeczności, zwiększenie zaangażowania w budowę „małej ojczyzny”. Takie podejście będzie promować wspólne działania przedstawicieli różnych środowisk i sektorów i próbę wiązania w kompleksowe i spójne dotychczas rozproszone działania, inicjatywy, inwestycje.

IX. Procedura wyboru projektów przez LGD w ramach działania 4.1, w tym przyjęte przez LGD kryteria lokalne wraz z opisem procedury ich zmiany

Procedury oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD oraz kryteriów wyboru operacji oraz procedury odwoławczej od wyników oceny Rady /wersja opisowa/

Procedura oceny zgodności i wyboru operacji dotyczących „Wdrażania lokalnych strategii rozwoju” w Stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” została określona przez Zarząd Stowarzyszenia i zaopiniowana pozytywnie przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia wraz z całą strategią.

Procedura określa sposób wyboru wniosków składanych przez wnioskodawców na operacje wdrażane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju poprzez Lokalną Grupę Działania „Zakole Dolnej Wisły”.

Informacja o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy oraz sposób naboru wniosków o przyznanie pomocy

Nabór wniosków o przyznanie pomocy na realizację operacji odpowiadających warunkom przyznania pomocy finansowej w ramach działań „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi” oraz „małych projektów” będzie prowadzony w oparciu o przepisy zawarte w **rozporządzeniu w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 z dnia 8 lipca 2008 roku** (z późniejszymi zmianami).

Informację o możliwości składania, za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”, wniosków o przyznanie pomocy na operacje, podaje do publicznej wiadomości Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego na wniosek Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”. Ogłoszenie zostanie zamieszczone na stronie internetowej i tablicy ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz w lokalnej prasie, a także przez LGD na stronie internetowej <http://www.zakolewisly.pl> oraz na tablicy ogłoszeń w biurze LGD. Informację o naborze zamieszcza się nie później niż w terminie 14 dni przed rozpoczęciem naboru wniosków o przyznanie pomocy.

Informacja o naborze zawiera w szczególności:

- termin składania wniosków o przyznanie pomocy nie krótszy niż 14 dni i nie dłuższy niż 30 dni
- miejsce składania wniosków o przyznanie pomocy
- miejsca zamieszczenia wzoru formularza wniosku o przyznanie pomocy
- miejsca zamieszczenia kryteriów wyboru operacji wraz z uzasadnieniem

- miejsca zamieszczenia wykazu dokumentów niezbędnych do weryfikacji spełnienia kryteriów wyboru
- limitu dostępnych środków
- minimalnych wymagań, których spełnienie jest niezbędne do wyboru operacji przez LGD

Wnioskodawcy składają wnioski o przyznanie pomocy **bezpośrednio w Biurze** Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” w terminie i formie określonej w ogłoszeniu. **Za datę i godzinę złożenia wniosku uznaje się datę i godzinę wpływu wniosku do Biura** Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”.

Biuro Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” wydaje wnioskodawcom potwierdzenie złożenia wniosku. Złożenie wniosku o przyznanie pomocy potwierdza się na jego kopii. Potwierdzenie zawiera datę złożenia wniosku, godzinę, znak sprawy oraz jest opatrzone pieczęcią Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” i podpisane przez osobę przyjmującą wniosek. Za ogłoszenie o naborze wniosków, informowanie wnioskodawców oraz nabór wniosków odpowiada Biuro Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”.

Po przeprowadzonym naborze wniosków o przyznanie pomocy LGD dokonuje **oceny operacji zgodnie z przyjętą procedurą w terminie 21 dni oraz wyboru w terminie 45 dni** ~~wyboru operacji zgodnie z przyjętą procedurą w terminie 45 dni~~ od dnia w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy.

Organem decyzyjnym dokonującym oceny operacji pod kątem zgodności z LSR i wyboru operacji jest Rada LGD, która rozpatruje wnioski o przyznanie pomocy i podejmuje decyzje w ich sprawie podczas swoich posiedzeń zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Rady Stowarzyszenia .

Procedura oceny operacji zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD oraz kryteriów wyboru operacji

Niezwłocznie po zakończeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy **Zarząd Stowarzyszenia w porozumieniu z Przewodniczącym Rady Stowarzyszenia** ustala termin, miejsce i porządek posiedzenia Rady. Pracownik Biura Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” niezwłocznie powiadamia członków Rady (pisemnie, pocztą elektroniczną lub telefonicznie) o posiedzeniu wraz z informacją dotyczącą możliwości zapoznania się z materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami o przyznanie pomocy, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Oryginalna dokumentacja może być udostępniana członkom Rady tylko w Biurze LGD. Informacja o posiedzeniu Rady jest także podawana do publicznej wiadomości na stronie internetowej Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” oraz w Biurze Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” wraz z listą złożonych wniosków o przyznanie pomocy.

Do czasu posiedzenia Rady pracownicy Biura Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” dokonują streszczenia zawartości wszystkich wniosków o przyznanie pomocy złożonych do Biura Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” w formie kart informacyjnych.

1. Procedura oceny zgodności operacji z LSR

Podczas posiedzenia Rady dokonywana jest ocena zgodności złożonych wniosków o przyznanie pomocy z LSR. Przed przystąpieniem do oceny operacji wszyscy członkowie, którzy przybyli na posiedzenie Rady Stowarzyszenia potwierdzają swój udział złożeniem podpisu na liście, a następnie po wcześniejszym zapoznaniu się z listą złożonych wniosków o przyznanie pomocy podlegających ocenie na danym posiedzeniu, składają na ręce Przewodniczącego Rady **deklarację poufności i bezstronności** (załącznik nr 1 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia).

W sytuacji, gdy członek Rady lub podmiot, którego reprezentuje ubiega się o wybór operacji w ramach działania 4.1. Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju, podejmowana jest procedura wyłączenia członka Rady od udziału w głosowaniu, polegającym na zabranii prawa głosu w dyskusji oraz możliwości udziału w głosowaniu nad wyborem tej operacji. Członek Rady, którego udział w dokonywaniu wyboru operacji może wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności, na czas dyskusji i głosowania nad operacją opuszcza pomieszczenie Rady.

Z mocy prawa wykluczeniu podlegają:

- a) osoby składające wniosek
- b) osoby spokrewnione w pierwszej linii z wnioskodawcą, osoby z którymi dany członek Rady Stowarzyszenia pozostaje w związku małżeńskim lub stosunku pokrewieństwa w linii prostej lub w stosunku powinowactwa, jest związany z tytułu przysposobienia, opieki, kurateli,
- c) osoby zasiadające w organach osoby prawnej, będące członkami władz, przedstawicielami lub pracownikami osób prawnych składających wniosek
- d) osoby reprezentujące daną gminę w składzie Rady

W przypadkach innych niż wymienione w § 17 pkt. 9 Regulaminu Rady o wykluczeniu decyduje głosowanie Rady

~~Jeśli na danym posiedzeniu oceniane są wnioski o przyznanie pomocy składane przez danego członka Rady Stowarzyszenia lub wnioski wnioskodawców, z którymi dany członek Rady Stowarzyszenia pozostaje w związku małżeńskim lub w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, jest związany z tytułu przysposobienia, opieki, kurateli lub jego zastępcami prawnymi lub członkami władz osoby prawnej ubiegającej się o przyznanie pomocy, dany członek Rady Stowarzyszenia w takich przypadkach zobowiązany jest do niezwłocznego poinformowania o tym fakcie Przewodniczącego Rady Stowarzyszenia i wycofania się z oceny danej operacji.~~

Prawomocność posiedzenia i podejmowanych przez Radę decyzji wymaga obecności co najmniej 50% składu Rady Stowarzyszenia. Posiedzenia Rady Stowarzyszenia prowadzi Przewodniczący lub jeden z jego zastępców. Do liczenia głosów jest powoływana komisja skrutacyjna.

Omawianie wniosków rozpoczyna się od wystąpienia Członka Zarządu lub pracownika Biura Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” prezentującego dany wniosek na podstawie karty informacyjnej. Wnioski o przyznanie pomocy są omawiane w kolejności ich wpływu do Biura Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”. Po prezentacji wniosku o przyznanie pomocy Rada Stowarzyszenia przeprowadza dyskusję nad oceną zgodności z LSR.

Po dyskusji następuje **głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR**, przeprowadzane przy użyciu „**Karty oceny zgodności operacji z LSR**” (załącznik nr 2 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia). Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli większość głosów (50% +1)

została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR. Wyniki głosowania są zliczone przez komisję skrutacyjną i zapisane w protokole komisji ~~skrutacyjnej rewizyjnej~~ z posiedzenia Rady Stowarzyszenia.

2. Procedura oceny operacji zgodnie z kryteriami wyboru operacji

Operacje ocenione przez członków Rady jako zgodne z LSR są następnie oceniane według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD. Ocena dokonywana jest przez członków Rady Stowarzyszenia przy użyciu „Karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, ~~minimalnych wymagań, których spełnienie jest niezbędne do wyboru operacji przez LGD.~~

Wyniki głosowania są zliczone przez komisję skrutacyjną i zapisane w protokole komisji. Na podstawie wyników głosowań członków Rady sporządzana jest lista ocenionych operacji w kolejności ustalonej według liczby uzyskanych punktów w ramach oceny Rady Stowarzyszenia. W przypadku uzyskania tej samej liczby punktów w ocenie danej operacji o miejscu na liście decyduje data i godzina zarejestrowania wniosku w Biurze Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” potwierdzona w rejestrze wniosków o przyznanie pomocy. Lista zostaje zatwierdzona przez Radę Stowarzyszenia w drodze uchwały z informacją o możliwości odwołania od decyzji Rady Stowarzyszenia z podanym terminem i określoną procedurą. ~~Rada dokonuje wyboru wniosków do wysokości limitu dostępnych środków (z wyjątkiem ostatniego naboru, kiedy Rada wybiera wnioski do wysokości 120% limitu wskazanego w informacji o naborze), uchwała również listę wniosków wybranych i niewybranych. Jeśli nie wpłynęła odwołania uchwała pozostaje w mocy.~~

Niezwłocznie po dokonaniu oceny pod względem zgodności z LSR oraz spełniania lokalnych kryteriów, lecz nie później niż w terminie 21 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły” przekazuje wnioskodawcom ~~listę operacji ocenionych~~ wraz z informacją na piśmie o:

- zgodności operacji z LSR albo jego niezgodności – wskazując przyczyny niezgodności;
- liczbie uzyskanych punktów w ramach tej oceny ~~lub miejscu na liście ocenionych operacji~~
- możliwości złożenia odwołania od wyników tej oceny zgodnie z procedurą określoną w LSR,

~~oraz listę ocenionych operacji.~~

Za przekazanie informacji wnioskodawcom odpowiada Biuro Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”. Przekazanie informacji następuje poprzez wysłanie listów do wnioskodawców oraz poprzez zamieszczenie listy ocenionych operacji na stronie internetowej Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”. ~~Za termin przekazania wiadomości wnioskodawcom uznaje się datę zamieszczenia informacji oraz listy ocenionych operacji na stronie internetowej www.zakolewisly.pl~~

3. Procedura odwołania od rozstrzygnięć organu decyzyjnego.

Wnioskodawca w terminie **najpóźniej 7 dni kalendarzowych od dnia zamieszczenia listy ocenionych operacji na stronie internetowej LGD**, ma możliwość złożenia w Biurze Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” odwołania od rozstrzygnięć Rady Stowarzyszenia. Jeśli termin złożenia odwołania upływa w dniu ustawowo wolnym od pracy Wnioskodawca zobowiązany jest złożyć odwołanie w pierwszym dniu roboczym następującym po tym terminie. W terminie określonym przez Zarząd w porozumieniu z Przewodniczącym Rady, Rada przeprowadza procedurę odwoławczą i jeśli zmieni rozstrzygnięcie ustala nową listę operacji wybranych i niewybranych. Rada Stowarzyszenia przeprowadza procedurę odwoławczą zgodnie z załącznikiem nr 4 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia w następującej kolejności i formie:

- Każdy wnioskodawca ma prawo do odwołania się od rozstrzygnięcia Rady Stowarzyszenia.
- Wnioskodawca po zamieszczeniu listy ocenionych operacji ma prawo w terminie 7 dni kalendarzowych złożyć pisemny wniosek o ponowną ocenę operacji. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w Biurze Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły”.
- Odwołanie ma postać wniosku do Zarządu Stowarzyszenia o ponowne rozpatrzenie wniosku o przyznanie pomocy, według poniższego wzoru udostępnionego przez Zarząd Stowarzyszenia
- Zarząd Stowarzyszenia kieruje złożony wniosek do Rady Stowarzyszenia jako jedynego organu uprawnionego do rozpatrywania odwołań,
- Odwołanie podlega ponownemu rozpatrzeniu przez Radę Stowarzyszenia wniosku o przyznanie pomocy na posiedzeniu zwołanym przez Przewodniczącego Rady lub jego zastępcę w terminie nie dłuższym niż 7 dni od dnia zakończenia terminu składania odwołań.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o przyznanie pomocy musi zostać **szczegółowo** uzasadniony.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku gdy:
 - został wniesiony po upływie terminu określonym dla odwołań,
 - został wniesiony przez nieuprawnionego podmiotu, tzn. nie będący wnioskodawcą, którego wniosek o przyznanie pomocy podlegał ocenie,
 - nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
- W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o przyznanie pomocy członkowie Rady Stowarzyszenia rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danej operacji i tylko w tych jego elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
- Rada Stowarzyszenia podejmuje uchwałę o pozytywnym lub negatywnym rozpatrzeniu wniosku zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.
- Wniosek o przyznanie pomocy, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów, która kwalifikowałaby go do przyznania pomocy w danym naborze zyskuje prawo wyboru w ramach dostępnych środków.
- Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o przyznanie pomocy może zostać złożony tylko jeden raz.

Po przeprowadzonej procedurze odwoławczej Rada przyjmuje w drodze uchwał:

- Listę operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby punktów uzyskanych w ramach oceny spełniania kryteriów lokalnych, a w przypadku ostatniego naboru z zaznaczeniem tych które mieszczą się w limicie środków z ogłoszenia.
- Listę operacji, które nie zostały wybrane, uwzględniając wyniki oceny operacji dokonanej na skutek złożonych odwołań, wskazanie czy wnioski zostały złożone w terminie z ogłoszenia

Niezwłocznie po posiedzeniu Rady Stowarzyszenia, lecz nie później niż w terminie 45 dni od dnia, w którym upłynął termin składania wniosków o przyznanie pomocy, Lokalna Grupa Działania przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu:

- Wnioski złożone w ramach naboru
- Listę operacji wybranych do finansowania w ramach LSR
- Listę operacji niewybranych do finansowania w ramach LSR
- Uchwały w sprawie wybrania i niewybrania poszczególnych operacji

LGD publikuje listę wybranych operacji na stronie www.zakolewisly.pl nie później niż w dniu jej przekazania do właściwego organu samorządu województwa.

Następnie LGD informuje na piśmie wnioskodawców o:

- wybraniu operacji albo niewybraniu operacji, wskazując przyczyny niewybrania, w przypadku ostatniego naboru informując wnioskodawcę o wybraniu operacji, wskazuje się również, czy operacja ta mieści się w ramach limitu określonego w informacji o naborze
- liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru operacji lub miejscu na liście operacji, które zostały wybrane,
- możliwości złożenia wniosku o przyznanie pomocy bezpośrednio do podmiotu wdrażającego - w przypadku wnioskodawcy, którego operacja nie została wybrana (z wyjątkiem małych projektów)

4. Procedura ponownej oceny operacji na wniosek Podmiotu Wdrażającego Działanie 413 Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju.

W przypadku wpłynięcia do biura LGD prośby o opinię w sprawie zgodności operacji o zmienionym zakresie rzeczowym z Lokalną Strategią Rozwoju nadesłanej przez Podmiot Wdrażający Zarząd LGD w porozumieniu z Przewodniczącym Rady ustala termin posiedzenia Rady w celu dokonania ponownej oceny.

Członkowie Rady zostają powiadomieni o terminie i miejscu posiedzenia drogą telefoniczną, mailową lub w każdy inny skuteczny sposób najpóźniej w terminie 5 dni kalendarzowych przed planowanym terminem posiedzenia.

Rada dokonuje ponownej oceny wniosku o przyznanie pomocy po uprzednim zapoznaniem się z uwagami Podmiotu Wdrażającego, w tym zmianami w zakresie rzeczowym operacji, z prośbą o jakie Wnioskodawca wystąpił do Podmiotu Wdrażającego. Operacja podlega ponownej ocenie zgodności z Lokalną Strategią Rozwoju i lokalnymi kryteriami wyboru zgodnie z zasadami obowiązującymi w konkursie, w ramach którego złożono pierwotny wniosek o przyznanie pomocy.

W przypadku, gdy w wyniku ponownej oceny operacja **zostanie uznana za zgodną z Lokalną Strategią Rozwoju** Rada LGD dokonuje ponownej oceny według lokalnych kryteriów wyboru oraz sprawdza czy operacja spełnia minimum punktowe dla danego działania w ramach LSR, jak również czy operacja mieści się w limicie środków określonym w danym naborze. Następnie Rada LGD podejmuje **uchwałę w sprawie wyboru operacji w procedurze ponownej oceny operacji**

o zmienionym zakresie rzeczowym zawierającą:

- Uznanie operacji za zgodną z LSR
- Wskazanie liczby uzyskanych punktów
- Wskazanie czy operacja spełnia minimum punktowe dla danego działania
- wskazanie czy operacja mieści się w ramach limitu określonego w naborze

W przypadku, gdy w wyniku ponownej oceny operacja w danym kształcie **zostanie uznana za niezgodną z Lokalną Strategią Rozwoju**, Rada podejmuje uchwałę potwierdzającą ten fakt. Uchwała ta stanowić będzie dla Podmiotu Wdrażającego podstawę do niewyrażenia zgody na zmianę zakresu rzeczowego operacji i pozostawienie wniosku o przyznanie pomocy bez rozpatrzenia.

W ciągu 3 dni roboczych od dnia ponownej oceny Rada LGD pisemnie zawiadamia o jej wynikach Wnioskodawcę (za zwrotnym potwierdzeniem odbioru).

4.a. Procedura odwołania od negatywnego wyniku oceny zgodności operacji z LSR w sytuacji zmiany zakresu rzeczowego operacji.

Wnioskodawca ma możliwość złożenia w Biurze Lokalnej Grupy Działania „Zakole Dolnej Wisły” odwołania od negatywnego wyniku oceny zgodności z Lokalną Strategią Rozwoju w sytuacji zmiany w zakresie rzeczowym operacji w sytuacji, gdy:

- 1) w wyniku ponownej oceny operacja została uznana za niezgodną z LSR,
- 2) w wyniku ponownej oceny operacja nie osiągnęła minimum punktowego wymaganego dla danego działania,
- 3) w wyniku ponownej oceny operacja nie mieści się w limicie środków

We wszystkich innych przypadkach odwołanie Wnioskodawcy nie przysługuje, a decyzja Rady jest ostateczna.

Odwołanie należy składać do Biura LGD Zakole Dolnej Wisły w terminie 5 dni kalendarzowych, licząc od dnia kolejnego od otrzymania pisma o ponownej ocenie Rady LGD, na formularzu odwołania w trybie ponownej oceny (**Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o przyznanie pomocy w procedurze ponownej oceny na wniosek Podmiotu Wdrażającego**).

Odwołanie musi być uzasadnione. Nie dopuszcza się przedkładania nowych, wcześniej nie przedstawianych dokumentów, jako załączniki i wyjaśnienia do wniosku.

W sytuacji, gdy do biura LGD wpłynie odwołanie Wnioskodawcy Zarząd LGD w porozumieniu z Przewodniczącym Rady ustala termin kolejnego posiedzenia Rady. Członkowie Rady zostają powiadomieni drogą telefoniczną, mailową lub w każdy inny skuteczny sposób najpóźniej w terminie 5 dni kalendarzowych przed planowanym terminem posiedzenia.

Po przeprowadzeniu procedury odwoławczej, w przypadku przyjęcia odwołania, Rada ponownie podejmuje uchwałę o wyborze w procedurze ponownej oceny operacji o zmienionym zakresie rzeczowym. Decyzja Rady jest w tym przypadku ostateczna. O swojej decyzji Rada informuje Wnioskodawcę na piśmie.

Niezwłocznie po zakończeniu procedury odwoławczej Rada za pośrednictwem biura LGD wysyła do Podmiotu Wdrażającego uchwały dotyczące ponownej oceny, zawierające informacje niezbędne do zgody na zmianę zakresu rzeczowego operacji.

Ww. procedura jest stosowana także przy ocenie możliwości zawarcia aneksu do umowy przyznania pomocy w sytuacji zmian w zakresie rzeczowym operacji.

5. Procedura zmiany kryteriów wyboru operacji.

W trakcie realizacji LSR możliwe będą zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji. Konieczność tych zmian może być spowodowana: 1) zmianą warunków społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, a tym samym analizy SWOT do której kryteria są adekwatne, 2) trudnościami w procesie wyboru zgłoszonymi przez członków Rady, 3) niemożnością osiągnięcia zakładanych wskaźników. Zalecenia zmiany kryteriów będą musiały znaleźć się w uchwale Rady. W przypadku stwierdzenia przez Radę Stowarzyszenia, że kryteria wyboru operacji nie przynoszą oczekiwanych rezultatów lub sytuacja obszaru objętego LSR zmieniła się w znaczącym stopniu, Rada Stowarzyszenia większością głosów przyjmie wniosek o dokonanie zmian w kryteriach.

Wniosek o zmiany kryteriów Rada Stowarzyszenia składa pisemnie Zarządowi Stowarzyszenia wraz z uzasadnieniem. Zarząd Stowarzyszenia przygotowuje projekt zmian w lokalnych kryteriach. Następnie zmiany te zostaną zgłoszone przez Zarząd Samorządowi Województwa (SW) odpowiedzialnemu za wdrażanie Osi 4 PROW. Pisemna akceptacja SW będzie skutkowałą wprowadzeniem nowych kryteriów oraz zmianami dokumentacji procedury wyboru operacji wdrażanych w ramach LSR. Nadzór nad procedurą zmian kryteriów będzie miała Rada Stowarzyszenia.

Procedury oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD oraz kryteriów wyboru operacji oraz procedury odwoławczej od wyników oceny Rady

/wersja tabelaryczna/

Etap	Osoba odpowiedzialna	Czynności	Wzory dokumentów
Informacja o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy oraz sposób naboru wniosków o przyznanie pomocy			
Informacja o możliwości składania wniosków o dofinansowanie	Pracownik Biura LGD	opracowanie treści ogłoszenia do prasy lokalnej, na tablice ogłoszeń w Biurze LGD oraz na stronę internetową LGD	wzór informacji o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy
Rozpoczęcie naboru, Przyjęcie wniosku	Pracownik biura LGD	Przyjęcie wniosku wraz z załącznikami	Wzór rejestru wniosków
		Rejestracja i nadanie numeru w rejestrze	
		Potwierdzenie przyjęcia wniosku na kopii wniosku. Potwierdzenie zawiera datę złożenia wniosku, godzinę, znak sprawy oraz jest opatrzone pieczęcią LGD i podpisane przez osobę przyjmującą wniosek.	
Zakończenie naboru wniosków	Pracownik biura LGD	Zamknięcie naboru wniosków zgodnie z datą i godziną podaną w ogłoszeniu .	
Procedura oceny operacji zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD oraz kryteriów wyboru operacji			
PO ZAKOŃCZENIU NABORU WNIOSKÓW, ALE NIE PÓŹNIEJ NIŻ 21 OD DNIA ZAKOŃCZENIA NABORU, WYKONANE ZOSTANĄ CZYNNOŚCI:			
Przygotowanie Posiedzenia Rady Stowarzyszenia	Członek Zarządu	Ustalenie terminu posiedzenia organu decyzyjnego LGD w konsultacji z Przewodniczącym Rady,	Wzór zawiadomienia o posiedzeniu Rady
	Pracownik biura LGD	Podanie do publicznej wiadomości poprzez stronę LGD wraz z listą złożonych wniosków. Przygotowanie i rozesłanie zawiadomień o posiedzeniu organu decyzyjnego wraz z informacją dotyczącą możliwości zapoznania się z materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami o przyznanie pomocy, które będą rozpatrywane	

		podczas posiedzenia.	
	Członek Zarządu	Podpisanie zawiadomień o posiedzeniu Rady Stowarzyszenia	
	Pracownik biura LGD	Przygotowanie dokumentacji na Posiedzenie Rady. Udostępnienie w biurze LGD oryginałów: złożonych wniosków o przyznanie pomocy oraz kart informacyjnych do wcześniejszego zapoznania się przez członków Rady przed posiedzeniem.	
	Pracownik biura LGD	Sporządzenie streszczenia wniosków o przyznanie pomocy.	Wzór karty informacyjnej operacji
	Członek Zarządu	Zatwierdzenie kart informacyjnych operacji.	
	Pracownik biura LGD	Przygotowanie materiałów dla osoby referującej streszczenia projektów pod kątem zgodności z LSR i kryteriami lokalnymi.	Kopie kart informacyjnych operacji + kopia załącznika dotyczącego oceny wg lokalnych kryteriów wyboru
Posiedzenie Rady Stowarzyszenia	Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców	Otwarcie posiedzenia. Przedstawienie porządku obrad. Sprawdzenia quorum. Powołanie komisji skrutacyjnej.	Wzór listy obecności
	Członkowie Rady	Podpisanie deklaracji bezstronności przez każdego z członków Rady. Podpisanie listy obecności	Wzór deklaracji poufności i bezstronności (zał. nr 1 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia)
	Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców	Przeprowadzenie procedury wyłączenia członka z udziału w ocenie operacji co do których dany członek nie może zachować zasady bezstronności.	
	Członek Zarządu/ pracownik biura	Prezentacja operacji przez Członka Zarządu/Pracownika Biura prezentującego dany wniosek na podstawie karty informacyjnej. Wnioski są omawiane w kolejności odpowiadającej ich kolejności wpływu do Biura LGD.	Kopie kart informacyjnych operacji + kopia załącznika dotyczącego oceny wg lokalnych kryteriów wyboru
	Członkowie Rady	Dyskusja. Głosowanie nad zgodnością operacji z LSR.	Wzór karty do głosowania nad zgodnością operacji z LSR (zał. nr 3 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia)
		Dyskusja. Głosowanie nad oceną operacji pod kątem zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru.	Wzór karty do oceny operacji wg lokalnych kryteriów LGD (zał. nr 3 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia)
	Komisja skrutacyjna	Obliczanie wyników głosowań, kontrola quorum, sporządzanie protokołu z posiedzenia Rady i	-

		uchwały	
	Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców/Sekretarz	Prowadzenie posiedzenia	
		Podpisanie protokołu i uchwał	
Zawiadomienie o wynikach oceny Rady	Pracownik biura LGD	Przygotowanie pism informujących o wynikach oceny dokonanej przez Radę, zawierających informację o: zgodności operacji z LSR albo jego niezgodności – wskazując przyczyny niezgodności; liczbie uzyskanych punktów w ramach tej oceny; możliwości złożenia odwołania od wyników tej oceny zgodnie z procedurą określoną w LSR	Wzór pisma informującego o wynikach wyboru
	Przewodniczący Rady	Podpisanie pism informujących o wynikach oceny dokonanej przez Radę.	
	Pracownik biura LGD	Rozesłanie pism informujących o wynikach wyboru	
		Ogłoszenie listy projektów ocenionych przez Radę.	Wzór listy ocenionych operacji przez Radę
NIEWŁOcznie PO DOKONANIU OCENY POD WZGLĘDEM ZGODNOŚCI Z LSR ORAZ SPEŁNIANIA LOKALNYCH KRYTERIÓW, LECZ NIE PÓŹNIEJ NIŻ W TERMINIE 45 DNI OD DNIA ZAKOŃCZENIA NABORU, WYKONANE ZOSTANĄ NASTĘPUJĄCE CZYNNOŚCI:			
Procedura odwołania od rozstrzygnięć Rady Stowarzyszenia	pracownik biura LGD	Przyjęcie odwołań od decyzji Rady złożone osobiście przez wnioskodawców w Biurze LGD –	Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji Wzór rejestru odwołań
		Zarejestrowanie odwołań w rejestrze odwołań	
		Przekazanie odwołań do ponownego rozpatrzenia Rady.	
		Przygotowanie i rozesłanie zawiadomień o posiedzeniu organu decyzyjnego wraz z informacją dotyczącą możliwości zapoznania się z materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z odwołaniami złożonymi przez Wnioskodawców, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia.	
	Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców	Otwarcie posiedzenia. Przedstawienie porządku obrad. Sprawdzenia quorum. Powołanie komisji skrutacyjnej.	
Członkowie Rady	Podpisanie listy obecności. Podpisanie deklaracji poufności lub bezstronności		
Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców	Przeprowadzenie procedury wyłączenia członka z udziału w ocenie operacji co do których dany członek nie może zachować zasady bezstronności.		
	Zreferowanie treści odwołań.		

		Głosowanie nad przyjęciem/odrzućeniem odwołania.	
	Członkowie Rady	Ponowne rozpatrzenie wniosków o przyznanie pomocy na operacje, których odwołania zostały przyjęte przez Radę.	
		Głosowanie nad zgodnością operacji z LSR.	Wzór karty do głosowania nad zgodnością operacji z LSR (zał. nr 2 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia)
		Głosowanie nad oceną operacji pod kątem zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru.	Wzór karty do oceny operacji wg lokalnych kryteriów LGD (zał. nr 3 do Regulaminu Rady Stowarzyszenia)
	Przewodniczący Rady lub jeden z jego Zastępców/ Sekretarz	Przygotowanie treści uchwał dotyczących: Listy operacji, które zostały wybrane, ustalając ich kolejność według liczby punktów uzyskanych w ramach oceny spełniania kryteriów lokalnych oraz Listy operacji, które nie zostały wybrane, uwzględniając wyniki oceny operacji dokonanej na skutek złożonych odwołań.	Wzory uchwał
Zawiadomienie o wynikach wyboru operacji przez Radę	Pracownik biura LGD	Przygotowanie i wysłanie pism o przyjęciu/odrzućeniu odwołania, rozpatrzeniu odwołania	Wzór pisma informującego o przyjęciu/odrzućeniu odwołania
		Przygotowanie i wysłanie pism o wybraniu lub niewybraniu	Wzór pisma informującego o wybraniu lub niewybraniu operacji do realizacji
		Zamieszczenie treści uchwał na stronie internetowej LGD łącznie z listą wybranych i niewybranych operacji do realizacji	
Przekazanie dokumentacji Instytucji Wdrażającej	Członek Zarządu/Pracownik Biura	LGD przekazuje właściwemu podmiotowi wdrażającemu listę wybranych i niewybranych operacji wraz z uchwałami Rady LGD i wszystkimi złożonymi wnioskami o przyznanie pomocy wraz z załącznikami.	

Procedury oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji przez LGD oraz kryteriów wyboru operacji oraz procedury odwoławczej od wyników oceny Rady Stowarzyszenia
/wersja graficzna/

Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego-Instytucja Wdrażająca/ARiMR- Agencja Płatnicza

Działania:

„Odnowa i rozwój wsi”
„Małe projekty”

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa- Agencja Płatnicza, Instytucja Wdrażająca

Działania:

„Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej”
„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

Wybór operacji o przyznaniu pomocy w ramach LSR z zachowaniem procedury odwoławczej

Przekazanie przez **biuro LGD** informacji wnioskodawcom o wyborze operacji do finansowania w ramach LSR

Składanie przez wnioskodawców w **biurze LGD** odwołań od rozstrzygnięć Rady

Przeprowadzenie przez **Radę** procedury odwoławczej

Przekazanie przez **biuro LGD** dokumentów podmiotowi wdrażającemu działania

Procedura oceny zgodności operacji z LSR i oceny operacji zgodnie z kryteriami wyboru operacji

Przeprowadzenie posiedzenia Rady przez **Przewodniczącego lub jednego z Zastępców**. Członkowie **Rady Stowarzyszenia** podpisują deklarację bezstronności

Prezentacja operacji przez **Członka Zarządu/ pracownika biura LGD** na podstawie wniosków i kart informacyjnych

Przeprowadzenie przez członków Rady dyskusji nad oceną zgodności z LSR i lokalnymi kryteriami wyboru, dokonanie oceny operacji poprzez wypełnienie kart i podjęcie uchwał

Przygotowania do posiedzenia Rady Stowarzyszenia

Zarząd LGD w porozumieniu z **Przewodniczącym Rady** ustala termin, miejsce i porządek posiedzenia Rady

Rozesłanie przez **biuro LGD** członkom Rady pisemnych zawiadomień o posiedzeniu Rady

Pracownicy **biura LGD** przygotowują karty informacyjne operacji

Biuro LGD podaje informację o posiedzeniu Rady, liście złożonych wniosków do wiadomości publicznej na stronie internetowej LGD

Nabór wniosków w biurze LGD

Biuro LGD ogłasza i informuje wnioskodawców o naborze wniosków

Składanie wniosków w **biurze LGD** przez wnioskodawców w ramach działań osi 3 oraz w ramach tzw. małych projektów wdrażanych w ramach LSR

Wydanie wnioskodawcom przez **biuro LGD** potwierdzenia złożenia wniosku

Ogłoszenie naboru wniosków przez Samorząd Województwa na wniosek LGD

Lokalne kryteria wyboru dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	<p>1. Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy: - mniej niż 30 tys. zł - 2 pkt. - od 30 tys. zł do 50 tys. zł – 1 pkt. - powyżej 50 tys. zł – 0 pkt.</p>	Ze względu na ograniczenia finansowe budżetu LGD preferowane będą projekty o mniejszej wartości dofinansowania.
	<p>2. Realizacja operacji przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów obszaru objętego LSR (maksymalnie 6pkt.) a) zasobów przyrodniczo-krajobrazowych – 0-2 pkt. b) zasobów historyczno-kulturowych – 0-2 pkt. c) lokalnych surowców, w tym produktów rolnych i leśnych – 0-2 pkt.</p>	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w mocnych stronach wykazano m.in. wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych poniemieckich, cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły. Jest to kryterium uzasadniające realizację operacji w ramach LSR.
	<p>3. Promocja obszaru LGD z wykorzystaniem logotypu LGD w realizacji operacji – 0-3 pkt.</p>	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	<p>4. W jakim stopniu realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu określonych w LSR 0-5 pkt.</p>	Ze względu na konieczność realizacji wskaźników określonych w LSR preferowane będą operacje, których przeprowadzenie w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia tych wskaźników. Najwyżej punktowane będą operacje, które przyczyniają się do osiągnięcia kilku wskaźników.
	<p>5. Operacja ma charakter innowacyjny - tak – 2 pkt - nie – 0 pkt.</p>	Kryterium adekwatne do SWOT, gdzie wskazano potrzebę poszukiwania innowacyjnych rozwiązań w kierunku rozwoju lokalnego obszaru objętego LSR. Innowacyjny tj. oparty na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, zakładający nowe rozwiązania dla rozwoju gospodarczego obszaru, rozwoju turystyki i produktów lokalnych, łączący zasoby przyrody, kultury, talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowanie organizacji i instytucji lokalnych, jak również służący integracji i aktywizacji społeczności lokalnej
	<p>6. Realizacja operacji ma charakter zintegrowany (maksymalnie 3 pkt.) a) zakłada współpracę różnych podmiotów – 0 lub 1 pkt. b) zakłada wykorzystanie różnych zasobów lokalnych – 0 lub 1 pkt. c) cele LSR realizowane w ramach operacji są spójne, uzupełniają się - 0 lub 1 pkt.</p>	Kryterium adekwatne do analizy SWOT z której wynika, iż na obszarze objętym LSR brakuje wspólnych, zintegrowanych działań, spójnych pod względem celów strategicznych, w których wykorzystane są zasoby lokalne, w tym doświadczenie i wiedza różnych podmiotów.
	<p>7. Wnioskodawca korzystał z doradztwa LGD - tak – 2 pkt. - nie – 0 pkt.</p>	Ze względu na dużą liczbę odmów przyznania pomocy preferowane będą projekty objęte doradztwem LGD, co ma wpłynąć na zwiększenie liczby podpisanych umów.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 23	
Minimalna wymagana średnia ilość punktów 12		

Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz opis operacji pod kątem lokalnych kryteriów wyboru dla działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” a także stosowne zaświadczenia, wypisy itp.

Lokalne kryteria wyboru dla działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	<p>1. Realizacja operacji spowoduje utworzenie (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 lub więcej miejsc pracy – 5pkt. - 2 miejsc pracy – 3 pkt. - 1 miejsca pracy – 1 pkt. 	<p>Ze względu na wzrastające koszty prowadzenia działalności rolniczej (wykazane w SWOT) wiele gospodarstw małych – niskotowarowych musi różnicować swoje dochody w celu podnoszenia jakości życia.</p> <p>Weryfikacja: bezpośredni zapis w wniosku lub biznesplanie (jeśli ten jest załącznikiem do wniosku).</p>
	<p>2. Realizacja operacji przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów obszaru objętego LSR (maksymalnie 6 pkt.)</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zasobów przyrodniczo-krajobrazowych – 0-2 pkt. b) zasobów historyczno-kulturowych – 0-2 pkt. c) lokalnych surowców, w tym produktów rolnych i leśnych – 0-2 pkt. 	<p>Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w mocnych stronach wykazano m.in. wiele cennych zasobów historyczno-kulturowych, obiektów dziedzictwa historycznego m.in. obiektów sakralnych, pałaców, budynków gospodarczych poniemieckich, cenne zasoby przyrodniczo-krajobrazowe Doliny Dolnej Wisły, obfitość lokalnych surowców rolnych i leśnych, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły. Jest to kryterium uzasadniające realizację operacji w ramach LSR.</p>
	<p>3. Promocja obszaru LGD z wykorzystaniem logotypu LGD w realizacji operacji – 0-3 pkt.</p>	<p>Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.</p>
	<p>4. W jakim stopniu realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu określonych w LSR 0-5 pkt.</p>	<p>Ze względu na konieczność realizacji wskaźników określonych w LSR preferowane będą operacje, których przeprowadzenie w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia tych wskaźników. Najwyżej punktowane będą operacje, które przyczyniają się do osiągnięcia kilku wskaźników.</p>
	<p>5. Operacja ma charakter innowacyjny</p> <ul style="list-style-type: none"> - tak – 2 pkt - nie – 0 pkt. 	<p>Kryterium adekwatne do SWOT, gdzie wskazano potrzebę poszukiwania innowacyjnych rozwiązań w kierunku rozwoju lokalnego obszaru objętego LSR. Innowacyjny tj. oparty na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, zakładający nowe rozwiązania dla rozwoju gospodarczego obszaru, rozwoju turystyki i produktów lokalnych, łączący zasoby przyrody,</p>

		kultury, talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowanie organizacji i instytucji lokalnych, jak również służący integracji i aktywizacji społeczności lokalnej
	6. Realizacja operacji ma charakter zintegrowany (maksymalnie 3 pkt.) a) zakłada współpracę różnych podmiotów - 1 pkt. b) zakłada wykorzystanie różnych zasobów lokalnych - 1 pkt. c) cele LSR realizowane w ramach operacji są spójne, uzupełniają się – 1 pkt.	Kryterium adekwatne do analizy SWOT z której wynika, iż na obszarze objętym LSR brakuje wspólnych, zintegrowanych działań, spójnych pod względem celów strategicznych, w których wykorzystane są zasoby lokalne, w tym doświadczenie i wiedza różnych podmiotów.
	7. Wnioskodawca korzystał z doradztwa LGD - tak – 2 pkt. - nie – 0 pkt.	Ze względu na dużą liczbę odmów przyznania pomocy preferowane będą projekty objęte doradztwem LGD, co ma wpłynąć na zwiększenie liczby podpisanych umów.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 26	
	Minimalna wymagana średnia ilość punktów 13	
	Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, biznes plan będący załącznikiem do wniosku oraz opis operacji pod kątem lokalnych kryteriów wyboru w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw a także stosowne zaświadczenia	

Lokalne kryteria wyboru dla działania „Odnowa i rozwój wsi”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
	1. Promocja obszaru LGD z wykorzystaniem logotypu LGD w realizacji operacji -0-3 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	2. Wnioskodawca realizował dotychczas ze środków zewnętrznych (innych niż własne): - Powyżej 3 projektów - 3 pkt. - 2-3 projekty - 2 pkt. - 1 projekt - 1 pkt. - Żadnego projektu - 0 pkt.	Ze względu na sprawne zarządzanie LSR preferuje wnioskodawców doświadczonych w obszarach, których dotyczą projekty, zapewniających sprawną i z dużym prawdopodobieństwem skuteczną realizację projektów. Weryfikacja na podstawie umowy o dofinansowanie projektu.
	3. Realizacja operacji przyczyni się do zwiększenia dostępu mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej –0- 3 pkt.	W analizie SWOT wskazano jako słaba stronę i poważny problem m.in. słaby dostęp mieszkańców do infrastruktury społecznej, kulturalnej i rekreacyjnej, niewystarczająca ilość obiektów sportowych, mała ilość i jakość placów zabaw, miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, Zły stan techniczny obiektów placówek opieki zdrowotnej w gminach Dąbrowa Chełmińska i Pruszcz, Mała ilość przedszkoli w gminach. Jest to kryterium uzasadniające realizację operacji w ramach LSR.
	4. W jakim stopniu realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu określonych w LSR 0-5 pkt.	Ze względu na konieczność realizacji wskaźników określonych w LSR preferowane będą operacje, których przeprowadzenie w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia tych wskaźników. Najwyżej punktowane będą operacje, które przyczyniają się do osiągnięcia kilku

		wskaźników.
	5. Operacja ma charakter innowacyjny - tak – 2 pkt - nie – 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT, gdzie wskazano potrzebę poszukiwania innowacyjnych rozwiązań w kierunku rozwoju lokalnego obszaru objętego LSR. Innowacyjny tj. oparty na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, zakładający nowe rozwiązania dla rozwoju gospodarczego obszaru, rozwoju turystyki i produktów lokalnych, łączący zasoby przyrody, kultury, talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowanie organizacji i instytucji lokalnych, jak również służący integracji i aktywizacji społeczności lokalnej.
	1. Realizacja operacji ma charakter zintegrowany (maksymalnie 3 pkt.) a) zakłada współpracę różnych podmiotów – 0 lub 1 pkt. b) zakłada wykorzystanie różnych zasobów lokalnych – 0 lub 1 pkt. c) cele LSR realizowane w ramach operacji są spójne, uzupełniają się - 0 lub 1 pkt.	Kryterium adekwatne do analizy SWOT z której wynika, iż na obszarze objętym LSR brakuje wspólnych, zintegrowanych działań, spójnych pod względem celów strategicznych, w których wykorzystane są zasoby lokalne, w tym doświadczenie i wiedza różnych podmiotów.
	7. Wnioskodawca korzystał z doradztwa LGD - tak – 2 pkt. - nie – 0 pkt.	Ze względu na dużą liczbę odmów przyznania pomocy preferowane będą projekty objęte doradztwem LGD, co ma wpłynąć na zwiększenie liczby podpisanych umów.
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 21	
	Minimalna wymagana średnia ilość punktów 11	
	Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, załącznik „Opis operacji pod kątem lokalnych kryteriów wyboru dla działania „Odnowa i rozwój wsi” oraz inne zaświadczenia	

Lokalne kryteria wyboru dla działania „Małe projekty”

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Adekwatność do SWOT/uzasadnienie
	1. Promocja obszaru LGD z wykorzystaniem logotypu LGD w realizacji operacji- 0-3 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach wykazano m.in. brak lokalnej, jednolitej marki (powszechnie rozpoznawalnego logotypu) identyfikującej obszar, słaba promocja obszaru LGD, gmin i miejscowości, Słaby dostęp do Internetu i małe umiejętności wykorzystania IT do rozwoju lokalnych społeczności i inicjatyw, brak koordynacji działań pomiędzy partnerami lokalnymi w gminach.
	2. Status członka LGD (na dzień składania wniosku) - wnioskodawca jest członkiem LGD powyżej 6 m-cy – 3 pkt. - wnioskodawca jest członkiem LGD mniej niż 6 m-cy (włącznie) 1 pkt. - wnioskodawca nie jest członkiem LGD– 0 pkt.	Kryterium adekwatne do SWOT gdzie w słabych stronach czytamy: „Niski poziom przynależności do organizacji społecznych, pozarządowych i innych form życia społeczeństwa obywatelskiego”. Wiele osób zapisuje się w poczet członków organizacji ale nie uczestniczy w życiu stowarzyszenia i przez to traci członkostwo. Chcemy premiować tych członków, którzy dłużej są z nami.

	<p>3. Realizacja operacji przyczyni się do tworzenia , rozwoju lub promocji produktów lub usług opartych na lokalnych zasobach(maksymalnie 5 pkt):</p> <p>a) przyrodniczych (0 lub 1 pkt), b) kulturowych (od 0 do 2 pkt) lub c) historycznych (od 0 do 2 pkt),</p>	<p>Ze względu na wykazane w SWOT mocne strony: Bogactwo lokalnych produktów kulinarnych, rękodzielniczych i rzemiosła, odradzające się tradycje sadownictwa i pszczelarstwa w Dolinie Dolnej Wisły, preferuje się projekt służące rozwojowi lokalnych produktów Zakola Dolnej Wisły które budują pozytywny wizerunek LGD, przyczyniają się do podtrzymywania tradycji i obyczajów oraz powodują dywersyfikację dochodów mieszkańców. Jednocześnie zauważamy w SWOT: małą ilość producentów zainteresowanych procesem tworzenia, rozwoju i promocji lokalnych produktów. Jest to kryterium uzasadniające realizację operacji w ramach LSR.</p>
	<p>4. W jakim stopniu realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu określonych w LSR 0-5 pkt.</p>	<p>Ze względu na konieczność realizacji wskaźników określonych w LSR preferowane będą operacje, których przeprowadzenie w znacznym stopniu przyczyni się do osiągnięcia tych wskaźników. Najwyżej punktowane będą operacje, które przyczyniają się do osiągnięcia kilku wskaźników.</p>
	<p>5. Operacja ma charakter innowacyjny</p> <ul style="list-style-type: none"> - tak – 2 pkt. - nie – 0 pkt. 	<p>Kryterium adekwatne do SWOT, gdzie wskazano potrzebę poszukiwania innowacyjnych rozwiązań w kierunku rozwoju lokalnego obszaru objętego LSR. Innowacyjny tj. oparty na zasobach trzech sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego, zakładający nowe rozwiązania dla rozwoju gospodarczego obszaru, rozwoju turystyki i produktów lokalnych, łączący zasoby przyrody, kultury, talentów i tradycji ludzkich, a także zaangażowanie organizacji i instytucji lokalnych, jak również służący integracji i aktywizacji społeczności lokalnej.</p>
	<p>6. Realizacja operacji ma charakter zintegrowany (maksymalnie 3 pkt.)</p> <p>a) zakłada współpracę różnych podmiotów – 0 lub 1 pkt. b) zakłada wykorzystanie różnych zasobów lokalnych – 0 lub 1 pkt. c) cele LSR realizowane w ramach operacji są spójne, uzupełniają się - 0 lub 1 pkt.</p>	<p>Kryterium adekwatne do analizy SWOT z której wynika, iż na obszarze objętym LSR brakuje wspólnych, zintegrowanych działań, spójnych pod względem celów strategicznych, w których wykorzystane są zasoby lokalne, w tym doświadczenia i wiedza różnych podmiotów.</p>
	<p>7. Wnioskodawca korzystał z doradztwa LGD</p> <ul style="list-style-type: none"> - tak – 2 pkt. - nie – 0 pkt. 	<p>Ze względu na dużą liczbę odmów przyznania pomocy preferowane będą projekty objęte doradztwem LGD, co ma wpłynąć na zwiększenie liczby podpisanych umów.</p>
	Maksymalna SUMA PUNKTÓW 23	
	Minimalna wymagana średnia ilość punktów 12	
<p>Źródła weryfikacji: wniosek o dofinansowanie, załącznik „Opis operacji pod kątem lokalnych kryteriów dla działania „Małe projekty” stosowne zaświadczenia, uchwała zarządu o przyjęciu członków.</p>		

X. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.

Budżet Lokalnej Grupy Działania dzieli się na dwie zasadnicze części – środki dla mieszkańców obszaru LGD na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju tj. działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Odnowa i rozwój wsi” oraz małe projekty, a także druga część budżetu będzie w bezpośredniej dyspozycji LGD na projekty współpracy z innymi LGD, na aktywizację mieszkańców i promocję regionu oraz na bieżącą działalność LGD.

Budżet LGD będzie naliczany według liczby mieszkańców na stałe zameldowanych na obszarze według zasady: **Liczba mieszkańców x 148 zł = 27 574 * 148,00 = 4 080 952 ,00**

**Stan liczby mieszkańców z danych GUS na dzień 31.XII.2006*

4.1.Pomoc na działania odpowiadające celom osi 3 (Różnicowanie, Odnowa, Mikroprzedsiębiorstwa) oraz „małe projekty”	4.2. Projekty współpracy	4.3.1.Koszty bieżące LGD	4.3.2.Aktywizacja i nabywanie umiejętności	Razem działania
Liczba mieszkańców * 116 zł	Liczba mieszkańców * 3 zł	Maksymalnie 15% całości budżetu	Maks. na 4.3. = liczba mieszkańców * 29 zł = 4.3.2.	Liczba mieszkańców * 148 zł
3 198 584,00 zł	82 722,00 zł	612 122,20	187 523,80 zł	4 080 952 ,00 zł

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

cele ogólne	Cele szczegółowe	przedsięwzięcia	Wartość operacji w ramach LSR (w zł)				razem	Wartość operacji w ramach LSR (w zł)	
			4.1.3 Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	4.1.3 Odnowa i rozwój wsi	4.1.3 Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	4.1.3. Małe projekty		4.2.1 Projekty współpracy	4.3.1 nabywanie umiejętności i aktywizacja
Cel ogólny 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	Cel szczegółowy 1.1 Stworzenie warunków do rozwoju bogatej i atrakcyjnej oferty turystycznej	NR I NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I ESTETYKA WSI	0,00	200 000,00	230000,00	200 000,00		0,00	0,00
	Cel szczegółowy 1.2 Ochrona i promocja dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego	NR II EDUKACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	0,00	0,00	0,00	100 000,00		0,00	100 000,00
Cel ogólny 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych	Cel szczegółowy 2.2. Rozwój tożsamości społeczno-kulturowej mieszkańców wsi	NR III ANIMACJA KULTURALNA I SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW ZAKOLA WISŁY	0,00	0,00	0,00	70 000,00		0,00	30 000,00
	Cel szczegółowy 2.1 Tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi	NR IV NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA, KULTUROWA, SPORTOWA I REKREACYJNA	0,00	2016700,00	0,00	200 000,00		0,00	0,00
	Cel szczegółowy 2.3. Wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru LGD	NR VI OBSZAR LGD SPRZYJAJĄCY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	73300,00	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00
Cel ogólny 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły	Cel szczegółowy 3.1 Promocja, wsparcie produkcji i przetwórstwa produktów opartych na lokalnych zasobach i tradycji	NR V DROGA TRADYCJI I SMAKU ZAKOLA DOLNEJ WISŁY	0,00	0,00	0,00	108 584,00		82 722,00	57 523,80

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

Wartość operacji w ramach LSR	73300,00	2216700,00	230000,00	678 584,00	3 198 584,00	82 722,00	187 523,80
--------------------------------------	-----------------	-------------------	------------------	-------------------	---------------------	------------------	-------------------

XI. Opis procesu przygotowania i konsultowania Lokalnej Strategii Rozwoju

Niniejszy dokument jest aktualizacją ZSROW stworzonej w 2006 roku. Podstawowym narzędziem w procesie budowy ZSROW były warsztaty planowania strategicznego. Odkonano 7 warsztatów jednodniowych w dniach 17.01.2006 w Kijewie Królewskim, 26.01.2006 w Dąbrowie Chełmińskiej, 16.02.2006 w Watorowie gm. Kijewo Królewskie, 23.02.2006 w Unisławiu, 28.02.2006 w Pruszczu, 10.03.2006 w Czarzu gm. Dąbrowa Chełmińska, 22.03.2006 w Przysieku.

Od początku dało się zauważyć dobrą współpracę partnerską pomiędzy przedstawicielami samorządu lokalnego a sektorem społeczno-gospodarczym. Szczególnie duże zaangażowanie wykazały gminy, które wyznaczyły koordynatorów gminnych ds. Programu Leader, którzy zajęli się zarówno sprawami organizacyjnymi, jak merytorycznymi, tj. pracą nad tworzeniem ZSROW, zwłaszcza w części diagnostycznej. Od początku do prac dołączyli także przedstawiciele Kujawsko - Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego Oddział w Przysieku, którzy przeprowadzili cykl warsztatów ze społecznością lokalną. Efektem tych warsztatów oraz cyklu spotkań zespołu roboczego jest niniejsza strategia, która zawiera w sobie elementy wypracowane w poszczególnych grupach tematycznych, reprezentowanych przez poszczególne sektory. Za ważną dla nas zasadę uznaliśmy, by do analizy jednego tematu zaangażować różnych ludzi, o różnych punktach widzenia i różnych funkcjach, tak, aby nasze rozwiązania i pomysły były jak najbardziej twórcze i innowacyjne. Zależało nam na nowej jakości w rozwiązywaniu problemów na wsi, na wieloaspektowym spojrzeniu na dany problem.

Podobne podejście zostało zastosowane do aktualizacji dokumentu. Przeprowadzono cykl spotkań zarówno w gronie członków stowarzyszenia (wzięło udział ok. 70 osób) jak i w grupach roboczych kilkuosobowych. Spotkania miały miejsce w Unisławiu (11.02.2008), w Dąbrowie Chełmińskiej (25.02.2008), w Ostromecku (5.03.2008) oraz Kijewo Królewskie (13.03.2008).

W pracach warsztatowych udział wzięli przedstawiciele reprezentujących poszczególne sektory:

✓ SEKTOR SPOŁECZNY:

- Towarzystwo Przyjaciół Dolnej Wisły,
- Towarzystwo Rozwoju Gminy Pruszcz,

- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie,
 - Stowarzyszenie „Pierwiosnek” z Trzebcza Szlacheckiego,
 - „Klub Przyjaciół Brzozowa” (gmina Kijewo Królewskie),
 - Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Grzybna i Gminy Unisław „Podkowa”,
 - Unisławskie Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych "Światowid",
 - Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej,
 - Koła Gospodyń Wiejskich,
 - Stowarzyszenie „Aktywna Młodzież”,
 - Unisławskie Towarzystwo Historyczne,
 - Towarzystwo Oświatowe "Od Nowa"
- ✓ **SEKTOR GOSPODARCZY** (organizacje przedsiębiorców i pracodawców, związki zawodowe, samorządy zawodowe):
- "ADRIANA - AVIATON " Spółka z o.o. w Kosowiznie
- ✓ **SEKTOR PUBLICZNY:**
- Kujawsko-pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Minikowie Oddział w Przysieku,
 - Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego z siedzibą w Świeciu,
 - Urząd Gminy w Dąbrowie Chełmińskiej,
 - Urząd Gminy w Kijewie Królewskim,
 - Urząd Gminy w Pruszczu,
 - Urząd Gminy w Unisławiu,
 - Gminne Centrum Informacji w Pruszczu,
 - Biuro Porad Obywatelskich w Kijewie Królewskim,
 - Gminny Ośrodek Kultury w Unisławiu.

Członkowie Stowarzyszenia pracowali nad założeniami do LSR w sposób aktywny przy wsparciu animatora partnerstw lokalnych. Głównym zadaniem grupy było opracowanie diagnozy obszaru za pomocą analizy SWOT, zdiagnozowanie problemów oraz określenie celów strategicznych LSR. Następnie w 4 grupach tematycznych liderzy opracowywali cele szczegółowe i rodzaje przedsięwzięć potrzebne do osiągnięcia celów i wizji rozwoju.

Porównując sytuację obszaru LGD sprzed 2 lat i zmiany, jakie zaszły w gospodarce, w społeczności lokalnej, dostrzegamy potrzebę aktualizacji strategii co dwa lata poprzez aktualizację danych oraz przegląd celów szczegółowych i planowanych przedsięwzięć. Za aktualizację strategii odpowiedzialna będzie Rada i Zarząd LGD.

XII. Opis procesu wdrażania i aktualizacji LSR

Lokalna Strategia Rozwoju będzie wdrażana po podpisaniu umowy z Samorządem Województwa przez władze lokalnej grupy po pozytywnej weryfikacji w konkursie na wybór lokalnych grup działania województwa Kujawsko-Pomorskiego. Grupa planuje szeroką kampanię informacyjną i szkoleniową z zakresu działań Osi 3 PROW oraz wsparcia eksperckiego dla beneficjentów, co przyczyni się do zainteresowania beneficjentów celami strategii LGD i planowania projektów zgodnych z LSR.

Stowarzyszenie w szczególności Zarząd i Biuro, będzie dbało o to, by proces wdrażania LSR odbywał się z jak najszerszym udziałem partnerów i całej społeczności lokalnej. Temu celowi służyć będzie przede wszystkim zasada pełnej jawności działania LGD, która w szczególności będzie dotyczyć polityki informacyjnej prowadzonej w sposób zapewniający szerokie upowszechnienie informacji na temat LGD i realizowanych przez nią działań. Przewiduje się w tym zakresie wykorzystanie różnych wzajemnie dopełniających się środków i metod komunikacji społecznej, w szczególności poprzez:

- internet (strona internetowa LGD oraz strony członków LGD)
- materiały promocyjne (ulotki, foldery, plakaty)
- prezentacje na łamach prasy i w TV
- prezentacje LSR na sesjach Rad Gmin i zebraniach wiejskich
- tablice ogłoszeń
- okólniki (kurendy) gminne
- imprezy dla mieszkańców promujące działalność LGD.

Podczas procedury wdrażania LSR będzie prowadzony monitoring wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania LSR na rozwój obszaru. Wyniki monitoringu w postaci raportów **rocznych** będą przedstawiane Radzie LGD i będą podstawą do aktualizacji LSR. Decyzja o aktualizacji zostanie podjęta na wspólnym posiedzeniu Zarządu i Rady. W tym celu zostanie powołany zespół składający się z reprezentantów Zarządu i Rady oraz innych członków LGD, który wypracuje harmonogram aktualizacji LSR. Informacja o zamiarze aktualizacji zostanie skonsultowana z Samorządem Województwa, z którym zostanie podpisana umowa na wdrażanie LSR. pozytywna opinia SW będzie podstawą do rozpoczęcia procesu konsultacji społecznych. Planuje się aktualizację LSR poprzez przeprowadzenie warsztatów z udziałem

mieszkańców i dokonanie weryfikacji realizowanych przedsięwzięć. W sytuacji, gdy zmiany będą znaczące, analizie poddane zostaną jeszcze cele szczegółowe LSR. Za aktualizację LSR odpowiadać będzie zespół ekspertów powołany i nadzorowany przez Zarząd LGD.

Wszelkie informacje o postępach z realizacji LSR, aktualizacji LSR będą przekazywane członkom LGD na Walnych Zebraniach oraz opinii społecznej poprzez stronę internetową i lokalne media oraz spotkania z mieszkańcami. Najistotniejszą sprawą będzie informowanie mieszkańców o możliwości pozyskania środków na projekty w ramach LSR. Planuje się od 2009 roku szeroką kampanię szkoleniową, w szczególności skierowaną do potencjalnych beneficjentów działań: „Odnowa i rozwój wsi”, „Małe projekty”, „Różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. LGD Zakole planuje kampanię szkoleniową finansowaną ze środków zewnętrznych, konferencję inauguracyjną oraz wystawianie stoisk promocyjnych na imprezach plenerowych w poszczególnych gminach (np. na Świącie Gminy, Dożynkach). W czasie tych imprez będą kolportowane materiały promocyjne i informacyjne.

XIII. Zasady i sposób dokonywania oceny własnej

Działalność każdego partnerstwa powinna być na bieżąco monitorowana i poddawana autoewaluacji (samoocenie) w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działania. Bardzo ważne jest powracanie do celów wspólnego działania założonych na początku budowania grupy partnerskiej i uświadamianie sobie wspólnych wartości. Dzięki temu w większym stopniu grupa będzie realizować potrzeby społeczności i obszaru, dla rozwoju którego działa. Wspólne działanie trzech sektorów jest dużą szansą na realizację zasad zrównoważonego rozwoju lokalnego. Środki finansowe pozyskiwane wspólnymi siłami przez najważniejszych aktorów życia społecznego danego obszaru mogą przyspieszyć rozwój gospodarczy i wpłynąć na ogólną poprawę jakości życia danej społeczności lokalnej.

Lokalna Grupa Działania prowadzi i zamierza kontynuować proces ewaluacji, tj. oceny zarówno wydolności organizacyjnej LGD, jak i poszczególnych projektów przez nią realizowanych.

Ewaluacja w szczególności dotyczy przyjętej przez grupę strategii, ponieważ konieczne jest monitorowanie i ocenianie postępów realizacji strategii, przyjętych rozwiązań (działań) oraz osiągania określonych celów. Ewaluacje przeprowadza się w celu ustalenia efektywności pomocy strukturalnej Wspólnoty oraz w celu oszacowania jej oddziaływania w odniesieniu do celów, a także analizy wpływu na specyficzne problemy strukturalne.

Monitorowanie prowadzone przez organizację odnosi się do procesu systematycznego zbierania i analizowania danych ilościowych i jakościowych danych na temat projektu w aspekcie finansowym i rzeczowym, w celu zgodności działania z założonymi celami. Dotyczy to głównie monitorowania **wskaźników produkty, rezultatu i oddziaływania w poszczególnych celach LSR oraz** harmonogramu i budżetu LSR. Ewaluacja idzie dalej – jest oceną jakości podejmowanych działań, mocnych i słabych stron działania.

Są różne rodzaje i narzędzia ewaluacji. Grupa planuje przede wszystkim proces samoewaluacji w celu systematycznego podnoszenia jakości swoich działań i usług.

Ewaluacja jest dla LGD:

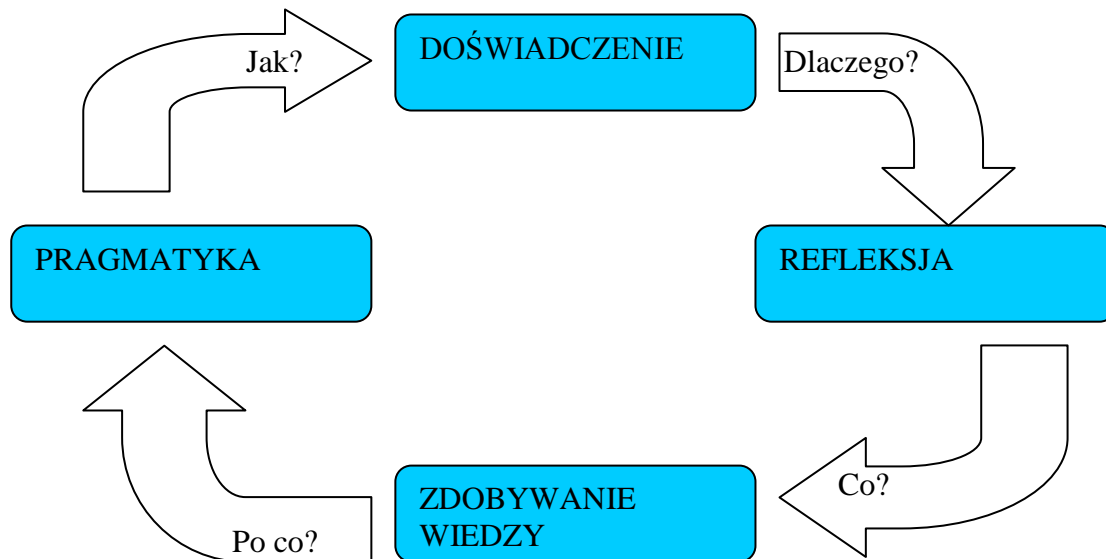
- Użyteczna do badania potrzeb beneficjentów;
- Narzędziem wspomagającym proces podejmowania decyzji;
- Użyteczna w celu podnoszenia skuteczności i użyteczności podejmowanych działań;
- Użyteczna do oceny słabych i mocnych stron projektu;
- Sygnałem pojawiających się problemów;
- Użyteczna przy określaniu zgodności rezultatów projektów z założonymi celami.

Ewaluacja jest ważnym elementem organizacji uczącej się a taką organizacją jest LGD jako młoda organizacja, poszukująca wciąż nowych rozwiązań do skutecznego działania. Organizacja ucząca się jest „organizacją wykorzystującą ludzkie zaangażowanie i możliwości uczenia się na wszystkich ich szczeblach” (*P.M. Senge: Piąta dyscyplina. Teoria i praktyka organizacji uczących się., Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2000, str. 17.*) Celem takiej organizacji jest

zapewnienie rozwoju wszystkim pracownikom, niezależnie od zajmowanego przez nich stanowiska. Każda osoba pracująca w organizacji uczącej się jest ekspertem.

Peter Senge, znawca w sprawach związanych z organizacją uczącą się, zaproponował model uczenia się organizacji w oparciu o dokonania naukowe Davida Kolba.

Rysunek: Cykl Kolba.

Żeby się nauczyć – zdobywać wiedzę umożliwiającą podejmowanie w krótszym czasie lepszych jakościowo decyzji - dana jednostka musi przejść wszystkie cztery fazy cyklu. Można go rozpocząć w dowolnym punkcie. Są osoby, które preferują najpierw zapoznanie się z teorią (faza zdobywania wiedzy), później zastanawiają się nad jej użytecznością (pragmatyka), następnie stosują ją w praktyce (doświadczenie) i wyciągają wnioski (refleksja). Podobna sytuacja ma miejsce w uczeniu się organizacji.

Ważnym narzędziem uczenia się organizacji jest proces autoewaluacji, która przyczynia się do:

- Potwierdzenia słuszności ustalonych wcześniej działań (np. potwierdzenie dobrze określonego problemu, dobrze zdefiniowanego celu, itp.);
- Sprawniejszego planowania dotyczącego min. wprowadzenia nowych rodzajów usług, zwiększenia zatrudnienia w okresach wzmożonej aktywności, określenie z wyprzedzeniem trudności mogących mieć niekorzystny wpływ na jakość usług, itp.;
- Zidentyfikowania i poprawienia podejrzewanych błędów;
- Optymalnego wykorzystania środków: czasu pracy, umiejętności ludzkich, lokalu, sprzętu i pieniędzy;
- Informowania pracowników organizacji i ochotników o oczekujących ich zadaniach;
- Motywowania pracowników poprzez włączenie w proces autoewaluacji oraz uświadomienie im, jaki wpływ na odbiorców mają ich działania i jakie są efekty ich pracy.

W LGD Zakole Dolnej Wisły planuje się prowadzenie autoewaluacji głównie za pomocą analizy SWOT. Analiza otoczenia zewnętrznego i możliwości organizacyjnych stanowi wyjściowy punkt do wyboru strategii działania. Pozwala uzmysłowić członkom grupy, jakie są realne możliwości organizacji i na jakie trudności może napotkać w działaniu. Zbadaniu należy poddać sytuację wewnętrzną organizacji, jak i czynniki oddziałujące z zewnątrz.

Matryca służąca przeprowadzeniu analizy SWOT LGD

	Cechy POZYTYWNE	Cechy NEGATYWNE
Czynniki WEWNĘTRZNE	<p>Mocne strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie są zalety Twojej/Twojej organizacji? Co robisz dobrze? • Rozważ odpowiedzi na powyższe pytania z Twojego punktu widzenia oraz z punktu widzenia innych osób zaangażowanych w Partnerstwo. • Nie bądź skromny, bądź realistyczny. • Jeżeli będziesz miał z tym trudności – wypisz najpierw Twoje/Twojej organizacji/Partnerstwa cechy charakterystyczne – niektóre z tych cech będą z pewnością silnymi stronami. <p>Przykład: mocną stroną może być zgrani i lubiący ze sobą pracować zespół.</p>	<p>Słabe strony:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co jest robione niedobrze? Co może być usprawnione? • Rozważ odpowiedzi na powyższe pytania z Twojego punktu widzenia oraz z punktu widzenia innych osób zaangażowanych w Partnerstwo. • Bądź realistyczny i stań twarzą w twarz z faktami (nawet nieprzyjemnie dla Ciebie brzmiącymi). <p>Przykład: słabą stroną może być brak właściwej koordynacji działań podejmowanych przez członków Partnerstwa.</p>
Czynniki ZEWNĘTRZNE Szanse:	<p>Szanse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gdzie są pola największych szans dla Ciebie/ Twojej organizacji/Partnerstwa? Jakie są ciekawe trendy w otoczeniu? • Szanse, które możesz wykorzystać, mogą pochodzić z szans: <ul style="list-style-type: none"> – stworzonych przez technologię i rynek zarówno w skali mikro, jak i makro; – stworzonych przez politykę gospodarczą i finansową rządu, które dotyczą dziedziny, w której działasz; – wynikających ze struktury rynku pracy, struktury społeczeństwa, zmian w stylu życia społeczeństwa, wzorów społecznych, lokalnych wydarzeń itd. <p>Przykład: szansą, którą można wykorzystać, jest zainteresowanie lokalnych mediów pracami Partnerstwa.</p>	<p>Zagrożenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jakie przeszkody napotykasz? Czy zmieniają się wymagania dotyczące twojej pracy, produktu, usługi? • To, co w pewnych sytuacjach jest szansą, w innych może być zagrożeniem (patrz wyżej). <p>Przykład: Zagrożeniem może być zmiana władz lokalnych po wyborach.</p>

Matryca mierników służąca przeprowadzeniu oceny własnej LGD

Nazwa miernika	Informacja dostarczana za pomocą miernika z punktu widzenia wdrażania i aktualizacji LSR
liczba projektów zgłaszanych przez podmioty lokalne w kolejnych okresach wdrażania	<ul style="list-style-type: none"> • poziom wypromowania Lokalnej Strategii Rozwoju wśród podmiotów lokalnych, • dostosowanie LSR do oczekiwań lokalnych podmiotów
jakość merytoryczna i techniczna zgłaszanych projektów	<ul style="list-style-type: none"> • poziom przygotowania lokalnych podmiotów do właściwego opracowywania projektów, • określenie głównych trudności podmiotów lokalnych we właściwym przygotowaniu projektów, a co za tym idzie dostosowanie rodzaju udzielanego wsparcia do realnych potrzeb,
poziom osiągnięcia efektów w ramach realizowanych operacji (projektów zgłaszanych przez beneficjentów) – planowany poziom ustalany każdorazowo w przypadku konkretnych operacji	<ul style="list-style-type: none"> • weryfikacja tempa i jakości wdrażania operacji,
wartość wkładu własnego podmiotów lokalnych	<ul style="list-style-type: none"> • stopień uaktywnienia finansowych i pozafinansowych potencjałów znajdujących się w dyspozycji podmiotów lokalnych,
liczba beneficjentów pośrednich i bezpośrednich realizowanych projektów (zakładana i rzeczywista)	<ul style="list-style-type: none"> • społeczna i gospodarcza rozległość oddziaływania LSR,
poziom realizacji celów szczegółowych (a co za tym idzie celów ogólnych, na które cele szczegółowe się składają) – cele szczegółowe zostały sformułowane w formie mierzalnej co pozwala na ich bezpośrednią kontrolę	<ul style="list-style-type: none"> • stopień zbieżności podejmowanych działań wdrożeniowych z realnymi potrzebami rozwojowymi obszaru wyrażającymi się w celach LSR, • określenie tempa zmian na obszarze, • określenie skuteczności podejmowanych działań strategicznych,
efektywność realizacji projektu (stosunek wyniku użytecznego do poniesionych kosztów)	<ul style="list-style-type: none"> • określenie efektywności poszczególnych projektów, • wnioski na temat warunków efektywności projektów realizowanych w ramach LSR (np. rodzaj projektu, beneficjenci, efektywność udzielonego wsparcia itp.),
szybkość udzielania wsparcia beneficjentom	<ul style="list-style-type: none"> • określenie sprawności funkcjonowania struktur LGD.

Przedstawione grupy mierników wynikają z przyjętej procedury monitorowania i wdrażania strategii. Sposób dokonywania oceny (ewaluacji) pozwoli na:

- uaktualnianie strategii do potrzeb podmiotów lokalnych i warunków rozwoju obszaru,
- doskonalenia operacji wynikających ze strategii,
- doskonalenia działań techniczno-organizacyjnych na rzecz wdrażania strategii.

Przyjmuje się, że na Zarządzie spoczywa obowiązek gromadzenia informacji dotyczących mierników oznaczonych w powyższej tabeli

Z kolei beneficjenci zgłaszający i wdrażający operacje (projekty) zobowiązani są do dostarczania wiarygodnych informacji niezbędnych do szacowania mierników oznaczonych w powyższej tabeli za pomocą ankiety monitorującej.

Interpretacja dostarczonych informacji oraz wyciąganie z nich odpowiednich wniosków na temat wdrażania bądź potrzeby aktualizacji LSR będzie ważnym narzędziem ewaluacji strategii. Ewaluacja własna LGD będzie prowadzona przez zespół ekspertów powołany przez Zarząd LGD spośród jej członków i pracowników.

XIV. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR

Przy opracowaniu niniejszego rozdziału uwzględniono m.in. następujące dokumenty:

1. Narodowa Strategia Spójności na lata 2007–2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007 r.
2. Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2006 r., Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 listopada 2006 r.
3. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007 – 2020, Załącznik do Uchwały Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 r.
4. Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020), Warszawa, czerwiec 2005 r., Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 29 czerwca 2005 r.
5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013
6. Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013
7. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013
8. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013
9. Program Ochrony Środowiska Województwa Kujawsko – Pomorskiego
10. Strategia rozwoju powiatu chełmińskiego
11. Strategia rozwoju powiatu świeckiego
12. Strategia rozwoju powiatu bydgoskiego
13. Strategia rozwoju gminy Dąbrowa Chełmińska
14. Strategia rozwoju gminy Kijewo Królewskie
15. Strategia rozwoju gminy Pruszcz
16. Strategia rozwoju gminy Unisław

Analizę spójności LSR Zakola Dolnej Wisły rozpoczniemy od najogólniejszego dokumentu planistycznego dla Polski na lata 2007-13, czyli Narodowej Strategii Spójności. NSS to dokument strategiczny określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy

unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–13. Celem strategicznym NSS jest *tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej*. Cel strategiczny osiągany będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych. Celami horyzontalnymi NSS są:

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz **rozbudowa mechanizmów partnerstwa,**
2. **Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej,**
3. Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski,
4. Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług,
5. **Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej,**
6. **Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.**

Cele wytyczone w LSR są w pełni spójne z politykami horyzontalnymi NSS, zwłaszcza celu pierwszego, który wskazuje na wartość partnerstwa, który wzmacnia instytucje publiczne. LGD ma charakter partnerstwa trójsektorowego i jego głównym założeniem jest poszukiwanie nowych rozwiązań rozwojowych dla regionów w oparciu o wspólne zasoby sektora publicznego (w tym głównie samorządu lokalnego), społecznego i gospodarczego.

Drugi cel NSS mówi o budowaniu kapitału społecznego i zwiększenia spójności społecznej. Koresponduje on z 2 celem strategicznych LSR, czyli zwiększeniem poziomu integracji społeczności lokalnej. Ponadto zakłada się tutaj rozwój dostępu do usług społecznych i zaspakajaniu potrzeb społecznych mieszkańców, to z pewnością zwiększy spójność społeczną obszaru LGD.

Najbardziej znaczące w kontekście LSR dla Zakola Dolnej Wisły jest cel 5, ponieważ porusza kwestię zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego. Jest to istota podejścia Leader wdrażanego przez LGD Zakole. Szósty cel horyzontalny NSS wprost

odnosi się do rozwoju obszarów wiejskich, a więc jest w pełni zbieżny ze wszystkimi celami LSR i wizją rozwoju LGD.

Przyjęte w LSR cele strategiczne są zbieżne zarówno z oczekiwaniami mieszkańców poszczególnych gmin jak i strategiami poziomu województwa, powiatu i gminy. Przy opisywaniu spójności będziemy opierać się głównie na strategii rozwoju województwa, ponieważ przywoływanie zapisów we wszystkich ww. dokumentach zajęłoby zbyt wiele miejsca a przecież wszystkie strategie niższego rzędu z założenia muszą być spójne ze strategią „wyższą”.

Rozpoczniemy od najogólniejszego zapisu, który przyświeca całościowej realizacji LSR i sensowi powołania LGD „Zakole Dolnej Wisły”. Jest to zapis w strategii rozwoju województwa: **„Jednym z priorytetów rozwoju województwa jest zagospodarowanie i gospodarcze wykorzystanie doliny Wisły”** (obszar Wisły przepływający przez woj. kujawsko-pomorskie nazywany jest powszechnie doliną „dolnej” Wisły). W strategii czytamy, że obszar doliny Wisły „stanowi ok. 11% powierzchni województwa i koncentruje ok. połowy jego ludności oraz zdecydowaną większość zainwestowania (w tym sieć infrastruktury znaczenia wojewódzkiego i krajowego); wytwarza też dominującą część PKB województwa”. Równomierny rozwój tego obszaru wpływał będzie na rozwój całego województwa. Poniżej przeanalizujemy 3 strategiczne cele LSR pod kątem zgodności z ww. strategiami i wpływu na rozwój regionu.

Cel strategiczny 1 – Podniesienie atrakcyjności turystycznej obszaru Zakole Dolnej Wisły

Tematyka wykorzystania walorów turystycznych obecna jest we większości wymienianych na wstępie opracowaniach planistycznych. Strategia wojewódzka mówi m.in. „ważną dziedziną rozwoju gospodarki województwa, obecnie wykorzystywaną tylko w niewielkim stopniu i mającą znaczenie perspektywy rozwoju będzie turystyka”. Podobnie jednym z kierunków rozwoju powiatu chełmińskiego jest „powiat atrakcyjny turystycznie”. Wymienia się tu „dobrą koordynację promocji walorów turystycznych”, „rozwiniętą bazę turystyczną” oraz „odrestaurowanie zabytków”. Z kolei w strategii rozwoju gminy Dąbrowa Chełmińska, że jednym z celów rozwoju jest „atrakcyjna turystycznie gmina”, co ma być osiągnięte poprzez „wykorzystanie walorów rekreacyjno-turystycznych” oraz „rozwój zaplecza dla turystyki”.

Cel strategiczny 2 – Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych

Ten cel przewiduje stworzenie warunków do zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz rozwój tożsamości społeczności wiejskiej wokół zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru. I również ten cel doskonale wpisuje się w strategię regionalną. Jeśli chodzi o strategię wojewódzką to mamy tu określenie: dążenia do poprawy warunków życia ludności, zwłaszcza na wsi poprzez stworzenie lepszej jakości usług bytowych, dobrych warunków mieszkaniowych.

W dziale „Aktywizacja obszarów wiejskich” czytamy o „podnoszeniu poziomu wykształcenia mieszkańców”. Przekłada się to na zapis w LSR: „zwiększenie dostępności do edukacji i kultury”. W dziale „Przewidywane zmiany w sferze społecznej” napotykamy na zapis „podjęte zostaną działania zmierzające do wykształcenia struktur społeczeństwa obywatelskiego i samoorganizacji społecznej” (w ZSR OW „budowa społeczeństwa obywatelskiego” i „zwiększenie koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi organizacjami, instytucjami i firmami działającymi na obszarze LGD wokół wspólnych działań na rzecz trwałego rozwoju społeczności lokalnej”).

Cel strategiczny 3 – Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły

W zakres powyższego celu wchodzi wsparcie dla produktów tradycyjnych typu powidła, nalewki itp. oraz dla rękodzielnictwa i rzemiosła ludowego. Pojęcie produktu tradycyjnego jest pojęciem dość nowym w naszym kraju i zdecydowanie wąskim. Dlatego też trudno znaleźć je sformułowane *expressis verbis* w strategii województwa. Występuję jednak w wojewódzkiej strategii rozwoju turystyki jako jedno z zadań: „kreowanie i promocja produktów markowych”. Ale produkty te wchodzić przecież w zakres pojęcia ochrony dziedzictwa kulturowego a tego już w strategiach nie brakuje. W strategii wojewódzkiej czytamy: „nasze dziedzictwo, będące źródłem pamięci społecznej, odnoszące się nie tylko do kultury i ochrony szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, będzie w województwie kujawsko-pomorskim traktowane na równi z innymi ważnymi zagadnieniami społecznymi i gospodarczymi”. Dalej „wspierane będą działania kultywujące tradycje decydujące o regionalnej odrębności i indywidualności. Kontynuowane będą działania służące dokumentacji folkloru i ochrony ginących zawodów”.

Spójność Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły” z dokumentami strategicznymi

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2020	Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020)	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności)	Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
<p>Cel 1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>I. Nowoczesna infrastruktura turystyczna II. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Priorytetowy obszar działań 1: Rozwój nowoczesnej gospodarki Działania 1.3 Promocja rozwoju turystyki</p> <p>Priorytetowy obszar działań 2: Działanie 2.5 Promocja dziedzictwa kulturowego Działanie 2.6 Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego</p>	<p>Cel 1 - Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej Priorytet 1.4. Rozbudowa infrastruktury technicznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p>	<p>Cel szczegółowy 2: Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej</p> <p>Cel szczegółowy 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz sektora usług</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 2: Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>
<p>Cel 2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych</p>	<p>III. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Priorytetowy obszar działań 2: Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu Działania 2.1 Wspieranie</p>	<p>Cel 1 - Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu</p>	<p>Cel szczegółowy 3: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 2: Poprawa stanu</p>

LGD Zakole Dolnej Wisły

	<p>IV. Nowoczesna infrastruktura społeczna wsi</p> <p>VI. Obszar LGD sprzyjający przedsiębiorczości</p>	<p>rozwoju sieci osadniczej Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego</p> <p>Priorytetowy obszar działań 3: Rozwój zasobów ludzkich Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego Działanie 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą Działanie 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności</p>	<p>zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów</p> <p>Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej Priorytet 1.4. Rozbudowa infrastruktury technicznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p>	<p>wzrostu konkurencyjności Polski</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	<p>infrastruktury technicznej i społecznej</p> <p>Priorytet 4: Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>
--	---	---	--	---	---

<p>Cel 3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>V. Droga tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Priorytetowy obszar działań 1: Rozwój nowoczesnej gospodarki Działanie 1.1 Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji</p> <p>Działanie 1.2 Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki</p> <p>Priorytetowy obszar działań 2: Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu</p>	<p>Cel 1 - Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Priorytet 1.1. Różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów Priorytet 1.3. Aktywizacja społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej</p> <p>Cel 2 - Poprawa konkurencyjności rolnictwa Priorytet 2.1. Poprawa efektywności i dochodowości</p>	<p>Cel szczegółowy 2; Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej</p> <p>Cel szczegółowy 4: Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz sektora usług</p> <p>Cel szczegółowy 6: Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie</p>	<p>Priorytet 1: Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</p> <p>Priorytet 3: Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości</p> <p>Priorytet 5: Rozwój obszarów wiejskich</p>
--	--	--	---	---	---

LGD Zakole Dolnej Wisły

		<p>Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego</p> <p>Priorytetowy obszar działań 3: Rozwój zasobów ludzkich Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności</p>	<p>gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych</p> <p>Cel 3 - Wzmocnienie przetwórstwa rolno-spożywczego w kierunku poprawy jakości i bezpieczeństwa żywności</p> <p>Priorytet 3.1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych Priorytet 3.2. Wspieranie wyrobu produktów tradycyjnych i regionalnych</p>	<p>zmian strukturalnych na obszarach wiejskich</p>	
--	--	--	---	--	--

Komplementarność Lokalnej Strategii Rozwoju Zakola Dolnej Wisły w strategiach rozwoju gmin

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	<p>I. Nowoczesna infrastruktura turystyczna i estetyka wsi</p> <p>II. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły</p>	<p>Cel 1 Gmina atrakcyjna dla inwestorów Zadanie 1.1 Infrastruktura zabezpieczająca potrzeby gminy i terenów sąsiednich. Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.2 Podniesienie estetyki gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p>	<p>Cel 1 Rozwinięta infrastruktura techniczna Zadanie 1.1 Dobre drogi</p> <p>Cel 3 Dobrze rozwinięte i efektywne rolnictwo Zadanie 3.2 Różnicowanie produkcji rolnej (roślinnej i zwierzęcej) Zadanie 3.3 Dobrze rozwinięte firmy przetwórstwa rolno-spożywczego</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.1. Rozwój wysokiej jakości usług na rzecz społeczności lokalnej w zakresie edukacji, kultury, sportu, rekreacji, opieki medycznej Cel operacyjny 1.3. Wspieranie rozwoju</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy. Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p>

		<p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p> <p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.1 Opracowanie i aktualizacja materiałów promocyjnych Zadanie 5.2 Organizacja imprez lokalnych i ponadlokalnych Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach Zadanie 5.5 Współpraca na poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p> <p>Cel 6 Bezpieczna Gmina Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>	<p>organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa standardu życia mieszkańców Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem</p> <p>Cel strategiczny 4: Rozwój ekologiczny Gminy Pruszcz Cel operacyjny 4.2.</p>	<p>Cel strategiczny 2: Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdywersyfikowanej gospodarki Cel szczegółowy: Tworzenie warunków dla wzrostu aktywności gospodarczej Cel szczegółowy: tworzenie warunków dla rozwoju agrobiznesu Cel szczegółowy: Wspieranie rozwoju otoczenia biznesu Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy,</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo- krajobrazowych</p>
--	--	---	---	--	--

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

				Rozwijanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii Cel operacyjny 4.3. Rozwijanie edukacji ekologicznej i środowiskowej	Cel strategiczny 4: Racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz dbałość o walory architektoniczne, moralistyczne i krajobrazowe Cel szczegółowy: Kształtowanie elementów przestrzennych identyfikacji miejsca i tożsamości Gminy
--	--	--	--	---	---

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych	III. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły	<p>Cel 1 Gmina atrakcyjna dla inwestorów Zadanie 1.1 Infrastruktura zabezpieczająca potrzeby gminy i terenów sąsiednich. Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.2 Podniesienie estetyki gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p> <p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja</p>	<p>Cel 1 Rozwinięta infrastruktura techniczna Zadanie 1.1 Dobre drogi</p> <p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.2 Organizacja imprez lokalnych</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.1. Rozwój wysokiej jakości usług na rzecz społeczności lokalnej w zakresie edukacji, kultury, sportu, rekreacji, opieki medycznej Cel operacyjny 1.3. Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy. Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Tworzenie</p>

	<p>IV. Nowoczesna infrastruktura społeczna, kulturowa, sportowa i rekreacyjna</p>	<p>Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p> <p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina</p> <p>Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>i ponadlokalnych</p> <p>Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach</p> <p>Zadanie 5.5 Współpraca na poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p> <p>Cel 6 Bezpieczna Gmina</p> <p>Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>	<p>Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa standardu życia mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny 2.1. Poprawa jakości i rozwój infrastruktury technicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej</p> <p>Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz</p> <p>Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego</p> <p>Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem</p> <p>Cel operacyjny 3. 4. Rozwój systemu informacji, promocji i doradztwa dla przedsiębiorstw,</p>	<p>sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdwersyfikowanej gospodarki</p> <p>Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław</p> <p>Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia</p> <p>Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy,</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego</p> <p>Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo- krajobrazowych</p> <p>Cel strategiczny 4: Racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz dbałość o walory architektoniczne, moralistyczne i krajobrazowe</p> <p>Cel szczegółowy: Kształtowanie elementów przestrzennych identyfikacji miejsca i tożsamości gminy</p>
--	--	--	--	---	--

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015

LGD Zakole Dolnej Wisły

				rolników i osób odchodzących z rolnictwa	
				Cel strategiczny 4: Rozwój ekologiczny Gminy Pruszcz Cel operacyjny 4.2. Rozwijanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii	

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Strategia Rozwoju Gminy Dąbrowa Chełmińska na lata 2003-2013	Strategia Rozwoju Gminy Kijewo Królewskie na lata 2004-2013	Strategia Rozwoju Gminy Pruszcz na lata 2008-2015	Strategia Rozwoju Gminy Unisław na lata 2000-2010
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły	V. Drogi tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły	<p>Cel 2 Pozytywny wizerunek gminy Zadanie 2.1 Promocja gminy Zadanie 2.5 Aktywne i świadome społeczeństwo</p> <p>Cel 4 Nowoczesne rolnictwo Zadanie 4.1 Edukacja Zadanie 4.2 Dostosowanie lokalnego rolnictwa do potrzeb rynku</p> <p>Cel 5 Atrakcyjna turystycznie gmina Zadanie 5.1 Rozwój zaplecza dla turystyki</p>	<p>Cel 3 Dobrze rozwinięte i efektywne rolnictwo Zadanie 3.2 Różnicowanie produkcji rolnej (roślinnej i zwierzęcej)</p> <p>Cel 4 Dobrze funkcjonująca infrastruktura społeczna Zadanie 4.2 funkcjonalna sieć obiektów sportowych i kulturalnych Zadanie 4.3 Bogata oferta spędzania czasu</p> <p>Cel 5 Wypromowana Gmina Zadanie 5.1 Opracowanie i aktualizacja materiałów promocyjnych Zadanie 5.2 Organizacja</p>	<p>Cel strategiczny 1: Rozwój aktywnej i dobrze zorganizowanej społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.4. Wzmocnienie poziomu integracji społeczności lokalnej i tożsamości kulturowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Poprawa standardu życia mieszkańców Cel operacyjny 2.2. Poprawa bazy lokalowej oraz poziomu wyposażenia obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny 2.3. Poprawa warunków zamieszkania</p>	<p>Cel strategiczny 1: Poprawa warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu Cel szczegółowy. Poprawa warunków życia mieszkańców Unisławia Cel szczegółowy: Wzbogacenie oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel strategiczny 2: Tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, agrobiznesu, nowoczesnej i zdyspersyfikowanej</p>

LGD Zakole Dolnej Wisły

			<p>impresz lokalnych i ponadlokalnych Zadanie 5.4 Udział w targach, wystawach i konkursach Zadanie 5.5 Współpraca na poziomie samorządów i organizacji pozarządowych</p> <p>Cel 6 Bezpieczna Gmina Zadanie 6.2 profilaktyka zdrowotna</p>	<p>i wypoczynku mieszkańców</p> <p>Cel strategiczny 3: Rozwój gospodarczy Gminy Pruszcz Cel operacyjny 3.2. Wsparcie rozwoju rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego Cel operacyjny 3.3. Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i walki z bezrobociem Cel operacyjny 3. 4. Rozwój systemu informacji, promocji i doradztwa dla przedsiębiorstw, rolników i osób odchodzących z rolnictwa</p>	<p>gospodarki</p> <p>Cel szczegółowy: Tworzenie warunków dla wzrostu aktywności gospodarczej Cel szczegółowy: tworzenie warunków dla rozwoju agrobiznesu Cel szczegółowy: Wspieranie rozwoju otoczenia biznesu Cel szczegółowy: Promocja gminy Unisław Cel szczegółowy: Rozwój funkcji targowo-wystawienniczych na terenie Unisławia Cel szczegółowy: Stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią na obszarze gminy</p> <p>Cel strategiczny 3: Ochrona walorów i zasobów środowiska kulturowego oraz przyrodniczego Cel szczegółowy: Ochrona obiektów o wysokich walorach przyrodniczo- krajobrazowych</p>
--	--	--	---	---	--

Lokalna Strategia Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”		Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013	Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013	Program Operacyjny „Innowacyjna Gospodarka” na lata 2007-2013	Program Operacyjny „Infrastruktura i Środowisko” na lata 2007-2013
Cel ogólny	Przedsięwzięcie				
1. Podniesienie atrakcyjności turystycznej w oparciu o dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe obszaru Zakola Dolnej Wisły	I. Nowoczesna infrastruktura turystyczna i estetyka wsi II. Atrakcyjna oferta turystyczna Zakola Dolnej Wisły	<p>Oś priorytetowa 3. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 3.3. Rozwój infrastruktury kultury</p> <p>Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki Działanie 6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze Działanie 6.2 Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych</p>	<p>Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie</p> <p>Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji</p> <p>Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości</p>	<p>Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym</p>	<p>Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym</p>

			<p>usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty</p> <p>9.2 Podniesienie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego</p> <p>9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich</p>		
<p>2. Integracja i aktywizacja społeczności lokalnych</p>	<p>III. Animacja kulturalna i społeczna mieszkańców Zakola Dolnej Wisły</p> <p>IV. Nowoczesna infrastruktura społeczna wsi</p>	<p>Oś priorytetowa 3. Rozwój infrastruktury społecznej Działanie 3.1. Rozwój infrastruktury edukacyjnej Działanie 3.3. Rozwój infrastruktury kultury</p> <p>Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki Działanie 6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze</p>	<p>Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie</p> <p>Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich</p> <p>Priorytet VII Promocja integracji społecznej Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji</p> <p>Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w</p>	<p>Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski</p>	<p>Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym</p>

			regionach 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich		
3. Rozwój oraz wypromowanie produktów lokalnych i tradycyjnych Zakola Dolnej Wisły	V. Drogi tradycji i smaku Zakola Dolnej Wisły	Oś priorytetowa 5. Wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw Działanie 5.5. Promocja i rozwój markowych produktów Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki Działanie 6.2 Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych	Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia się przez całe życie Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich	Priorytet VI Polska gospodarka na rynku międzynarodowym Działanie 6.3 Promocja turystyczna walorów Polski Działanie 6.4 Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym	Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym

XV. Planowane działania/przedsięwzięcia realizowane przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze LSR

Lokalna Grupa Działania planuje realizować projekty:

1. Program Operacyjny Kapitał Ludzki, w szczególności działania:

Działanie 6.2 Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Działanie 6.3 Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich

Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Działanie 9.1 Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Działanie 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

1 Funduszu dla Organizacji Pozarządowych z Norweskiego Mechanizmu Finansowego i EOG w zakresie:

- Renowacja, modernizacja i adaptacja obiektów historycznych wraz z ich otoczeniem dla celów kulturalnych i społecznych (np. centra kulturalne, muzea, galerie, młodzieżowe domy kultury, strefy rekreacji i edukacji dla dzieci i młodzieży),
- zachowanie i promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz atrakcji turystycznych związanych z regionalnymi tradycjami
- wspieranie turystyki ekologicznej,

2 Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności, w zakresie specjalistycznego poradnictwa obywatelskiego i prawnego dla mieszkańców.

3 Fundacja J&S PRO BONO POLONIAE w zakresie propagowania lokalnej kultury Zakola Dolnej Wisły wśród dzieci i młodzieży.

LGD Zakole Dolnej Wisły będzie aplikować o inne środki na działania i przedsięwzięcia przyczyniające się do realizacji założonych w LSR celów z dostępnych źródeł finansowania dla organizacji pozarządowych.

Aby zabezpieczyć się przed ewentualnym zagrożeniem jakim jest **nakładanie się pomocy finansowej** uzyskanej w ramach PROW i innych programów Stowarzyszenie wdroży m. in. następujące działania:

- tworzenie wydzielonych kont bankowych (lub subkont) do obsługi każdego programu,
- umieszczanie na rachunkach, fakturach i innych dowodach księgowych potwierdzających poniesione koszty informacji o źródle finansowania; w przypadku gdy dany koszt będzie współfinansowany z różnych źródeł – przy każdym źródle podawana będzie kwota finansowana z danego programu,

- każdy program będzie miał wyznaczonego kierownika projektu, odpowiedzialnego za prawidłowe wydatkowanie środków programu,
- wynagrodzenia pracowników, na które składają się ułankowo różne programy, realizowane będą w postaci przelewów z głównego rachunku bankowego, a następnie refundowane we właściwych proporcjach z rachunków wydzielonych dla poszczególnych programów na rachunek główny; wynagrodzenia pracowników zatrudnionych wyłącznie przy jednym programie realizowane są w postaci przelewów bezpośrednio z rachunku wydzielonego dla tego programu.
- każdy z pracowników będzie wynagradzany wg szczegółowej Karty Pracy zawierającej rozpisany godzinowo czas pracy

XVI. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru zwanego Zakole Dolnej Wisły obejmującego obszar 4 gmin położonych na styków 3 powiatów: bydgoskiego, chełmińskiego i świeckiego, wpłynie na rozwój tego regionu. Każdy z określonych celów strategicznych odnosi się do problemów zasygnalizowanych przez mieszkańców obszaru. Jeśli zgodnie z założeniami cele te zostaną osiągnięte, to z pewnością wpłynie to znacząco na rozwój regionu i poprawę jakości życia na terenach wiejskich.

Cel 1. Turystyka należy do najslabiej wykorzystanych walorów rozwoju „Zakola Dolnej Wisły”, dlatego też kładziemy na nią szczególny nacisk, ponieważ walory turystyczne obecne są praktycznie na każdym kroku: stare grodziska, zespoły pałacowo-parkowe, kompleksy leśne itd. Szereg działań zaprojektowanych z LSR zmierza do wykreowania oferty turystycznej Zakola w formach dostępnych dla różnych odbiorców, turystyki: weekendowej, rodzinnej, indywidualnej. Wypełniona zostanie swoista luka między wypromowanymi już atrakcjami Borów Tucholskich a rejonem jezior pojezierza brodnickiego i dobrzyńskiego oraz turystyki miejskiej Torunia i Bydgoszczy. Coraz więcej gmin leżących w Dolinie Dolnej Wisły zaczyna ożywiać swoje atrakcje turystyczne. Realizacja LSR wpłynie, więc, na utworzenie kompleksowej oferty turystycznej Doliny Dolnej Wisły od Bydgoszczy na południu do Gniewu i Nowego na północy.

Rozwój turystyki musi iść równoległe z ochroną i zachowaniem dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, skąd ważne działania prośrodowiskowe. LGD będzie wspierać w ramach swojego budżetu zarówno rolników, przedsiębiorców, instytucje oraz organizacje, które będą podejmowały inicjatywy ekologiczne.

Rozwój turystyki na obszarze „Zakola” stanowić będzie o rozwoju gospodarczym regionu. Wzrośnie dochód i stopa życiowa mieszkańców oraz dochód gmin. Duża ilość miejsc pracy przy obsłudze turystycznej przyczyni się do dywersyfikacji w gospodarstwach rolnych i zmiany kwalifikacji zawodowych grupy mieszkańców.

Cel 2. Aktywność mieszkańców LGD w zakresie samoorganizacji, podejmowania inicjatyw na rzecz rozwiązywania problemów społecznych jest na obszarze LGD „Zakole Dolnej Wisły” na słabym poziomie, w związku z tym Grupa dąży do wzrostu aktywności społeczności lokalnej.

Zwiększenie poziomu zorganizowania społeczności lokalnej oraz wzrost integracji społecznej zaowocują w dalszej perspektywie rozwojem społeczeństwa obywatelskiego, świadomego swoich praw i lepiej radzącego sobie z pojawiającymi się problemami społecznymi. Samoorganizacja w struktury prawne i poprawa świadomości społecznej pozwoli zwiększyć dostęp mieszkańców do środków pomocowych Unii Europejskiej, funduszy i fundacji działających w kraju na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Społeczność lokalna tj. organizacje pozarządowe, oraz lokalne firmy otrzymując dofinansowanie z UE poprawią i rozwiną infrastrukturę społeczną i techniczną na obszarze LGD, zaspokajając potrzeby kulturalne i społeczne mieszkańców.

Osiągnięcie tego celu strategicznego spowoduje odczuwalną poprawę życia mieszkańców, wdrożenie właściwego wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych obszaru a co za tym idzie również podniesienie jego atrakcyjności na zewnątrz.

Cel 3. Na obszarze, na którym działa stowarzyszenie rozwija się wytwarzanie produktów lokalnych i regionalnych, które są wyjątkowe ze względu na swoją historię i tradycję.

Produkty te są wytwarzane na małą skalę i w małych ilościach. Ze względu na swój niepowtarzalny smak oraz sposób, w jaki powstają cieszą się coraz większą popularnością zwłaszcza wśród konsumentów. Dlatego też umiejętne wykorzystanie i promowanie produktów lokalnych i tradycyjnych pozwoli na zwiększenie dochodowości gospodarstw domowych na wsi. Prawie przy każdym gospodarstwie są drzewa owocowe, których owoce, wykorzystywane dotychczas na własne potrzeby, można przerobić przy zachowaniu odpowiednich technik na produkty tradycyjne (np. Powidła Śliwkowe z Doliny Dolnej Wisły, zarejestrowane w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako produkt tradycyjny). Wystarczy tylko odpowiednio wypromować markę i stworzyć kanały dystrybucji, co umożliwi mieszkańcom ZDW zarobkowanie. Skoordynowanie tych działań na całym terenie LGD pozwoli wpłynąć na rozwój gospodarczy oraz atrakcyjność regionu, szczególnie na terenach o małej aktywności gospodarczej, jednocześnie zapobiegnie wyludnieniu się tychże obszarów.

Zainteresowanie produktami tradycyjnymi będzie miało też wymiar – nieekonomiczny, jednocześnie wpływając na rozwój świadomości kulturowej mieszkańców, którzy niekiedy zapomnieli już o bogactwie kulturowym ziem, na których mieszkają.

XV. Informacja o załącznikach.

1. Listy obecności z warsztatów strategicznych

Kijewo Królewskie, dnia 01.06.2012 r.

.....
/podpisy osób reprezentujących LGD/